
LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 164 ■ JUN 2010. ■ GODINA XVII ■ CENA 100 DINARA

INTERVJU:
Petar Kralj
Mirjana Karanović
Milica Mihajlović
Jelena Trkulja
Ljiljana Đurić
Aida Kožar

Reprint Ludus:
Intervju Dejan Mijač

Tema broja: Pozorišta Srbije
Šta muči teatre u Evropi
EX YU pozorišta

Osvrt na 55. Sterijino Pozorje
„Mucijevi dani“ u Ateljeu 212
Inostrana scena

ŠTA MUČI POZORIŠNU EVROPU

Izveštaj sa Generalne skupštine Evropske teatarske konvencije, ili bauk komercijale kruži Evropom

Aleksandar Milosavljević

U Nikoziji, glavnom gradu Kipra, od 13. do 16. maja održana je Generalna skupština Evropske teatarske konvencije, uz Evropsku teatarsku uniju jedne od najuglednijih i najuticajnijih pozorišnih asocijacija Starog kontinenta. Konvencija, naime, okuplja više od četrdeset teataru iz bezmalo trideset država Evrope, a cilj joj je da članovima omogući i olakša međusobnu razmenu predstava, dramskih tekstova, stvaralaca, ali i najrazličitijih formi umetničkih, tehničkih, organizacionih iskustava, kao i da podstiče razne forme saradnje – od organizovanja festivala (kakav je, recimo, bio „Orient Express“, u kome su prošle godine učestvovala pozorišta iz Ankare, Krajevje, Novog Sada, Zagreba, Nove Gorice i Štutgarta), preko edukovanja mladih teatarskih kadrova, pa do koprodukcija.

Osim članarine, izvori finansiranja pojedinih projekata u kojima participiraju članovi ETC-a su i česte subvencije Evropske komisije i drugih evropskih te regionalnih institucija koje s razumevanjem i simpatijama gledaju na realizaciju projekata koji ujedinjuju znanja, iskustva i poglede na svet i teatarsku umetnost pozorišta različitih provenijencija i organizacionih struktura – velike nacionalne teatre, regionalna, mala gradska pozorišta i trupe, pa i pojedine festivale koji osim prikazivanja gostujućih predstava neguju i vlastitu produkciju.

Do nedavno su Srbiju u ovoj asocijaciji predstavljali Jugoslovensko dramsko i Srpsko narodno pozorište, a onda je JDP prešao u elitniju Uniju te se, na osnovu strogih pravila ETU, morao odreći članstva u ETC-u.

Smisao skupova kakav je bio ovaj u Nikoziji, jeste da se članovi ETC-a kroz neposredne susrete i konstruktivni dijalog (često organizovan u različitim radnim grupama) dogovore o novim zajedničkim projektima i akcijama, procene domete realizovanog, analiziraju rad Asocijacije, eventualno odluče o aplikacijama novih kandidata, ali i diskutuju o temama koje se tiču aktuelnog stanja u pozorišnom životu Evrope.

Na Skupštini održanoj u kiparskoj prestonici, ispostavilo se, centralna tema (koju nije nametnula nečija volja već najneposredniji sudar sa stvarnošću koja je, kako će se pokazati, u većoj ili manjoj meri zajednički imenitelj svih članova – bilo da dolaze sa severa ili juga i bez obzira na to da li u političkom smislu pripadaju Istoku ili Zapadu) bila je veza na sve jače pritiske države, odnosno osnivača, na teatre od kojih se očekuje da se naviknu na sve manje subvencije. Drugim rečima, pred javna pozorišta (dakle ne ona privatna) postavljen je, više ili manje rezolutnim tonom, imperativ da se suoče sa tržištem. Ton, uostalom, nije bio ni važan, nego činjenica da je para na ime subvencija sve manje.

Otuda je Upravni bord ETC-a odlučio da Skupština zajednički formuliše pismo i uputi ga Evropskom parlamentu, baš kao i lokalnim političarima (onima, dakle, koji donose odluke koje se tiču kulturne politike), u kom će im biti predložene posledice prepuštanja teatarskih institucija čiji su primarni cilj i misija bavljenje umetnošću, tržišnim mehanizmima. A glavni regulator ovih mehanizama je, zna se, famozna „nevidljiva ru-

ka“ tržišta koja, poput čarobnjakovog štapića, automatski i mimo neposredne regulative države, dovodi stvari u red, te po darvinističkom modelu iz „igre“ izbacuje one koji nisu konkurentni (koji ne privlače dovoljan broj gledalaca), dok na sceni ostaju najjači, najadaptabilniji, najsposobniji da prežive.

Prevedeno na rečnik teatarskih relacija to se odnosi na one koji su u stanju da prave predstave koje će zadovoljiti ukus i kulturne potrebe što šireg segmenta društva pretvarajući ga u „konzumenta“ pozorišta.

Na ovom planu su, dakako, najugroženije zemlje u tranziciji. Česi su na putu ka Evropi ili privatizovali većinu svojih nekoć slavni teataru, ili su ih na druge načine, pre svega repertoarski, prepustili tržištu, i sada je slika tamošnjeg pozorišta bleđa senka onoga što pamtim iz prošlih vremena kada je Havel igran tajno i kad je praškim teatrima harala plejada smelih i inventivnih reditelja. Hajde da danas prebrojimo koliko je u Mađarskoj preteklo istinski relevantnih pozorišta koja odolevaju talasu komercijalizacije. Poljska uz ogromne napore nekako uspeva da odoli pritiscima, premda su turbulencije i tamo sve jače.

Ali nisu ovde u pitanju jedino pozorišta iz bivšeg socijalističkog lagera. Englezi kukaju, Nemci se sve glasnije žale. Francuzi, međutim, nisu odveć glasni. Navikli su se.

Sve je više upravnika evropskih teataru, onih sa Zapada, i to rukovodilaca pozorišta nekoć poznatih po ambicioznoj umetničkoj repertoarskoj politici, koji na pitanja provocirana problematičnim umetničkim nivoom vlastitog repertoara spremno, kao iz topa, umesto odgovara nude podatke o broju prodatih ulaznica i zaradi na blagajni.

Lekcije iz marketinga i veštine animiranja nove publike odavno smo mogli da naučimo i počnemo da primenjujemo. Znamo, dakle, šta nam valja učiniti, ali je očigledno da, posebno kod nas, nisu baš svi u stanju ili u mogućnosti da primene pomenuta znanja. A tu je i bauk ekonomske krize, meksičkog gripa, monitoringa Međunarodnog monetarnog fonda, grčkog scenarija! Tranziciju (koja kod nas, kao što znamo, traje od kada se Broz razboleo) sve intenzivnije prepoznajemo kao proces prvobitne akumulacije kapitala ili kao orgijanje ratnih profitera nakon završetka Prvog svetskog rata. I tu pomoći nema. Ko ima pare, taj je gazda, a zna se da gazda uspostavlja pravila igre. Tako je bilo i na Divljem zapadu pre no što se pojavio Vajat Erp. No, kada će se neko sličan njemu pojaviti i u ovim krajevima? Do tada – ko živ, a ko mrtav.

Da li smo baš apsolutno sigurni da će i osnivači svih ovdašnjih teataru, poglavito prestoničkih, odoleti iskušenju privatizacije, posebno u trenutku kada bude potvrđen lukrativni efekat komercijalizacije repertoara pa nagru oni s parama spremni da „ulažu u kulturu“? Šta će biti s mnogim pozorištima u unutrašnjosti kada se pokaže da novca za održavanje najelementarnijeg produkcionog nivoa više nema, a da publika želi da gleda gostovanja iz prestonice, razume se najpre ona estradnog tipa, ili predstave u kojima nastupaju glumci poznati po ulogama u televizijskim serijama?

U pozorišnom životu Srbije zaposleno je oko 3.000 duša, a i taj podatak se odnosi na vreme pre donošenja odluke o smanjenju broja zaposlenih. Imamo li zaista iluziju da će taj broj ljudi (preveden u procenat biračkog tela) predstavljati kritičnu masu neophodnu da se izbori za promene? Na zaštitu raznih nivoa vlasti mogu da računaju samo oni najveći – nacionalni teatri, kao i oni koji su se tokom prethodnih decenija izborili za status relevantnih, uticajnih pozorišta. Ali takvih je, u obe kategorije, malo. Šta će biti s ostalima?

Slika teatarske Evrope se postepeno, ali sve ubrzanije, drastično menja. Mladi pisci sve češće pišu lake, zabavne komade s malim brojem likova, ili se udubljuju u problematiku „prepisano“ zapravo iz kvazi psiholoških „drama“ karakterističnih za televizijske „sapunice“. Reditelji, šta će, moraju da ih u stopu slede, a s njima i glumci.

Menjajući ono što je za promenu, kao što u knjižarama namesto Dostojevskog, Tolstoja, Andrića ili Kiša, ne rafovima nalazite dela autora čiji naslovi se ne bez razloga publikuju isključivo u džepnim izdanjima, tako i Šekspira ili Čehova sa pozorišnih dasaka sve intenzivnije potiskuju hit-mejkeri, čije pozorišne inscenacije nemate potrebu da gledate dva puta (a često je i pauza između činova spasonosno rešenje).

Sasvim drugo, no nimalo naivno, jeste i pitanje šta se dešava s glumcem, ali i piscem ili rediteljem koji se makar samo jednom našao u poziciji kreatora ili učesnika ove spaciifične vrste teatra. Koliko njih je uistinu sposobno da elemente glumačke kreacije, tip dramskog zapleta, vokabular ili rediteljski prosede,

primenjene u estradnom pozorištu ne ponove u onom koje često, uz naglašenu potrebu da se opravdamo, određujemo pojmom umetnički teatar. Domaća iskustva, baš kao i ona iz drugih država iz kojih su u Nikoziju doputovali predstavnici članova ETC-a, pokazuju da je takvih – malo.

Neko će se priseliti stare narodne mudrosti pa će ovim povodom lakonski konstatovati da pare kvare ljude. I to bi bilo sasvim u redu, komotno bi moglo da funkcioniše kao još jedno od opštih mesta koja se tiču čovekove prirode i (labilnog) karaktera (a na crti ništa manje glasovite maksime „sve što je ljudsko nije mi strano“), da s ovim problemom nisu suočena javna pozorišta od kojih se očekuje da – oprostite na izrazu – obave konkretne javne, odnosno društvene funkcije. A jedna od najznačajnijih je, pored ostalog, i da edukuju narod, da posetioce pozorišta pretvaraju u teatarsku publiku, uvode decu u svet pozorišne umetnosti, postavljaju prava pitanja, u skladu s vlastitim epohom, pitanja na koja će gledaoci sami pokušati da daju odgovore.

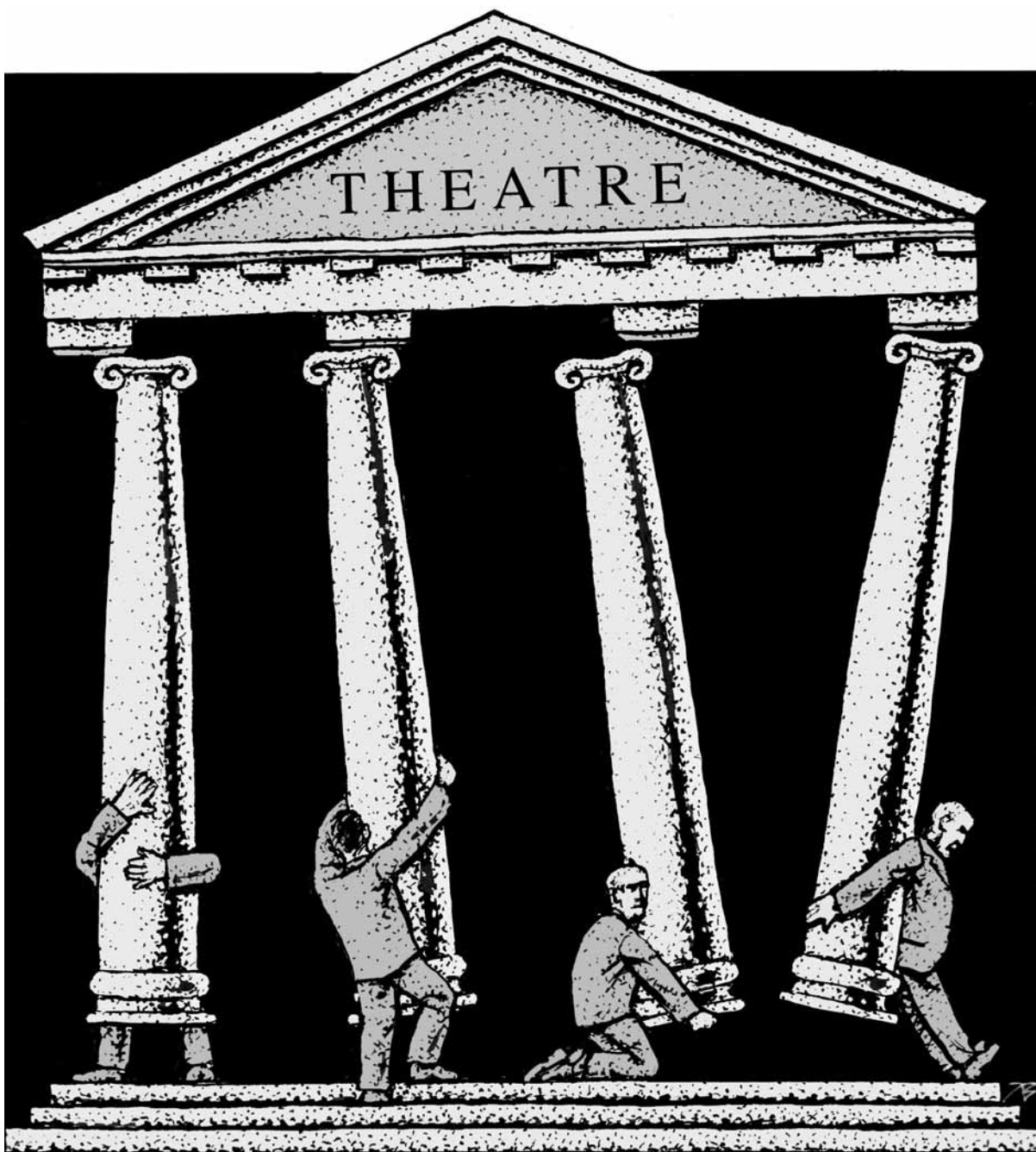
Od takvog, edukovanog gledaoca, kom su ovu vrstu pitanja na umetnički relevantan način postavili Šekspir, Čehov, Breh, Sofokle, Molijer, Sterija, Nušić, Olbi, Vilijams, Ljubomir Simović, Dušan Kovačević, Biljana Srbljanović, Milena Marković, Uglješa Šajtinac ili Maja Pelević, baš kao i neki u ovom času još uvek anonimni mladi početnik koji će koliko sutra završiti svoj prvi ozbiljni dramski komad, može se očekivati da će jednog dana postati civilizovani građanin svoje države ali i Evrope, Sveta. Što ne verujem da iko ozbiljan očekuje od pasioniranih konzumenata bilo kog rijaliti šoua.

Ili je, može biti, obrnuto? Pa države upravo od onih koji provode besane noći

motreći u direktnom televizijskom prenosu kako hrče gomila zgubidana, naslađuju se prostaklucima ignoranata koji učestvuju u ovakvim programima simulirajući realni život, ili od nesrećnika koji u ime „istine“ odgovaraju na najneverovatnija pitanja otvarajući svoju i intimu svojih najbližih za milionski auditorijum, očekuju da sutra postanu odgovorno biračko telo koje će umeti da prepozna i razume svet i stvarnost u kom živi?

Da se razumemo: komercijalni teatar je jedna od legitimnih teatarskih formi i jedan od mogućih organizacionih oblika pozorišta. Bulevarski teatar itekako treba da postoji, i on ima svoju poziciju u društvu i kulturnom životu. Ko sme da tvrdi da u brodvejski mjuzikl nije uloženo vrhunsko scensko i teatarsko umeće, ogromno znanje i talenat, ili da u vensendovskim komadima bezrazložno igraju vrhunski britanski glumci? No, ta vrsta pozorišta sama sebe izdržava najpre nudeći zabavu, rasonodu, opuštanje.

Od drugačijeg tipa pozorišta, kakvo pored ostalog reprezentuju i članovi Evropske teatarske konvencije ili Evropske teatarske unije, očekuje se, međutim, nešto drugo. Pitanje je samo da li će evropski parlamentarci i drugi političari to razumeti, ili će evropski umetnički teatar preživeti – a svakako hoće – blagodareći entuzijazmu i energiji grupi gerilaca, vršnjaka onog anonimnog spisatelja što upravo privodi kraju pisanje svog prvog komada, drame koju će u nekom podrumu, napuštenom hangaru ili polusrušenoj kasarni na gradskoj periferiji (za čudo izmakloj sveopštoj rasprodaji građevinskog zemljišta), režirati danas isto tako anonimni početnik, ispunjen pravедnim gnevom koji ga tera da se beskompromisno upusti u reskir svake vrste.

Ilustracija: Jugoslav Vlahović

IZ SDUS-A U UDUS

U vremenima kada na profesionalnu sudbinu pozorišnih umetnika bitnije utiču događaji van pozorišnih scena od onih na samim scenama, 9. juna je u Ateljeu 212 održana redovna, izborna Skupština SDUS-a. Odazvalo se preko stotinu članova, a izneti predlozi, zamerke i diskusije su u najvećoj meri slikovito odražavali mnoge od aktuelnih problema i bojazni naših članova. Na samom početku, izabrani su članovi radnog predsedništva, kao i verifikacione i izborne komisije, da bi se zatim krenulo u raspravu povodom predloga o preimenovanju SDUS-a u Udruženje dramskih umetnika Srbije (UDUS). Ova, novim zakonom iznuda preregistracija, najviše je bojazni izazvala u pozorištima van Beograda koji u svojim matičnim kućama imaju mesne ogranke SDUS-a sa tekućim računom i pečatom. Dilemu da li ostati u UDUS-u ili formirati posebna udruženja u unutrašnjosti, razrešila je pravna savetnica Udruženja tumačenjem da će svi članovi van Beograda i dalje moći da ostanu u članstvu, a da će za svoje praktične poslove, ukoliko žele, moći da osnuju novo, lokalno udruženje koje po novom Zakonu o udruženjima mora da ima najmanje 3 člana. Prava dobit od čitave ove preregistracije, međutim, jeste ta da će UDUS u tom slučaju moći da konkuriše za status reprezentativnog udruženja, čime će njegovi članovi dobiti nov, znatno povoljniji društveni tretman, a Udruženje stabilan izvor finansiranja.

Tako je, uz svega jedan uzdržan glas prilikom glasanja, SDUS preimenovan u UDUS, nakon čega se diskutovalo o predlogu novog Statuta (koji je i usvojen), te o programskom i finansijskom izveštaju za prethodne dve godine, koji su mahom uz pohvale, takođe, usvojeni.

I na ovoj skupštini aktualizovano je pitanje većeg animiranja članstva za rad Udruženja i učesće na skupštinama, ali je i ukazano na činjenicu da je članstvo dobrovoljno, te da je okupljanje većine od 1.500 članova skoro utopijski poduhvat koji, osim znatnih materijalnih troškova, iziskuje i obustavu njihovih profesionalnih delatnosti. Čuli su se predlozi da se pojačaju pritisci umetnika protiv marginalizovanja kulture u ukupnoj državnoj politici, a ukazano je i na sve češće pojave mobinga i nedostojnih uslovljavanja umetnika od strane producentata prilikom angažovanja na projektima. Kolege su apelovale i da Fond solidarnosti dobije bolji tretman od strane pozorišta i samih članova, imajući u vidu sve teže ekonomsko stanje i inci-

dentne materijalne situacije pojedinih članova. Pažnja je posvećena i dugogodišnjem problemu lošeg tretmana samostalnih umetnika od strane države, mogućnostima zaštite autorskih i radnih prava članova, unapređenju komunikacije i boljem informisanju članova unutar udruženja (između ostalog i promenom sajta).

Potom je usledilo predstavljanje kandidata za predsednika UDUS-a i njihovih programa. Kao prvi kandidat, Miroslav Turajlija je ukazao na poljuljano dostojanstvo većine članova u njihovom profesionalnom i društvenom tretmanu, kao i na veoma malo interesovanje mladih članova da pristupe članstvu koje im, u suštini, malo toga nudi. On se založio za bolju informisanost i veću korist koju UDUS može da ponudi u realizaciji i plasiranju projekata članova, kao i za jasniju evidenciju članova koja bi, uz pomoć kvalitetne Internet prezentacije, mogla da bude od konkretne koristi u ostvarenju profesionalnih kontakata. Takođe, založio se i za bolju pravnu zaštitu članova, kao i za to da UDUS u svom radu zadobije snagu sindikata.

Drugi predložen kandidat, Vladimir Cvejić je u svom izlaganju pledirao za veću podršku izabranog predsednika među članstvom, ukazujući potom na veoma loš položaj umetnika, te njihovo brojno odustajanje od svojih matičnih delatnosti zarad golopreživljavanja. On je pri tom ukazao na potrebu revizije članstva, za bolju saradnju sa glumačkim sindikatom, na veći uticaj Suda časti, objedinjavanje svih pozorišnih udruženja u Srbiji, kao i na otpočinjanje žestoke javne kampanje za bolji položaja umetnika. Kao prvi korak u ostvarenju ovih ciljeva, predloženo je hitno zakazivanje vanredne skupštine UDUS-a u narednim mesecima.

U svojstvu trećeg predloženog kandidata, Ljiljana Đurić je pobrojala neke od svojih tekućih aktivnosti čije ciljeve treba da realizuje u novom mandatu, a koji se, između ostalih, odnose na proglašenje i sprovođenje nekoliko važnih zakonskih akata kao što su ona o autorskim pravima, autorskim agencijama, Zakonu o kulturi i njegovim pratećim aktima, izmenama osnovica za samostalne umetnike itd. Bitan naglasak u novom mandatu će se ticati dobijanja statusa reprezentativnog udruženja, uspostavljanja regionalne saradnje, kao i bitke za povraćaj imovine koje je Udruženje imalo pre Drugog svetskog rata.

Intervju: Ljiljana Đurić, reizabrani predsednik PRED NAMA JE MNOGO POSLA

Moja najveća želja je da se Udruženju dramskih umetnika Srbije vrati imovina oduzeta nakon Drugog svetskog rata. To je i glavni razlog mog ponovnog kandidovanja i prihvatanja drugog mandata. Da završim započet posao i da Udruženje konačno stane na svoje noge. Ako nam se vrati ono što nam pripada, nesmetano ćemo obavljati svoj rad", kaže u razgovoru za „Ludus“ Ljiljana Đurić, reizabrana predsednica Udruženja dramskih umetnika Srbije.

„Naše Udruženje, do skoro Savez dramskih umetnika, jedino je udruženje koje ima u katastru evidentiranu imovinu. Povraćaj tri višespratnice u centru Beograda omogućio bi da stanemo na svoje noge i da kao nekada, pre Drugog svetskog rata, finansiramo projekte svojih članova, da dajemo kredite i novčanu pomoć kolegama kojima je ona potrebna ili da rešimo problem prostora za izvođenje projekata naših članova. Mi sada nemamo ništa, zavisimo od dobre volje i donatora“, objašnjava Ljiljana Đurić, koja je i pokrenula pitanje povraćaja imovine za vreme svog prvog mandata na mestu predsednika Udruženja.

Kako ocenjujete saradnju sa drugim kulturnim institucijama i status koji uvažava Udruženje?

Ne mogu da se požalim na saradnju koju smo ostvarili sa Ministarstvom za kulturu. Za sve što se nas tiče, bili smo obavješteni, učestvovali smo i pitani smo tokom donošenja seta zakona u oblasti kulture. Ipak, očekujemo dosta od formiranja Nacionalnog saveta za kulturu koji će imati zadatak da pravi celokupan kulturni plan za određen period. A nadam se da će kulturnu politiku koju donese ovo savetodavno telo slediti Vlada i Ministarstvo kulture. Ugled Udruženja bio je u jednom periodu poljuljan i nije ga bilo u javnosti, ali vratili smo ga tamo gde mu je mesto, čuje se.

Na koji način je Udruženje učestvovalo u donošenju Zakona o kulturi koji je izazvao burne reakcije među kulturnim poslenicima? Da li je on dovoljan da „pokrije“ sve segmente?

Postojeći Zakon o kulturi reguliše, rekla bih, minimalne probleme. Postojale su polemike i različite ocene ovog zakona, sad imamo njegovo zvanično tumačenje. Međutim, moramo i dalje raditi i učestvovati. Zakon o pozorištu još ne postoji, ali se nadam da će Udruženje izvršiti određen pritisak na budući Nacionalni savet da se on i donese. Ponosni smo jer smo uspeali da u prethodnom periodu odradimo neke bitne stvari, poput plaćanja doprinosa za sve samostalne umetnike u Srbiji, tj. da nemaju pogodnosti samo umetnici u Beogradu. Važno je za mladog čoveka koji živi i radi u unutrašnjosti da može da radi za honorar, a da mu je obezbeđeno pravo koje su do nedavno imali samo mladi u prestonici.

Zakon o autorskim pravima predviđa osnivanje agencija. Šta to znači?

Predviđeno je postojanje agencije za svaku oblast. Kad sam se prvi put susrela sa ovim, učinilo mi se da će biti u pitanju monopol. Pogrešila sam. Dobro je da postoji jedna agencija za dramsku oblast, da se zaposle tri osobe koje će imati zadatak da prate sve ono što je emitovano i reprizirano. Na njihove potrebe odlazilo bi 30, dok bi 70 odsto sredstava moralo da se isplati autorima koji su učestvovali u emisijama. Nažalost, Zakon izglasan u decembru još nije zaživeo. Agencija nije državna komisija i udruženja su ta koja mogu podržati, udružiti se i osnovati agenciju u određenoj oblasti. Mi već imamo jednu agenciju „Pragus“, koju je osnovao Sindikat, ali izgleda da nije baš najbolje radila. Međutim, ne bežim od toga da razgovaramo prvo sa ljudima iz te agencije, možda je u pitanju običan nesporazum, i možda se možemo dogovoriti kako ne bismo išli na preregistraciju. U septembru se očekuje i nova konferencija na kojoj će se razmatrati Rimska deklaracija. Ako Evropa uspe da natera emitere i reemitere da usvoje novu deklaraciju koja bi dramske umetnike izjednačila sa muzičarima, i mi ćemo biti presrećni jer ne možemo biti izvan evropskih tokova.

Konkurs za status reprezentativnosti očekuje se u septembru. Od kakvog je značaja dobijanje ovog statusa?

Može postojati dvadeset udruženja dramskih umetnika, ali će samo jedno imati status reprezentativnosti. Ono koje je svojim radom, mogućnostima, tehničkom opremljenošću, tradiciji zaslužuje taj status. To Udruženje imaće obavezu da obavlja posao i za sva druga udruženja, samo ono moći će da daje status samostalnog ili istaknutog umetnika. Udruženje dramskih umetnika Srbije jedno je od najstarijih u Evropi. Osnovano je na Krfu za vreme Prvog svetskog rata, a prva zvanična skupština bila je 15. septembra 1919. godine. Duga tradicija, osnivanje Pozorišnog muzeja Srbije, saradnja sa međunarodnim kućama, sopstvena imovina, kao to što smo preživeli sve ovo vreme dobre su reference da dobijemo status reprezentativnog.

Šta očekujete od članova Udruženja?

Udruženje broji oko 1.500 članova. Nije pitanje šta ja kao pojedinac dobijam od Udruženja, već šta dajem svom esnafu i Udruženju da budu u boljem položaju. Pred nama je mnogo posla i svi se moramo potruditi da Udruženje postavimo na pravo mesto.

Tajnom glasanju pristupio je 101 član, a ovo su rezultati: Ljiljana Đurić 75 glasova, Miroslav Turajlija 25 glasova i Vladimir Cvejić 1 glas. Po proglašenju Ljiljane Đurić za predsednika u drugom mandatu, imenovani su zastupnici

UDUS-a (predsednik i sekretar) i verifikovani članovi Predsedništva: Goran Balančević, Maša Stokić, Branko Dimitrijević, Dragan Todorović, Dragan Vujić, Radmila Tomović, Milica Kralj i Zoran Živković. Za članove Suda časti izabrani

su: Ljiljana Todorović, Goran Jeftić, Monika Romić, Žiža Stojanović i Mladen Popović, a za članove Nadzornog odbora: Miroslav Turajlija, Vladimir Cvejić i Vesna Nikolić. **Petar Grujičić**

BOJANU ŽIROVIĆU URUČENA NAGRADA „MILOŠ ŽUTIĆ“

Prestizna glumačka nagrada „Miloš Žutić“ svečano je uručena laureatu Bojanu Žiroviću 25. maja na sceni Ateljea 212, nakon predstave *Proslava* (Tomas Vinterberg i Mogens Rukov/ Bo hr. Hansen) u režiji Ive Milošević u kojoj tumači ulogu Kristijana za koju mu je dodeljeno ovo ugledno priznanje. Odluku je doneo žiri u sastavu: Miodrag Krstović (predsednik), Nada Šargin, Vojin Četković, Ana Tasić i Đurđa Tešić-Popović.

SKICE ZA KOSTIM PREDSTAVE „NA SLOVO NA SLOVO“

Prvi domaći dečki mjuzikl *Na slovo, na slovo* po tekstu Dušana Radovića u režiji Darijana Mihajlovića (Pozorište na Terazijama) otvorio je ovogodišnju 8. Tibu – Teatarsku internacionalnu beogradsku avanturu, održanu od 6. do 11. juna u Beogradu.

Mjuzikl je već nakon premijere na matičnoj sceni osvojio naklonost i kritike i publike, na Tibu je takođe ispraćen zdužnim aplauzima a, između ostalog, brojni komplimenti su se mogli čuti na račun kostima. Uradila ih je Ivana Vasić, a na stranicama ovog broja „Ludusa“ donosimo nekolicinu njihovih skica.

Kockice za mozaik ovogodišnjeg Pozorja

Ovogodišnje 55. Sterijino pozorje, održano od 26. maja do 4. juna, obuhvatilo je 17 predstava ali i čitav niz drugih zbivanja. „Ludus“ na svojim stranicama beleži deo toga

Snežana Miletić

NAGRADE 55. STERIJINOG POZORJA Većina nagrada većinom glasova

Ovogodišnji žiri činili su: glumica Đurđija Cvetić, dramaturg i dramski pisac iz Splita Jasen Boko, dramski pisac Filip Vujošević, reditelj Dušan Petrović i scenograf i slikar Geroslav Zarić, koji je predsedavao žirijem.

Sterijina nagrada za najbolju predstavu: BRODIĆ ZA LUTKE Milene Marković, režija Aleksandar Popovski, Slovensko narodno gledalište Ljubljana.

Sterijina nagrada za tekst savremene drame: MAJA PELEVIĆ za tekst POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház).

Sterijina nagrada za režiju: PAOLO MADELI za predstavu BARBELO, O PSIMA I DJECI (Gradsko dramsko kazalište „Gavella“, Zagreb).

Sterijina nagrada za glumačko ostvarenje:

BARBARA CERAR za uloge u predstavi BRODIĆ ZA LUTKE (SNG Ljubljana).

ARON BALAZH kao On u predstavi POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház).

NEBOJŠA ILIĆ za ulogu u predstavi ČEKAONICA (Atelje 212 i Kulturni centar Pančeva).

ANDREA JANKOVIĆ kao Ona u predstavi POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház).

Sterijina nagrada za scenografsko ostvarenje: MARIJA KALABIĆ u predstavi POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház).

Sterijina nagrada za kostimografsko ostvarenje: MARINA SREMAC za predstavu POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház).

Sterijina nagrada za originalnu scensku muziku: FOLTIN za predstavu BRODIĆ ZA LUTKE (SLG, Ljubljana).

Sterijina nagrada za scenski pokret: ANDREJA KULEŠEVIĆ u predstavi POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház).

Specijalna Sterijina nagrada: BORIS LIJEŠEVIĆ za autorski projekat ČEKAONICA (koautor teksta Branko Dimitrijević) (Atelje 212 Beograd i Kulturni centar Pančeva).

Nagrada iz Fonda „Dara Čalenić“ za najbolju mladu glumicu i mladog glumca:

JELENA PETROVIĆ za ulogu Veronike u predstavi DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE (JDP).

SRĐAN SEKULIĆ za ulogu Banović Strahinje u predstavi BANOVIĆ STRAHINJA (Narodno pozorište/ Narodno kazalište/ Népszínház Subotica).

Sterijina nagrada Okruglog stola 55. Sterijinog pozorja za najbolju predstavu: BRODIĆ ZA LUTKE (SNG, Ljubljana).

Sterijina nagrada za pozorišnu kritiku „Miodrag Kujundžić“ – zajednička nagrada Sterijinog pozorja i redakcije novosadskog „Dnevnika“: BOŠKO MILIN, pozorišni kritičar, Beograd, za prikaz o predstavi *Dokle?! Ateljea 212* (Treći program Radio Beograda).

Redakcija novosadskog lista „Dnevnik“ svoju nagradu dala je ANDRAŠU URBANU za režiju predstava SARDINIJA (Deže Kostolanji) i BANOVIĆ STRAHINJA (Narodno pozorište/ Narodno kazalište/ Népszínház Subotica).

„Zoran Radmilović“ za glumačku bravuru pripao je GORDANU KIČIĆU za ulogu Vuća u predstavi KOSA (Atelje 212).

Kompanija „Novosti“ dodelila je i nagradu za epizodnu ulogu MARKU BAČOVIĆU kao Simonu u predstavi DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE (JDP).

Udruženje likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije (ULUPUDS) nagradu za scenografiju dodelilo je MARIJI KALABIĆ za scenografiju u predstavi POMORANDŽINA KORA (Novosadsko pozorište/ Újvidéki Színház), a za kostim MARINI SREMAC za istu predstavu.

Sterijine nagrade za naročite zasluge pripale su kostimografkinji Božani Jovanović i bardu srpkog glumišta Petru Kralju.

TRI SELEKTORSKA UTISKA

Ana Tasić, selektorka nacionalne drame

„Ako su pozorišne prilike slika našeg života, onda srpsko društvo ide u potpuni sunovrat etičkih i estetskih vrednosti, skoro potpuno se okreće tržištu, sigurnim prihodima, što podrazumeva odsustvo suptilnosti, pristojnosti, omerenosti... To znači i nestanak šireg i dubljeg razmišljanja, ili promišljanja, nezainteresovanost za podsticanje viših, nematerijalnih vrednosti, odsustvo namere za edukacijom, razvijanjem duhovno/ intelektualnih kapaciteta... Naravno, to je opšti utisak, izuzetaka uvek ima, nije dobro generalizovati...“

Aleksandra Glovacki, selektorka nacionalnog pozorišta

„Ovaj festival ne postoji zato da bi zadovoljio radoznalost nekolicine teatrologa koji ionako začas stižu i do najudaljenijeg teatra u državi. Vratila bih se na publiku i rekla – da, mislim da i publici i pozorišnim akterima treba ovakav festival – atraktivan i umetnički relevantan; raznolik a ne jednonuman; i na kraju – informativan. To je jedini sveobuhvatni *main stream* festival ne samo u Srbiji već i u regionu, i bilo bi neozbiljno lišiti ga se, baviti se rušenjem umesto građenja, odnosno dograđivanja.“

Nikola Zavišić, selektor programa „Drugo vi“:

„Skidam kapu svima koji se usude da pozorište unaprede svojim ličnim autorskim pečatom, novom poetikom, hrabrom percepcijom sveta. Svima koji rizikuju, bez obzira na rezultat. Svima koji prate svoju maštu, ma gde ih odvela. Na svu sreću, kod nas danas ima dovoljno takvih ljudi da možemo da se nadamo zanimljivoj budućnosti. Ona se zapravo već dešava, samo što se još ne vidi. Uskoro hoće.“

Pobednička predstava *Brodic za lutke*

ONI SU BILI UZ POZORJE I OKO NJEGA

Nikita Milivojević, citirajući Andrića, otvorio je Pozorje

Reditelj Nikita Milivojević otvorio je ovogodišnje Pozorje citirajući Ivu Andrića koga uskoro postavlja na scenu: „Nezadovoljni sobom i prilikama u svojoj zemlji, mi često hvalimo druge zemlje i narode, stvaramo od njih nedostižne uzore. Pri tom i preterujemo, hvaleći ih i više nego što zaslužuju i pripisujući im svojstva i odlike kojih nemaju. Tako da sve to što govorimo odgovara manje stvarnoj slici dotične zemlje, a više idealisanom liku naše otadžbine, kakvom bismo hteli da je vidimo. Sve to, razume se, nije ni tačno ni pravo, ni zdravo, jer tako mnogi od nas stvara sebi, negde na sredini između one idealisane zemlje i svoje nesavršene, neku treću, nepostojeću domovinu u koju se sklanja kad god se u jednoj od one dve (ili u obe odjednom) razočara. Takav čovek živi nemirno i nekorisno, čas kao izbeglica i iseljenik, a čas kao povratnik. I nije srećan.“

Zagrebački pentagram u čast nagrađenih

Zagrebačko kazalište mladih imalo je čast da zatvori 55. Pozorje. U čast nagrađenih izveli su predstavu *Zagrebački pentagram* koja je u Hrvatskoj osvojila priličan broj nagrada. Autori pet priča ovog omnibusa, koje je mudro scenski komponovao Paolo Madeli, i tako se ispostavio duhom mladih od najmladih reditelja, jessu: Igor Rajki, Filip Šovagović, Nina Mitrović, Damir Karakaš i Ivan Vidić. Predstava je uzbudljivo pozorišno putovanje, prava moderna, na momente potresno duhovita, bajka o savremenom čoveku. Glumci su dobili ovacije, posebno fenomenalne Nina Viočić i Jadranka Đokić, te isto tako odlični Pjer Meničanin i Sreten Mokrović.

Kockasti, Okrugli sto kritike

Okrugli sto kritike, koji je zapravo bio kockastog oblika, vodila je mr Ksenija Radulović. Pozorje mladih, bar prema izveštaju Biltena, čini se daje nadu za svetliju pozorišnu budućnost. Nažalost, mladi nisu mogli da gledaju stare, a ni stari mlade, jer su se satnice preklapale. Šteta, jer možda bi bilo korisno. Pozorje je i ove godine organizovalo izložbe, radionice, promocije knjiga, časopisa, između ostalih „Ludusa“ i „Scene“, promociju izvanrednog hrvatskog pozorišnog portala www.teatar.hr o kom je govorila njegova urednica, rediteljka Nora Krstulović...

Dr Milivoje Mladenović, v. d. direktora Sterijinog pozorja, o motou ovogodišnjeg festivala – „Telo nam ništa, um takođe ništa“...

„Sterijina misao trebalo bi da nas trgne, da nas opomene. Taj vapajni krik uzet je s njegovog 'nadgrobija samome sebi' i samo na prvi pogled deluje crno. Tautologija reči 'ništa' je opomena na našu nedovoljnost, na kratkoću trajanja i tom ograničenju fizičke moći trebalo bi suprotstaviti trajanje. Steriji je to uspeo, napravio je delo koje traje, koje nas okuplja i zato smo izabrali tu misao za ovogodišnje pozorišno sabiranje. Reč je o sumnji koja stvara nemir i vodi u istraživanje, bez kog ne bi bilo ni pozorišta, ni umetnosti, ni ovog festivala. Nije to pesimističan vapaj već, naprotiv, misao koja bi trebalo da probudi akciju i borbu protiv 'ništa', nedovoljnosti i ograničenosti.“

Umetničko veće Pozorja

Tokom trajanja Festivala, Upravni odbor Sterijinog pozorja imenovao je Umetničko veće kao konsultativno telo festivala, u čijem su domenu relevantna pitanja koncepta i umetničkog profila Pozorja. Mandat Umetničkog veća je dve godine a članovi su: reditelj Dejan Mijač (predsednik), scenograf Geroslav Zarić, teatrolog mr Svetislav Jovanov, glumica i upravnica NP Sombor Biljana Keskenović, teatrolog i pozorišni kritičar dr Ivan Medenica, v. d. upravnika SNP-a Aleksandar Milosavljević, glavna urednica „Scene“ Darinka Nikolić, direktorka Pozorišnog muzeja Srbije mr Ksenija Radulović, dramski pisac dr Nebojša Romčević, upravnik NP Užice i direktor tamošnjeg Jugoslovenskog pozorišnog festivala Zoran Stamatović te reditelj i direktor Pozorišta „Deže Kostolanji“ Andraš Urban.

Derviš i smrt kao prolog

Dan uoči Pozorja imali smo pozorijski prolog i to kao neku vrstu omaža velikom piscu Meši Selimoviću. Bila je to izvedba njegovog čuvenog dela *Derviš i smrt* po dramatisaciji Nebojše Bradića i u režiji Nurlaha Tundžera. Predstavu je izvelo Gradsko pozorište „Kodžaeli“ iz Izmita (Turska). Potpuno je neverovatno da ovaj izuzetni poznavatelj ljudskih duša i karaktera celih 20 godina nije postavljan na scenu. Ministar kulture Srbije Nebojša Bradić podsetio je da Selimovićevi romani više od 20 godina nisu izvođeni. Nakon 1971. godine, od dramatisacije *Derviša i smrti* Borislava Mihajlovića Mihiza u izvedbi Ateljea 212, prva naredna dramatisacija i adaptacija piščevog dela usledila je tek 1995. godine.

Derviš i smrt

Tužne vesti

Na Festivalu je s tugom primljena vest da je umrla glumica Dobriša Šokica. Pozorje se s tugom priselilo i teatrološkinje Mirjane Markovinović koja je preminula tokom ove godine.

Intervju: Jasen Boko, član žirija ovogodišnjeg Pozorja

JOŠ UVEK NESPREMNI ZA SUOČAVANJE

Za Jasena Boku, dramskog pisca, pozorišnog kritičara, novinara, svet-skog putnika, koji je bio član žirija 55. Sterijinog pozorja, putovanja su strast kojima se rado prepušta. „Put je uvek da se sledi, a ne da se pred njim porazmisliti“, kaže. „Razmišljanje nekad nije pametno. Ja razmišljam kasnije, najčešće na temu: Je li mi ovo zaista trebalo?“ Dodaje da uvek, između puta i stranputice, bira ovo drugo. I uvek, ide na Istok, jer je civilizacija rođena i živi na Istoku – na Zapad je doputovala samo da bi umrla. Žao mu je što je pravih putnika danas tako malo, retki su. Svetom uglavnom hode „kupci putovanja“.

O njegovim uzbudljivim putešestvijima, taklamakanskim legendama s kojima se uživo sreo, među koji je vrcuo u Kvebeku i malinama koje je tamo brao, radu u australijskim rudnicima i norveškoj fabrici ribe, o Turskoj, gde su mu, umesto turske, nudili nes kafu, i Indiji, gde mu je kao specijalitet kuhinje poslužena grčka salata, „šveranju“ u kineskom busu i najvećoj peščanoj oluji koju nije doživeo u Africi, već u rodnom Splitu, stopiranju negde u Burmi, kazanovi iz Bazargane, kupanju u hladnoj Titicaci, najlon kesama koje su preplavile Sre-

dozemlje i još koječemu, može se čitati u njegovoj knjizi „Na putu svile – kako nam je lagao Martko Polo“.

Kako je pozorište tek jedan od njegovih životnih interesa i kako su ovog juna njegova „istočnjačka“ stanica bili Novi Sad i Sterijino pozorje, ovaj beogradski diplomac dramaturgije i svetske književnosti za „Ludus“ je govorio upravo o tome – Pozorju!

Šta vam je o Srbiji i svetu u kom živimo reklo ovo Pozorje?

Da smo i dalje nesporni suočiti se sa životom na pozorišnoj sceni, da i dalje volimo izbegavati stvarnost i baviti se stvarima koje ne govore o pravim problemima koji nas muče. Ali, one predstave koje su progovorile o stvarnosti i o najdubljoj intimi, bile su i najdomljivije, i za publiku i za žiri: *Čekaonica, Barbelo, Brodić za lutke, Pomorandžina kora...* Čini mi se da pozorište mora govoriti o problemima, a ne da se trudi da bude eskapističko i zabavno, za to postoji niz drugih, znatno banalnijih medija.

Kao neutralni posmatrač a čovek pozorišta, dajte neki dobar savet Pozorju?

Ma nije ni pristojno, ni pametno, nekom ko dolazi iz druge sredine deliti

domaćima, puno bolje upućenima u situaciju, savete i praviti se pametan na osnovu nepotpunog pozorišnog preseka koje nudi jedan festival. Volim da stvari stavljam u kontekst, mislim da ih je izvan njega nemoguće promatrati. U tom je smislu vredna činjenica da Pozorje širi kontekst, dakle, ne samo domaća drama, čak ne samo nacionalno pozorište, nego i širi kontekst, bio on „Krugovi“, ili Drugovi“. Kako vidite, dve predstave koje su po sudu žirija bile najbolje, nisu uopšte iz Srbije, što je, mislim, jasno upozorenje domaćem teatru, koji očito nije imao sjajnu sezonu. Čujem da se spremaju nove konceptijske promene, mislim da bi ih bilo bitno pre usvajanja pustiti u javnost i čuti sud struke.

Ko su vam otkrića ovog Pozorja? Glumci, reditelji, dramski pisci?

Nije bilo prevelikih estetskih otkrića, ni iznenađenja, puno mi je veće otkriće ljubaznost i enorman trud organizatora oko gostiju, odlična festivalska atmosfera i neka dobra „vibra“ koju festival poseduje. Mislim da to, a ne dva-tri eventualna scenska bisera, čine kvalitetan festival. Drago mi je i da je dokumentarna drama prodrila na srpsku scenu kroz *Čekaonicu*, mislim da ta vrsta teatra ima

Jasen Boko

važnu snagu u okolnostima kroz koje ovaj deo sveta prolazi u poslednjih dvadesetak godina. Hteo bih nešto tako gledati i na hrvatskoj sceni.

Nalaze li današnji reditelji pravi ključ za teatar 21. veka?

Pravi reditelji i ne traže nikakve ključeve, imaju jednostavno snažnu pozorišnu viziju i u stanju su je realizovati na sceni. Kvalitetno pozorište 21. veka neće se bitno razlikovati od istog takvog koje se događalo u antičkoj Grčkoj ili u Šekspirovo vreme. Same tehničke i izvedbene metode mogu biti različite, ali bit teatra se i ne menja: on svoju publiku mora uzbuditi, uznemiriti, protresti, doj-

miti, naterati na razmišljanja... A ključevi za takva stanja, jednostavno, ne postoje. Inače bismo ih kopirali kod prvog bravara i sve bi nam pozorište bilo genialno.

Gde je u svemu tome publika?

Reditelji o kojima govorim koji su u stanju napraviti takvo pozorište, nikad neće imati problema s publikom. Potpuno je pogrešna ideja da se pozorište populističkim postupcima i navodnom zabavnošću može izboriti za svoju publiku. Ono što se događa na sceni ne sme slediti metode zabavnih sadržaja na televiziji, pokušati se takmičiti sa svim idiotarijama koje gledamo na TV-u i biti jednako banalno, da bi bilo popularno. Popularnost, sama po sebi, nigde i nikad, nije bila merilo kvaliteta. Pokušati zadovoljiti svu publiku, svideti se svima, ne može doneti dobro pozorišnoj umetnosti. Raditi iskreno, pokušati biti umetnički pošten, suočavati se na sceni s problemima koji nas u životu muče i raditi to na zanimljiv, uzbudljiv, umetnički dojmiv i iskren način, jedino je što može publiku zadržati u teatru.

Kuda ćete posle Pozorja vi?

Leto je vreme za Dalmaciju, moram i ja nekad malo stati, upoznati svoje tri kćeri, podsetiti ih na vlastito postojanje, da ne misle da je tata neko ko se pojavljuje samo u vidu novčanih doznaka. Lepo je očinstvo, staviš dete na koleno i pitaš: „Dušo, u koji ti ono razred ideš?“ Ali, nećete me naći na plaži, ne podnosim turizam, skrujem se u klimatizovanu prostoriju i pišem.

Pomorandžina kora

„ZAŠTO BITEF, ZAŠTO POZORJE? POZORJE DA BISMO VIDELI GDE SMO, BITEF DA BISMO VIDELI GDE NISMO.“

Filip Vujošević,
dramski pisac

Barbelo, o psima i djeci

DVA PUTA DVA RADOZNALA POZORIJANSKA OKA

**Laslo Vegel, pisac:
„Lutamo tragajući“**

„Ovo Pozorje o samom životu, našem, danas, reklo je jako malo. Više je govorilo o pozorišnom međuvremenu, o tome da jedan pozorišni diskurs traži svoj put. Danas su se moderna i avangarda umorile, postale su kanonizovane, pa ponekad i šablonske. Ono što je novo, to se tek rađa. Kada mislim na novo, onda mislim na *Čekaonicu*, rumunsku predstavu i produkciju Centra za kulturnu dekontaminaciju. One imaju formu, tu pozorište traži svoj put. To su naznake, ali te predstave još nemaju svoju estetiku, imaju samo težnju i sigurno je da se bez njih neće moći nastaviti to traganje. Ove Igre, i ova godina uopšte, nalaze se u vakuumu jer je pozorište u vakuumu i međuvremenu u kom još nije pronašlo svoj put i svoje vreme, tj. 21. vek. Neke predstave su zakasnile. Stvari koje su značile u osamdesetim, pa i sedamdesetim imale su udarnu moć, i po viziji, i pozorišnom jeziku, ali sada je ostala samo forma, pri tom ispražnjena.“

„Na Pozorju su dve predstave igrane u fitness sali, pomodnom prostoru koji mi deluje nekako didaktički, snobistički.

Pravi prostori su propale fabričke sale, te tzv. šoping centri. Ako već neko hoće novi prostor za igru, propale radne organizacije i ulice su pravo mesto. Ni stranci se nisu bavili važnijim temama. Pre 20-30 godina imali smo rediteljsko pozorište, a iza tih reditelja stajale su ideje i intelektualna elita koja je imala intelektualnu auru. Reditelji su dobijali impulse, zato je pozorište moglo biti okrenuto njima, a danas su oni u vakuumu, tu nema ideja. Ne kažem da su oni krivi, nego su intelektualci neodlučni. Posle tranzicije, intelektualci srednje i istočne Evrope ne mogu da nađu svoje intelektualno uporište, mesto, kritičku tačku. Ne žele ono što je bilo a ne umeju da nađu novo, ono što odgovara vremenu epohe divljeg kapitalizma.“

„Pitam se kad će kod nas napraviti predstavu kakva je rumunska *20/20*? Krajnje je vreme, možda kasnimo. To bi za pozorište značilo osvajanje novog sveta i jezika. Nažalost, mi imamo zbunjenu intelektualnu kastu a normalno je da kad su intelektualci zbunjeni, i pozorište bude takvo. Ne treba čekati da Beograd napravi takvu predstavu, treba je napraviti u Vojvodini. Beograd je zača-

ran u svom zatvorenom krugu, popularno rečeno 'krugu dvojke'. Čitao sam nedavno Vesnu Pešić koja je rekla da je od 250 narodnih poslanika u Skupštini Srbije 60 stanuje u krugu dvojke! To nema nigde u Evropi, ni u Berlinu, ni u Parizu! Beograd ima jednu vrstu zatvorenosti koja odgovara provincijalizmu, to je taj velegradski provincijalizam. Vojvodina je danas u situaciji da se dokazuje na svakom polju, pa i u pozorištu. Ta že-

Dragan Velikić

lja za afirmacijom je veliki impuls. I zato je ova sredina, što se tiče tih evropskih horizonata, otvorenija. Znam da ima raznih mišljenja u kom pravcu Pozorje treba da krene... Ja bih taj problem rešio tako što bih se vratio na domaći tekst, svejedno gde se igra, a drugi program bi bio manji i bio bi festival regiona. Dakle, ne Evrope, nego srednjo-istočno-evropski i balkanski, ali opet samo po domaćim tekstovima. To bi bilo ogledalo, duplo ogledalo, da mi vidimo sebe i oni sebe u našem ogledalu. To bi dalo evropski autoritet Sterijinim igrama, jer Sterija je za poštovanje. U proteklih 20 godina, kada su bile sve one užasne stvari u zemlji, ova institucija je jedna od retkih koja je sačuvala dostojanstvo. Siguran sam da ima talentovanih ljudi, ali oni nemaju formu, ali ni korespondenciju sa pozorištem, i sve postaje površno. Sterija koji je nekoć rekao: '... Telo nam ništa, um takođe ništa', danas bi na sve ostao bez reči!“

**Dragan Velikić, pisac:
„Festival je kao veliki grad“**

„Festival je kao veliki grad, i kada za veliki grad kažemo da je metropola, a to je, na primer, Berlin (nekada je to bio i Beograd), onda da razjasnimo zašto je Berlin veliki grad. Nije to, naravno, zbog

Laslo Vegel

stanovništva i kvadratnih kilometara, već zato što je Berlin jedan veliki arhipelag gradova. Tamo ne postoji model koji se ima slediti da bi neko bio Berlinac. Tako bi bilo dobro i logično da i festival bude organizovan, da imamo priliku da vidimo razne mogućnosti, toliko različite da to možda izgleda i šizofreno. Naravno, nešto vam se sviđa, nešto ne, danas imam dovoljno godina da kažem da me nešto iritira ili da nešto ne volim... ali čovek se menja. Direktno odgovor na pitanje jesu li ovogodišnje predstave na Pozorju govore o našoj stvarnosti na pravi način, nalazim u predstavi *Banović Strahinja*. Dakle, jesu, govorile su. Kad se uzme tekst koji je nastao u jednom drugom vremenu, pa ga vi aktualizujete, tražite i pokušavate da bude kompatibilan sa asocijativnom mrežom i mapom tog trenutka, tu često ima veštačkog programa, ali u *Banoviću* je sve to bilo izuzetno. Meni je to predstava koja je upravo Srbija danas.“

BEZ DUŠE SI NIKO, BEZ DUŠE SI NIŠTA, KUPUJEŠ, PRODAJEŠ, ODUZIMAŠ I DODAJEŠ...

Slovenački glumac Igor Samobor, *Žabac* i *Uča* u *Brodicu za lutke*

„Ne iznenađuje me da je jedna ženska duša mogla da napiše ovako surovo poetičan, odnosno poetično surov tekst. Mogao bi da ga napiše i muškarac, naravno, ako bi znao, ili bio u nekom takvom stanju, ponukan događajima koji su mu se desili, ili ako bi svoju traumu izrazio kroz takvu poetiku ili samu poeziju.“

Slovenačka glumica Barbara Cerar, *Mlada sestra*, *Alisa*, *Snezana*, *Zlatokosa*, *Palčica*, *Princeza*, *Zena*, *Vešica* u *Brodicu za lutke*

„Otkako je ova predstava postavljena na scenu, karte za nju su rasprodate. Ova tema nas u Sloveniji sve jako dira, svi ovi problemi su duboko naši problemi i zato imamo izvanrednu komunikaciju sa publikom. Vrlo, vrlo smo srećni što smo uradili ovaj divan tekst i što smo ga radili sa divnim čovekom Aleksandrom Popovskim. Taj tekst je čista poezija, to su vrlo delikatni odnosi, a ja sam imala veliku sreću da radim sa prvom ligom slovenačkih glumaca, kao što je Igor Samobor na primer.“

Glumica Andrea Janković, *Ona* u *Pomorandžinoj kori*

„I ja živim po diktatima drugih. Razni reditelji mi diktiraju šta da radim i taj diktat poštujem da bih dobro uradila ulogu. Ipak, najviše diktiram sama sebi, sebi sam najveći i najzahtevniji tiranin. Jako razumem priču žena iz *Pomorandžine kore*. Imam četvorogodišnju kćer i već se za tako male devojčice nude cipele na štiklu. Pitam se, pod kakvim će tek ona diktatom mode živeti?! Sada je zavladao histerija tela, većina devojka razmišlja kako ih drugi vide, prepuštaju se tome šta drugi od njih hoće. Ne postavljaju zahteve same sebi, sve bi da uđu u fabriku lepote i da imaju pozu, osmeh tih lepota s naslovnica. Status lutke s naslovne strane je uspeh, novac. To je jedna strana medalje. Na drugoj su usamljenost, bulimija, anoreksija, strah od starosti... U pozorištu naučiš da podnosiš svoje telo. I naučiš da je suština ono što je iznutra, tvoje emocije su najveća posebnost i dragocenost. Njih ne popravljaju nijedna hirurģija.“

Glumac Aron Balaz, *On* u *Pomorandžinoj kori*

„Ova naša priča veoma je životna, čovek se, doduše, nasmeši nekoliko puta dok je gleda, ali kad se sve završi, ipak počne da razmišlja kuda sve to vodi i šta se to dešava sa ovim svetom, kuda ide ovaj naš svet, kuda idu životi ne samo mladih ljudi, već svih nas zajedno, kuda to idemo. Presija nad nama je ogromna, gotovo nepodnošljiva, sa svih strana nam se govori kako treba da živimo, kakvi treba da budemo da bismo opstali. I glavna junakinja *Pomorandže* taj svet vidi bez ljubavi. Žigosani smo trendovima, trendseterima, modom...“

Maja Pelević, spisateljica *Pomorandžine kore*

„Vreme kada sam pisala *Pomorandžinu koru* pamtim kao prilično bezbrižno. Tek sad zapravo živim tu dramu i nije mi lako. Da napišem ovu dramu, naveo me strah od neostvarenosti, starosti i neminovnog propadanja. Razlika između Maje Pelević, koja je pisala *Pomorandžu*, i one koja je pisala *Mikija Mause*, jeste u tome što je ova druga bila na tragu da izađe iz zakasnelog puberteta i da se oslobodi frustracija iz rane mladosti. Prva je bila prilično mlada. Treća je zbuđena. Svet je uvek bio i uvek će biti dosadan u svojoj nepopravljivosti. Svi pokušaji dokazivanja suprotnog su čisto gubljenje vremena. Ja pišem poeziju za decu, čitam Bernharda i sanjam dan kad će nas, srpske spisateljice, igrati na nekim toplim morima. A Pozorje? Šta bih

promenila na njemu? Za Pozorje me vežu prijatelji i poznanici! Njega bih premestila na Petrovaradin a Exit u SNP.“

Boris Liješević, reditelj i koautor *Čekaonice*

„Ako se samo braniš – ispadaš, poješće te oni koji započinju tuču. To su problemi kojima se moramo baviti, i u životu, i u pozorištu. Teme su tu oko nas, i moramo se s njima suočiti i na sceni. Ravnodušnost za tuđu muku ubiće nas u ljudskom i moralnom smislu. Junaci *Čekaonice* su obični ljudi, stvarni ljudi, naše komšije, vi i ja. Svi vrebamo priliku, stvaramo kontakte, iščekujemo da život počne.“

Nebojša Ilić, glumac u *Čekaonici*, jedan od nas

„Nemam nikakvu iluziju da ćemo se dozvati pameti, ali imam ambiciju da se toga svi naglas, bar povremeno, setimo, tih naših mana i da ih budemo svesni. Mi vrlo brzo zaboravljamo ko su najveći umovi koji su ovde živeli, pa čak i u pozorištu, imamo zapuštene zgrade, pozorišta... Sećate li se, to je pravo pitanje.“

Glumac Srđan Sekulić, Banović Strahinja u istoimenoj predstavi

tor sputane slobode. Nigde se lepše i sočnije život ne slavi kao tamo gde su život i sloboda življenja zabranjeni i sputani. Svi junaci imaju gizdave kostime od običnih, banalnih predmeta i to je mašta, to je slavljenje ljudskog duha. A šta je pozorište do duh i igra!“

Andraš Urban, reditelj predstava *Sardinija* i *Banović Strahinja*

„Zatvor, kao i pozorište samo, okvir je za ovu priču, a takav okvir je i naš život. Priča hoće da izađe iz tih okvira. Ištvan Besedeš dao je značajan libreto. Njegov tekst, posebno u didaskalijama je poezija, taj tekst ima birani jezik, jako je literaran i pun igre reči. Za mene ne postoji granica. Ono što se sluti u životu, na pozornici je život, ljudi se tu sudaraju, što je prostor uži – kao na ostrvu ili u zatvoru – sukobi i surovost su vidljiviji, u fitnessu je smrad veći, a u životu – to sve više boli i granice nema. Pozorište bi trebalo da je nešto drugo nego spavaonica.“

Glumica Marta Bereš, Zana Žilet u *Sardiniji*

„Ko je gledao naše predstave, zna da nismo pozorište koje računa na dopadanje. Mi nudimo otvorene predstave koje

se mešaju u njegovoj glavi, komuniciraju. Izgled jeste jedan od način izražavanja današnjih ljudi, i dobro je biti fit i zdrav, ali ne da to čoveku bude zamena za sve ostalo. Zato mi se činilo zanimljivim da u imperativnu situaciju kulta tela stavim ženu od 50 godina, ženu koja traži ljubav, a nude joj se sprave za vežbanje, ženu koja traži nežnost, a dobije fitness kao alternativu za to. Vežbanje i kult tela, umesto ljubavi, osećanja, nežnosti...“

Glumica Dušica Novaković, Diona u *Kosi*

„Meni je *Kosa* sve ono što ja danas živim. Velika borba, borba za egzistenciju, život, posao, ljubav, prijateljstvo... Mi definitivno živimo u takvom svetu, naše društvo je takvo da se moraš boriti za sve što pripada časnom čoveku i to snažno, uporno i hrabro. Mi postajemo ono što nam nameće društvo. Kako starimo, postajemo ono protiv čega smo se ceo život borili. Uplašimo se, posustanemo, izgubimo snagu, borbenost, volju, život nas slomi. Čovek se preda društvu, većini, izgubi želju da se bori za bolje, prosto se stopi sa onim što je većina, što nije on, što

ko kako je napisan. Suština je možda već u prvom sloju, tom vidljivom, ne mora se ondah ići u simbole. Čini mi se da je ovde tradicija da se prvo čita ono što nije napisano, što se ne vidi, ono što u tekst učitava onaj ko ga čita. Život može da se živi i bez simbola.“

Sanja Mitrović, rediteljka i autorka performansa *Will U ever be happy again*

„Mogu biti srećna jer se u ovom kontekstu 'sreća' vezuje za lično preispitivanje. Moj pogled na svet je optimističan i nakon svega što se desilo mogu da pronađem zadovoljstvo. Otišla sam iz Srbije 2001, kada se ludilo rata završilo i sve o čemu pričam u predstavi sam prošla. Nisam bila posmatrač iz daljine. U Holandiji sam upoznala neke ljude, oni su sada već sredovečni, tamo su otišli bežeći od mobilizacije i većina njih nije srećna. To su uglavnom izgubljeni ljudi jer su se bavili svim i svačim da prežive. Nikad nisu pronašli svoj identitet i svoje mesto jer nisu sposobni za 'normalan' život.“

Miloš Samolov, Petrunjela u *Dundu Maroju*

„Mi živimo u Srbiji i moramo govoriti o Srbiji a ona je puna licemerja. Ako pogledate srpsku političku scenu i onda je uporedite s promenama pre desetak godina, to nema veze s vezom. To su neka izneverena očekivanja, razvile su se sasvim druge stvari, sve je otišlo u drugom, pogrešnom pravcu. Mi danas ne možemo da razgovaramo jedni sa drugima normalno, i zato niko ne može da bude zadovoljan.“

Nurulah Tundžer, reditelj predstava *Derviš* i *smrt* i *Generalna proba samoubistva* u kojoj je i scenograf

„Birao sam Selimovića i Kovačevića da bih progovorio i o turskoj stvarnosti i današnjem svetu zato što je ono što su napisala ta dva pisca aktuelno i na globalnom nivou. Osim toga, mi imamo zajedničku istoriju. U dve predstave koje sam režirao a videli ste ih na Pozorju mogu da se vide tragovi te zajedničke istorije i kulture. Meša Selimović je svetski pisac, a Kovačević je za mene Čehov modernog vremena. Ironičan je kao Čehov a komediju krije ispod svake reči. Njegova reč zanima ceo svet.“

Sergej Trifunović, Berger u *Kosi*

„Zapovednik, tiranin... tanka je ta crta, lider bunta nema razumevanje za tuđ bunt. I zato se slomi. Mnogo mi je važna ta poslednja scena kada kidišem na policijski kordon, to je ključno za lik Bergera i za mene kao glumca. To je snažna scena i svu energiju koju imam posle dva sata igre unesem u nju, jer to je Bergerov poslednji krik. Stara je teza da revolucija jede svoju decu. Imamo iskustva s protesta i svaka generacija ima svoj bunt. Bar bi trebalo da ga ima, da želi promene, da hoće da osvaja pravo na svoj život. Berger je svestan da je prešao crtu, da je izneverio svoje ideale i da nema kuda dalje.“

Glumica Ester Čakanji, Fedra u predstavi *Fedra fitness*

„Moj duševni velnes... Meni je to tišina, zvuk tišine. Nakon mnogo zvukova u gradu, buke i slika kojima se pune uši i oči, treba mi tišina.“

Slovenačka glumica Jagoda Tovirac, Bernarda Alba u *Domu Bernarde Albe*

„Naša predstava radikalno pokazuje šta se dešava iz četiri zida, u mnogim familijama, kakve se sve represije dešavaju dok mi mislimo da je tamo tišina. Represija je uvek prisutna, svako vreme je ima, i dobro je o tome govoriti, izneti to na videlo. I u Lorkino vreme nije se o tome govorilo a ne govori se mnogo ni danas... A i kad izgovorimo, pitanje je koliko shvatamo...“

Nebojša Ilić u *Čekaonici*

„Mi ljudi smo teški licemeri. Kad ljudi čitaju *Banović Strahinja* ili gledaju predstavu, obično su jako empatični sa Strahinjinih herojstvom, identifikuju se sa njim, ali plašim se da, zapravo, Strahinje u životu smetaju. Često smo skloni da ga odobravamo, da mu se divimo kad ga gledamo na sceni, da nam se njegovo ponašanje čini prihvatljivim, ali Strahinje danas ne prolaze baš najbolje. Mislim da je dobro da se svi zapitamo kako bismo se odnosili prema nekom Strahinji oko nas, nekom ko hoće nešto drugačije od onog kako mi mislimo da treba. Odmah smo neprijateljski raspoloženi. Čim je nešto drugačije od onog što smo očekivali. I zato, nije lako Strahinjama danas...“

Kokan Mladenović, reditelj *Kose*, *Dunda Maroja* i *Pomorandžine kore*

„Po fenomenu angažmana, *Kosa* i *Pomorandžina kora* su dve potpuno suprotne predstave koje kreću iz suprotnih polazišta. *Kosa* pokušava da bude jako glasno angažovana, a angažman u *Pomorandžinoj kori* vezan je za intimnu priču i veoma je stilizovan. U *Pomorandži* govorimo o ličnoj dramu napravljenoj po svim zakonima modernog pozorišta, a *Kosa* je, naprotiv, razglas problema i vremena sadašnjeg. Mi smo tamo probali grubo, silno i na sav glas da progovorimo baš o svim devijacijama sadašnjosti. A moj kruševački *Dundo*, on je zatvor, kazneni zavod, pros-

često, ili skoro nikad, nisu lake za gledanje, one ne prijaju mnogima, no trudimo se da rušimo granice, da izađemo nove forme igre i interpretacije teksta. Drago mi je kad vidim da to nekom znači, da je shvatio šta smo hteli. Tokom rada na svakoj predstavi, Andraš stvori jedan mikrokosmos, igralište u kom je sve pitanje, i sve je moguće, pusti vas da istražujete sebe i druge, da stvarate odnose i ispitujete ih. Svi imamo veliku koncentraciju i kada bi se desilo da tokom predstave neko iz publike uđe na scenu, čini mi se da me ni to ne bi pomerilo, i to bi mi bilo prirodno, nastavila bih predstavu.“

Glumica Mirjana Karanović, Mirjana u *Mirjani* i *ovima oko nje*

„To je priča o malim ljudima, običnim sudbinama u kojima nema ničeg dramatičnog. Većina naših života je takva, bez velikih preokreta. Mirjana je obična, razvedena, zaposlena žena s detetom. Bez velikih uzleta i padova. Rezignirana. Nema u tom životu dramatičnih pukotina, raspleta. Život te poklopi, čekaš da prođe. Potres je kada nema tvoje omiljene serije ili kad ti uleti mama s kompletom četaka za prašinu. Život 90 odsto ljudi na planeti je takav – običan, između dve šoljice kafe.“

Mađarski reditelj Ištvan Tašnadi, reditelj predstave *Fedra fitness*

„Savremeni čovek ima mnogo predrasuda o svom životu, odnosno tome kako

ga izdaje kao čoveka, kao misaono biće, kao jedinku posebnu na ovom svetu. Stopiš se sa onim što ti drugi nude, izmanipulisan si, a to je ono protiv čega se ja borim i to je ono što volim u *Kosi*. Svoje mesto u ovom društvu tražim boreći se protiv naopakih pravila u njemu, pravedno, svojim znanjem, kvalitetima, uspehom, čisto...“

Rumunski glumac Sebastian Aba, glumac u predstavi *20/20*

„Svidelo se to nekome od nas ili ne, mi moramo da živimo jedni sa drugima, ma kako i koliko različiti bili. Uvereni smo da jednom opuštenom komunikacijom, pa i ovakvom pozorišnom komunikacijom možemo da postanemo ljudi, da se otvore kapije radoznalosti, jednih prema drugima, da nam ono što je drugačije ne bude strah i strano, da otkrivamo pozitivne stvari jedni od drugih i jedni o drugima. Lažni nacionalizam, lažni patriotizam, lažne priče, lažni mitovi, lažne istorije, sve te laži stvorile su loše političare a oni lažnu stvarnost u kojoj svoje mesto dobro nalaze glupi ljudi.“

Stafan Valdemar Holm, reditelj *Bahantkinja*

„Vi u Srbiji imate te konspiracijske teorije, to je tradicija ovde, pa i u teatru kod vas, puno stvari je opet pitanje konspiracije. Ali važno je razumeti da teatar koji igramo čini prvenstveno tekst, on se mora razumeti na osnovnom nivou, ona-

TEATAR TREBA DA BUDE RADIKALAN

„Danas je radikalno ako govoriš o ljubavi, o moralu... Sada je opšteprihvaćeno kao poželjno sve što nije normalno. Ako hoćemo da budemo radikalni treba da budemo normalni“, kaže Aleksandar Popovski

Ne treba dozvoliti da nas savlada ekonomska logika života“, rekao je Aleksandar Popovski, reditelj *Brodica za lutke* Milene Marković Slovenskog narodnog gledališta Ljubljana, koja je ponela prestižnu titulu najbolje predstave na 55. Sterijinom pozorju.

Po njegovim rečima, svojevršno, veoma vredno priznanje bila je i reakcija publike prilikom izvođenja predstave tokom festivala. „Mnogo mi znači i veoma me obradovala nagrada koju je predstavila dobila. Izuzetno su se obradovali i glumci, uprava pozorišta. Ponosni su što su dobili tu nagradu, što su se vratili na festival... To je zapravo njihov veliki kambek na Sterijino pozorje.“

Popovski kaže da voli tu predstavu i da mu se veoma dopada kako Milena Marković piše. „Ona je jedna od najoriginalnijih spisateljica na ovim prostorima. *Brod za lutke* je komad zapravo satkan od poezije. U njemu je emocija – emocija, a komentar je kontra toga. Precizna slovenačka gluma je, naravno, dala svoj ogromni pečat koji je obeležio predstavu. Nama pozorišta bez glumca, ni bez emocija.“

Temom emocija Popovski se bavio i u predstavi *Metamorfoze* Ovidija, koja je premijerno izvedena 9. juna u Jugoslovenskom dramskom pozorištu.

Još u toku rada na toj predstavi, govoreći o svom viđenju tog velikog književnog dela, rekao je: „Ovidijeve *Metamorfoze* su projekat kojim se duže vremena bavim i istražujem ga u raznim

formama. Napravio sam i jedan kratak film po motivima te knjige. Privukla me. Ona, na prvi pogled, deluje pomalo kao telefonski imenik. U njoj su nabrojani gotovo svi mogući mitovi i legende. Kad to pogledaš i pročitaš vidiš koliko se ljudski rod zapravo malo razvijao. Suštinski, karakteri se ne menjaju. Bilo mi je vrlo zanimljivo kada sam počeo da prepoznajem stvari za koje danas mislimo da su neke nuspjave ili inovacije prvog reda, a one postoje duboko zapisane u tom delu, odnosno u čoveku samom od davnina. Kada je o predstavi reč, napravio sam izbor ljubavnih priča. Uzbudljivo je kad proučavajući ih vidiš da je u tim ljubavnim odnosima faktički sve dozvoljeno. I svi mitovi govore o tome da bogovi, životinje i ljudi moraju da žive zajedno, u harmoniji. Sklad, harmonija ujedinjenje božanske, ljudske, životinjske prirode otvara put prema nebu, pad i slabljenje nastaje razjedinjavanjem.“ Poznati reditelj kaže da je hteo da predstavu radi baš u Beogradu i baš u Jugoslovenskom dramskom pozorištu: „S pažnjom gledam, pratim polemiku koja se dešava u teatru. I mislim da je veoma važno da polemike ima, da se bavimo pitanjem kakav teatar hoćemo, za šta se zalazemo. S druge strane, posle pet predstava koje sam ovde napravio, osećam se dovoljno domaćim teljem u Beogradu i stvarno ne mislim da treba da se ponašam kao stranac. Takođe, mislio sam da je strašno važno da napravim teatar koji mene u ovom

trenutku jako zanima. Naime, ove priče mi daju mogućnost jezikom koji nije tipično teatarski. Nazvao sam to deestetika.“

Po njegovim rečima deestetika je zanimljiva posmatrana kao proces. Ona podrazumeva da ne mora sve da se odigra i prezeneuje. „Preciznije rečeno, način na koji radim je dekomponovan“, veli Popovski i dodaje: „tako je, recimo, pisao Danil Harms. Na primer, neko počne kao lik, neko drugi mu uzme priču, zatim balerina odigra stanje, pa onda pesnik opeva misao, pa se lik vrati u komad i doživi nekoliko sekundi lične katarze, a onda neko prepriča šta se desilo... Dakle, jedan domino-efekat... Neko je otvoren da na njega padne uticaj svega i da se izražava na razne načine. Kao što to u životu i jeste. Inače, *Metamorfoze* su vrlo interesantne jer govore i o potrazi za drugom polovinom, emotivnoj gladi, odnosno činjenicom da treba da se bavimo onim elementima koji nam nedostaju a ne da projektujemo nezadovoljstvo.“

Popovski kaže kako nema sumnje da živimo u vremenu koje negira emocije, čak i potrebu za njima, no to ne znači da se njima u teatru ne treba baviti. Naprotiv. „Teatar mora da bude radikal“, napominje on i potom ističe: „radikalnost teatra vidim kao nešto vrlo bitno. Ne treba dozvoliti da nas savlada ekonomska logika života. Tim pre što njena vulgarna primena danas gotovo negira ljudsku prirodu. A samo buđenje ljudske prirode nam može doneti ozdravljenje, oslobađanje, osvešćivanje... Mislim da teatar jednim delom umire. Umire onim delom u kome je dozvolio da mu televizija diktira sadržaj. Pa ne može pozorište da dobije trku s televizijom preuzimajući njena sredstva. Naše tlo je drugo, i ništa manje bitno, naprotiv. Danas, po meni, biti radikal u teatru nije prikazati čoveka koji ima sidu i jebe svoju majku da bi napravio ne znam šta. To će *Kurir* i rijal-

Popovski na probi *Metamorfoza*

iti šou uraditi mnogo bolje. Sigurno. Danas je radikalno ako govoriš o ljubavi, o moralu... Danas je u modi sve što nije normalno. I u tetru i van njega danas je subverzivno i avangardno biti normalan. Sve što je nekad bilo sramota sad je u modi. Ako hoćemo da budemo radikalni

treba da budemo normalni.“

Popovski je za predstavu *Matamorfoze* odabrao desetak songova, više ljubavnih priča od kojih svaka ima svoju temu, svoj senzibilitet, a njihovo slaganje je poput stvaranja jednog sveta.

NEBOJŠA GLOGOVAC

U glumačkoj ekipi *Metamorfoza* (koju čine Tamara Vučković, Nikola Đuričko, Jelena Đokić, Goran Šušljik, Nada Šargin, Radovan Vujović, Marija Vicković, Dalija Aćin, Luka Lukić, Ana Dubljević, Darko Bursać) je i Nebojša Glogovac. Tokom rada na predstavi proslavljeni glumac je, između ostalog, govorio o tome kako je u njoj reč o tzv. zabranjenim ljubavima, ali koje su arhetipski prisutne u čoveku i od kojih se ne možemo odmaći tako što ćemo ih zabraniti. „Možda se bavljenje emocijama tretira kao utopija, ali ja mislim da je to, kao i emocije same, ono što nam jako, jako nedostaje, što smo gotovo zaboravili... Nedavno sam čitao u nekim novinama kako je u ljubavi, odnosno u zavodjenju, da bi stekao nečiju pažnju važno ignorirati ga. Ruku na srce, ta taktika nije nepoznata od vajkada ali joj se znalo mesto, situacija, uzrast, mera... A danas su hladnoća i otklon od emocija užasno moderni i poželjni. Kad to pomešaš s čudovišnom glađu za večnom mladošću, pre svega kada je fizikus u pitanju, dobiješ mejnstrim savremene emotivne komunikacije, ako se to tako uopšte može nazvati, koji je infantilni. Takav odnos prema emocijama vodi nezrelosti, vodi nepravom odnosu prema stvarima, vodi u prazninu, a to sve opet vodi u destrukciju i/ili u autodestrukciju.“

Intervju: Jelena Trkulja

VOLIM TRENUTKE U KOJIMA SE OSEĆAM ISTINSKI ŽIVOM

„Za mene su gluma i uloge proces koji je nastao verovanjem, posvećenošću, prepuštanjem i uz ponovna igranja on se menja, obnavlja ili iznova stvara“, kaže Jelena Trkulja

Najpre Vera u filmu *Medeni mesec* Gorana Paskaljevića gde sa Nebojšom Milovanovićem i mladim glumcima iz Albanije, u duhu neorealizma koji podrazumeva spontanost u dugom kadru, igra ženu kojoj tranzicija kreira lični život. Zatim, *Devojka*, šef

prodavnice u predstavi *Čekaonica* u Ateleju 212 gde nepretenciozno, iskreno i gotovo dokumentarno tumači lik iz istinite ovovremene priče u kojoj će se mnogi prepoznati. Potom, Liza Dostojevskog iz *Zapisa iz podzemlja* na sceni Teatra „Bojan Stupica“. Glumica Jelena Trkulja

vredno i zanimljivo počinje svoju karijeru.

Na samom početku ove godine dve zapažene uloge u pozorištu i jedna izuzetna na filmu. Od čega zavisi da li će start u profesiji biti ovakav, zanimljiv i uspešan?

Od sreće. Možda bi tačnije bilo reći, uglavnom od sreće, od „točka sreće koji se okreće“. Ako se „točak“ zaustavi na vama, najmanje što možete da učinite je da opravdate poverenje koje vam je sreća ukazala.

Šta danas u Srbiji znači biti mlada glumica na početku karijere?

Mlad glumac ili glumica na početku karijere mora imati pojačanu svest o tome da nebrojeno mnogo njegovih mladih kolega čeka šansu isto kao i ona/on. I baš zbog tako velikog broja njenih kolega na tako malom prostoru kao što je Srbija, mlada glumica danas, više nego ikad, mora biti spremna na status lako zamenjive i potrošne robe.

Deluje lako kada publika gleda tvoja ostvarenja, ali znam da iza te lakoće stoji veliki rad. Kako si stvarala ta dela?

Ne znam da li sam bilo šta stvorila, ali sam srećna ako se nešto rodilo ili nastalo, tek nisam sigurna da to možemo nazvati delom. Za mene je to jedan proces koji je nastao verovanjem, posvećenošću, prepuštanjem i uz ponovna igranja on se menja, obnavlja ili iznova stvara.

Ko je *Devojka*, šef prodavnice u predstavi *Čekaonica* u Ateleju 212? Kako si razumela njene probleme i dileme?

Ona je žustra, ambiciozna aždaja. Predstavnik svih mladih ljudi koji čekaju svoj trenutak, otmaju ga, grabe i na kraju dobiju, ali u međuvremenu ispuste život koji nije samo posao, i ispuste mir koji nastaje u predasima i opuštanjima u neprestanim hrljenjima ka uspehu.

A Liza u *Zapisa iz podzemlja*? Ona je potpuno drugačija?

Liza je dostojanstvena i žilava ali tiha devojka koja protiv svoje volje, silom prilika živi i radi u bordelu. Ona nije kao prostitutke koje su se tamo snašle, ona tamo ne pripada (iako to hrabro i uporno pokušava) i ne ume da koketira i da se bez razloga smeška. Ona je ozbiljna i zbog toga je drugačija.

Šta si u svom prtljagu ponela sa Fakulteta dramskih umetnosti i od svoje profesorke Gordane Marić? Kako i koli-

ko pripremljeni za život u profesiji glumaca izlazite nakon školovanja?

Profesorka nam je uvek govorila da se na sceni sve vidi i da je reflektor kao rendgen, i da najmanje što možemo da uradimo jeste da makar poverujemo u ono što radimo na sceni, da bi nam i publika poverovala. Da ne smemo da omalovažavamo ljude u gledalištu time što mislimo da se možemo sakriti.

Ne želim da razmišljam da li sam i koliko pripremljena za život glumca, želim samo da se prepustim.

Svaka generacija glumaca donosi nešto svoje. Šta donosi tvoje generacija?

Pretpostavljam da svaka generacija mladih glumaca donosi nove, sveže, i smeje energije. Sem ovog uopštenog odgovora, mislim da je preuranjena zrelost nešto što bi moglo da okarakterise generaciju mladih glumaca kojoj pripadam. Danas je zbog manjka posla, nažalost, senzacija kad se glumac bavi glumom a ne nekim drugim, prinudnim poslom.

Kakav je tvoj pozorišni ukus?

Reći ću samo da volim da gledam, a i da učestvujem, u uzbudljivim predstavama gde partneri igraju jedni za druge, kad osetim da vole predstavu u kojoj igraju i kad igraju – da igraju do kraja svojih snaga, zdušno i pošteno. Kad predstava na bilo koji način ostvari kontakt sa publikom i kad zajedno prodišu i ljudi koji gledaju i glumci na sceni.

Šta voliš, čemu se diviš, o čemu maštaš?

Volim trenutke u kojima se osećam istinski živom, divim se na prvi pogled bezrazložno plemenitim i toplim ljudima, a maštam o tome da život nastavi da me prijatno iznenađuje.

Olivera Milošević

Jelena Trkulja

GLUMA JE MOJA STRAST

„Pozorište koje me uznemiri, koje me iskreno nasmeje, to je pozorište koje volim da vidim i u kom volim da učestvujem. Volim ozbiljan, pametan i duhovit teatar. Predstave u kojima se tragično smenjuje s komičnim, a koje govore suštinske stvari o životu i smislu postojanja“, kaže Mirjana Karanović

Olivera Milošević

Ne vidim razliku između onoga kako sam igrala pre trideset godina i kako igram sada. Sada sam mnogo iskusnija i mogu mnogo više nego kada sam počinjala karijeru. Ove godine je tačno trideset godina od mog prvog profesionalnog angažmana... Nikad nisam išla za nekim stilovima, niti mislim da imam svoj poseban stil. Imam svoje viđenje šta pozorište treba da bude: za mene to je spoj vrhunske tehnike i velike emocije. Volim predstave zahtevne u izrazu, koje nisu prepustene trenutnom raspoloženju glumca ili nekakvoj proizvoljnoj improvizaciji. Volim predstave koje od mene zahtevaju i mentalni i fizički i emotivni napor, koje su potpuno izgrađene mizanscenski, vizuelno... i izuzetno mi je stalo do svih njenih segmenata. Kostim je jako važan, i scenografija. Uz sve to mi je najvažnije da postoji neka ljudska i humana priča koja nije površna već ide po dubini. Nisam sklona predstavama koje su isključivo rediteljske akrobacije i gde su izvođači samo instrumenti ili sredstvo da se predstavi ideja reditelja. Uloge koje imaju emociju su one u kojima sam najbolja. To mi nekako najbolje stoji“, kaže Mirjana Karanović.

Kako vidite pozorišni trenutak u Srbiji danas?

Nije se to mnogo promenilo od nekih prethodnih dana. Pozorište je za mene konstanta. Stalno pristižu neki novi mladi ljudi i prolaze svoj put do scene. Drago mi je da beogradska pozorišta stalno održavaju taj trend priliva mladih umetnika. To je zdravo za teatar. Sa druge strane, pozorište kod nas stalno preživljava, veoma je žilavo i pored svih nedaća. A, opet, ono sada nekako i stagnira. Potrebna je ovde ozbiljna akcija društva i države za unapređenje pozorišta, za stupanje na jedan novi i viši nivo. Ali to je potrebno i čitavom našem društvu. Mislim na bolji organizacioni model, po uzoru na modele evropskih zemalja. Trenutno se brčkamo u jednoj ustajaloj bari prethodnih sistema. Kriza u našem pozorištu je organizaciona, sve druge potencijale imamo. Radujem se što prolazi kriza reditelja, što su se pojavili neki mladi kreativni ljudi. Tu su njih troje, četvoro koji su stvarno vrhunskih potencijala, u stanju su da rade velike predstave, a tu je i desetak onih koji obećavaju i u stanju su da bilo gde urade pristojnu predstavu. Takođe, mislim da je ovo vreme u kom se kvalitet meri popularnošću, brojem članaka u svim mogućim novinama, po tome da li je neko in ili aut, pa predstave koje ne fasciniraju spoljašnjom atraktivnošću, velikim glumcima i skandalom ostaju u senci.

Kakav je po vama položaj glumca sada i ovde?

Mislim da glumci u društvu generalno imaju dobar položaj. Ljudi ih vole i poštuju – omiljeni su kao ličnosti. Sa druge strane mislim da nemaju veliki uticaj na društvo, poput onog koji ima estrada. Ali, kako drugi ljudi žive u ovoj zemlji glumcima je sasvim pristojno. U

pozorištima postoji velika tolerancija prema angažmanima van kuće tako da je moguće imati još poslova, raditi na više strana. Plate u pozorištima nisu velike, ali je zato moguće naći dodatni dobro plaćen angažman, što mnogi koriste.

Kolika je odgovornost pred javnošću, s obzirom na popularnost glumaca?

Naravno da postoji odgovornost, ali ako neko to ne oseća i ne ume da poštuje, šta sad da radimo. Nekome to ništa ne znači. Ja razmišljam o sopstvenoj odgovornosti, drugi nek misle o sebi. Ne moraju svi da budu na istom tragu. Veliki broj glumaca ne želi da izgubi status bića voljenog od publike i zato se ne peljaju u nešto što nije u vezi sa glumom. Veoma su retki koji se ozbiljno založe za nešto što je možda malo rizičnije od pojavljivanja na nekim priredbama. Imati stav kod nas danas znači i izazivanje gneva kod nekih koji misle drugačije.

Šta pozorište danas treba da govori publici, kakvu poruku, kakav signal, kakvo uputstvo za razmišljanje treba da uputi?

Pozorište koje me uznemiri, koje me iskreno nasmeje, to je pozorište koje volim da vidim i u kom volim da učestvujem. Volim ozbiljan, pametan i duhovit teatar. Predstave u kojima se tragično smenjuje s komičnim, a koje govore suštinske stvari o životu i smislu postojanja.

Drama o Mirjani, Jugoslovensko dramsko pozorište (Foto: Emma Szabo)

Vi ste i profesor glume, imate svoju klasu. Šta pričate svojim studentima kako da postanu i opstanu u toj profesiji?

Mnogo im pričam i to je moj posao. Ali sve to je ništa prema konkretnom iskustvu koje ih nauči da je ono o čemu govorim blizu istine, ako nije istina sama. Nažalost, u ovakvim zanimanjima sticanje iskustva je veoma bolno i povezano s velikim lekcijama koje su izuzetno teške. Ja, kao nekakav roditelj ili njihov staratelj, volim da ih upozorim i da ih pripremam za te udarce i prepreke koje mogu da izazovu povrede, da ih nekako pripremam na padove. Da bi nešto zbilja naučio moraš da padaš i da se dižeš. Kao kad učiš da hodaš. Zato je va-

žno da postoji neko iskusan ko će da ti pomogne, da te ohrabri, da ti kaže da poraz nije kraj nego da je to samo jedno od iskustava. Desi se da neki put nema nikoga u blizini da ti pomogne. Zato nastojim da u njihovoj memoriji ostanu neke rečenice kojih u tim trenucima mogu da se prisete. Mnogi od njih i ne stignu da se bave glumom i bez obzira što je to jako tužno ja već za vreme školovanja vidim ko to neće stići, a to su oni koji nisu sve-sni koliko je mnogo, mnogo rada potrebno da bi se uspelo u ovom poslu. U glumi publika vidi krajnji rezultat koji uvek izgleda tako lako i tako kao da to svako može. Nije to samo izadeš na scenu, izgovoriš neki tekst i tako malo prošetaj, neki put malo vikneš... Većina ljudi nema ideju kako glumac stiže do tog rezultata i te lakoće. Tako ni studenti koji počinju o tome ne znaju ništa. Ali uvek na klasi imam nekoliko njih koji me ozbiljno shvate, koji vredno rade i koji će postići nešto u životu. Mada u glumi nikada ne znaš kada će stići potvrda za taj veliki rad i trud. Neki put to stigne odmah, a neki put to jako dugo traje. Neko postane priznat glumac već sa dvadeset, a neko sa četrdeset godina. Između te dvadesete i četrdesete morate da trajete, morate da budete negde i bavite se glumom. I u mojoj karijeri je bilo praznih hodova, perioda kada nisam mnogo radila, ali sam znala da moram nešto da radim, preduzimala sam bilo šta, besplatno, u uslovima koji su teški. Tako da nema recepta i nema sigurnog puta. To im govorim i pokušavam da ih na to upozorim. Često vidim da mi ne veruju i da misle u stilu to se meni neće dogoditi, a meni iskustvo govori da hoće.

Kako gluma postaje umetnost a ne posao predstavljanja neke uloge?

Svaku ulogu doživljavam lično. Ne privatno, nego lično. Za mene to nije nešto što predstavljam ljudima nego nešto što živim pred njima. Kad izađem na scenu ne interpretiram već kreiram taj lik. Postajem ta osoba, dajem joj sve svoje i spolja i iznutra. Sve, i svoj krvotok i svoj želudac i svoje mišiće i sve svoje. Kao i sve svoje emocije. Tako da u trenucima dok sam na sceni ili kad radim nešto is-

Mirjana Karanović

Najaktuelnije je trenutno to simpatično čudo u Drami o Mirjani i ovima oko nje u kojoj igrate. Šta ona vama znači?

Kada sam pročitala tekst, pomislila sam da je ta Mirjana toliko daleko od mene da se sa njom ne bih uopšte bavila. To su neki mali obični dosadni ljudi. Rediteljka Iva Milošević mi je rekla da ne brinem i da će sve biti u redu. Poverovala sam i počelo je da se dešava čudo, iz probe u probu su ti likovi počeli da se otvaraju na neobičan način. Tako sam došla do zaključka da se ta Mirjana i ja ne razlikujemo u sadržaju nego u životnom mizanscenu, iskustvu, ambicijama. Ona i ja imamo isti ljudski lik, a to je ta emotivna suština u kojoj se svi prepoznajemo. Ti mali ljudi se samo iz svoje suštine nisu otisnuli u nešto više. Zadržali su to svoje životno čamče. Neki iz tog čamčeta razviju čitav jedan novi svet, a neki, kao ta Mirjana, ostanu zauvek u njemu. Oni zbog toga nisu manje vredni kao ljudi.

Zanimljivo je kako ste nadgradili taj tekst...

Ivorov tekst nam je ponudio materijal za nadgradnju i zato je dobar. Nisam glumica koja se bori za replike i za to da što više toga izgovori na sceni. Naprotiv, često štrihujem svoj tekst, jer pravo čutanje nekada može biti uzbudljivije od onoga što se kaže. U ovom tekstu između tog napisanog minimalizma stoji čitav jedan život. Te praznine smo ispunili uzbudljivim sadržajem. I izgovorili smo svaku napisanu reč.

Iz vaših uloga na filmu najviše se pamte ti krupni planovi, izrazi lica puni emocija, čini mi se da u pozorištu ipak sve ide od reči?

Da, ali ne u onoj meri u kojoj je to bilo ranije. Do publike se može doći i u onome što stoji iza teksta. Pre desetak godina otkrila sam malu scenu. Do tada sam isključivo igrala na velikim. Onda sam otišla u Sarajevo, u Kamerni teatar 55. To je jako mali prostor u kome se gotovo dodirujete sa publikom. To je jako intimno i publika može da vidi svaku i minimalnu nijansu u vašoj igri. Trenutno mi nije nikakav izazov da igram na velikoj sceni. Volela bih da radim predstavu za dvadeset-trideset ljudi i da se tome potpuno predam. Pozorište je za

mene veoma intiman i ekskluzivan događaj. Ljudi koji idu u pozorište su izuzetni. To su posebni ljudi. Oni koji ne idu u pozorište nemaju razumevanje za to šta ono znači i misle da bi svet mogao bez pozorišta. A ne bi mogao.

Šta vas van pozorišta i filma čino ostvarenom i ispunjenom?

Prijatelji. Sve ostalo je forma, šoping, frizura, kuvanje, sport... To je uglavnom popunjavanje vremena. Samo prijateljstvo i ljubav može da me van toga ispuni. Ništa drugo. Gluma je moja strast i ja nemam potrebu da se odmaram od nje i radim nešto drugo. Nemam potrebu da trošim energiju na druge stvari. I kad nešto drugo radim: čitam, slušam muziku, bavim se sportom, sve to vidim kao ulaganje u taj moj jedan život u kom gluma nema neko ograđeno mesto. Nije to za mene posao pa da sa proba odlazim u privatni život. Kod mene to ne postoji. Kad se približava premijera ja sam to što radim i samo se time bavim. I kod kuće. Tako da nije lako biti prijatelj nekom glumcu ili živeti sa glumcem.

LUDUS

Ludus ne može bez Ministarstva za kulturu Republike Srbije, a verujemo da ni Ministarstvo ne može bez Ludusa

ŽIVIMO U ŽANRU FARSICNOG HORORA SA ELEMENTIMA MELODRAME

„Bahatost i nedostak inteligencije su jednostavno – kobni. Pametni ljudi su odavno rekli – ako od naroda oduzmete kulturu i umetnost ništa više od njega neće ostati.“, kaže Ljubomir Bandović

Na nedavno održanom Međunarodnom pozorišnom festivalu u Rijeci nagrada za najbolju mušku ulogu pripala je glumačkom tandemu Nikola Ristanovski – Ljubomir Bandović za uloge Ahmeda i Hasana u predstavi *Derviš i smrt* Meše Selimovića u režiji Egona Savina a u produkciji Narodnog pozorišta Beograd.

Kritika ga neretko hvali, publika ubraja u svoje miljenike a na pitanje da li je očekivao nagradu u Rijeci odgovara: „Iskreno, nisam. Posebno s obzirom na činjenicu da je Nikola Ristanovski u ulozi Ahmeda Nurudina neprikosnoven. Igrajući Hasana trudio sam se da ne smetam, da pomognem. Prethodne godine učestvovao sam na istom festivalu sa predstavom *Čeif* i tada je moja uloga Salka bila vrlo zapažena. Sam sebi sam objasnio da je ova nagrada i neka sublimacija prethodnog i ovog, da kažemo, uspeha, te je na taj način zaslužena. Stvarno mi je drago što sam je dobio na tom festivalu u Rijeci, što je to u dublu s Nikolom, što je u predstavi koju gotovo najviše volim... Eto, ima nekoliko segmenata zbog kojih je ta nagrada baš posebna.“

Hasan, lik koji igrate je i svojevrsna moralna uporišna tačka Ahmeda Nurudina?

Jeste. Zanimljivo je, a to mnogi i ne znaju, da je Meša Selimović Hasana napisao po uzoru na svoga oca. Negde sam pročitao da je rekao da je tražio uzor, lik iz života koji ima i dovoljno autoriteta i životnosti. Hasan, kao junak romana i predstave, sam sebi je obezbedio ozbiljnu privilegiju a to je da gleda ljudima pravo u oči. On je istovremeno i moralan i realan. A to znači, primerice, da on zna da je moralno loše podmićivanjem izdejskovati da pravda bude zadovoljena, ali je takođe vrlo svestan da živi u svetu gde je to jedini način. Ali on je toliko i poštovan zato što zastupa pravdu i istinu.

Kada sam davnih godina pročitao roman prvi put i kada sam ga čitao znajući da ću igrati Hasana u svakoj rečenici

u kojoj se on pominje ili koju izgovara, na ovaj ili onaj način, provlači se osmeh. A taj osmeh nije prepotentnost. Ne. On svima gleda u oči i svojim ponašanjem dokazuje da je živeti istinu upravo neprocenljivo, da možemo mi konstruisati svoje živote po ovim ili onim modama i trenutnim normama ali to nije ono pravo. Hasan to zna i ume. Čini se da je bogzna kako teško, komplikovano. A zapravo je jednostavno, treba samo zakoračiti na taj put. Genijalne stvari su gotovo uvek vrlo jednostavne.

Taj odnos Ahmeda i Hasana otvara i pitanje morala koje se danas ne čini posebno bitnim?

Hoćete reći da to pitanje morala danas nije prisutno. Moral više ne stanuje ovde. Mislim da, sa jedne strane, ljudski organizam nije dovoljno spreman na brze promene koje se u globalnom smislu dešavaju. Brzina evolucije čoveka ne može da isprati brzinu evolucije čovečanstva. Samim tim se i dolazi u raskorake i nerazumevanja.

Ahmed ima konkretan problem koji je rešiv, ali on u bilo kom mogućem načinu njegovog rešavanja vidi samo zlo. Hasan je tu da kaže – ne, nećeš ti biti loš čovek ako potplatiš da bi spasio brata za koga svi znamo da nije kriv. Ti si samo u nuždi odigrao lošu igru ali to te ne čini lošim čovekom. I taj njihov odnos je vrlo jednostavan. Ima jedna važna replika, uveli smo je na nekoj 7. 8. reprizi. U trenutku kad on mene uvodi pijanog i čvrsto me drži ja sam na jednoj predstavi ispalio „hoćeš me pustiti, molim te“. Onda smo negde iza scene prepoznali da je to suština njihovog odnosa; ma pusti više te fraze i bogove, i spasavaj živog čoveka. Sad živiš ovog trenutka na ovoj planeti, ne pričaj mi o vasioni nego daj da uradimo šta možemo danas i ovde, makar to podrazumevalo da uprljamo ruke do lakata ali je bitno da obraz ne uprljamo.

Pitanje morala je prisutno i u predstavi *Pazarni dan* Ace Popovića u režiji Egona Savina...

Pitanje nemoralnosti je prisutno i u *Pazarnom danu*, koliko je čovek spreman da učini sve za svoju guzicu. Imam utisak da što više vreme odmiče sve više se gubi pojam opšteg dobra, smisao za dobrobit neke veće celine... Ljudi pod parolom „mi to za državu i za opštu stvar“ počinuše i najgore stvari a sve zarad svog džepa i svog dupeta. Ako se neka laž dovoljno dugo ponavlja ona dobija tretman istine.

Meni je u tom *Pazarnom danu* najuzbudljiviji lik Mirićije. Bolesna žena, skrajnuta od ljudi i na nesvestan način spasena od toga da bude okaljana nemoralom, preciznije džukačkim ponašanjem i stvarima koje se oko nje dešavaju, a koja opet dokazuje da ekstrem rada ekstrem. Svi oko nje su ekstremni egoisti, ekstremno misle samo o sebi a to u njoj probudi da ona ekstremno misli samo o drugima.

Hoćete da kažete da je eskapizam jedina mogućnost da se čovek ne uprlja?

Pa, moglo bi se i tako reći. Skoro sam, doduše u šali, rekao – da mi je da me neko pozove u vojsku da se odmorim malo. Ima nešto u tom odvajanju od sveta i tekućih društvenih vrtloga i kad ti je propisano od 0 do 24 šta ćeš da radiš... Umori se čovek od ovog haosa i beznada.

Lik Bogoljuba u *Pazarnom danu* je vaša prva glavna uloga?

Da, ali tu je ansambl Ateljea, vrsni glumci... Iskren da budem, bilo mi je i svojevrsno opterećenje ta činjenica. Jer, do sada sam navikao da delujem iz drugog plana. Dobro i udobno funkcionisem kad svojim kolegama nabacujem loptu. U stvari mi je najteže sa ulogom Bogoljuba bilo to što on vuče celu radnju, što se cela radnja oslanja na njega a on je inferiorac, slabiji. Zadržati pažnju publike da prati njegovu tragediju a da je on zapravo inferiorac to je nešto što bi, recimo, za života fantastično uradio Bata Stojković.

Jeste li tražili prototipove u realnosti radeći taj lik?

Ništa posebno ni konkretno. Mada, *Pazarni dan* je krvava farsa koja služi da se pogledamo u ogledalo. Neko je rekao da je ovaj narod 70 posto škart. Bojim se da je to tačno, čak i taj procenat. E, mi igramo tih 70 posto.

Bahatost i nedostak ineligencije su jednostavno – kobni. Slikovito – to je kao kada imate derbi u gradu i pojačana je bezbednost a vi, zato što ste glupi, ne prikrivate tu pojačanu bezbednost nego naprotiv njome bodete oči i izazivate.

Ljubomir Bandović, dobitnik nagrade za najbolju mušku ulogu na međunarodnom pozorišnom festivalu u Rijeci

Principijelno – ideja o promeni može biti radikalna, ali način na koji se ona sprovodi ne sme biti radikalna.

Živimo u žanru farsicnog horora sa elementima melodrame. Od svega se kod nas mora napraviti i bioskop. Šta mislite da Nemačka recimo nema Legiju, ili više takvih ljudi. Naravno da ima, nego se tamo ne zna ko su oni, ni kad dolaze ni kad ih sklone...

Kako vidite situaciju u kulturi?

Tužno. Ruinira se, marginalizuje... Mislite li da je slučajno da su najuspešnije zemlje na svetu najtradicionalnije, poput Japana, Kine, Švedske. Ako je moja ideja da ličim na bilo kog dečka iz Zapadne Evrope koji ima 33 godine, onda ne mogu da napredujem kao ja nego samo kao bolja ili lošija kopija. Čovek može da napreduje samo ako zadrži sebe i radi

na sebi. Pametni ljudi su odavno rekli – ako od naroda oduzmete kulturu i umetnost ništa više od njega neće ostati. A nije nikakva tajna da kad dovedeš narod do ivice egzistencije možeš njim da manipulišeš ako hoćeš.

S druge strane, sami sebi smo dodatno zabiberili čorbu. Dodeš na trafikku i kažeš „kutiju malbora, molim vas“. A s druge strane čuješ „daću ti samo ne moj da me moliš“. Pa šta treba da kažem, daj mi kutiju malbora, stoko jedna. To bi valjda bolje razumeli. E, to smo mi sebi dozvolili. Političari su takvi kakvi su, a mi smo uz njih takve sebi pride dozvolili taj međusobni sunovrat. Mi smo genijalni domaćini i genijalni gosti, ali ne umemo da budemo komšije.

A. Dobrović

LUTKARSKA PREDSTAVA O NEMOGUĆOJ LJUBAVI

Nakon sedam premijera na Večernjoj sceni „Radović“, u ovom pozorištu krajem maja izvedena je i nova lutkarska predstava „Prugasti Mačak i Gospođica Lasta“ po tekstu slavnog brazilskog pisca Žorža Amada

Žorž Amado je knjigu *Prugasti Mačak i Gospođica Lasta* napisao još 1948. godine, kao poklon za prvi rođendan njegovom sinu Žoaou Žoržiju. Tekst je bio izgubljen do 1978, kada je prvi put objavljen, a sada je ova poetična priča o nemogućoj ljubavi između dve životinjske vrste poslužila kao libreto za lutkarsku predstavu koju je na scenu „Duška Radovića“ postavio mladi reditelj Atila Antal.

Kako je podsetila upravnica Anja Suša, lutkarstvo kao vrsta pozorišnog izražavanja pomalo je zapostavljeno u

domaćim pozorištima za decu, a samim tim je pretrpelo i najmanje promena. „Zato smo odabrali da postavimo ovaj naslov koji ne spada u korpus uobičajenih predložaka za lutkarsko pozorište. Reč je o univerzalnoj knjizi sličnoj 'Malom princu' ili 'Dobrom drvetu', koja se bavi idejama različitosti, društvene prihvatljivosti i neprihvatljivosti, tolerancije i netolerancije. Mislim da su to teme koje definitivno treba obrađivati u Srbiji, i to baš u pozorištima za decu i mlade“, zaključila je Anja Suša.

Reditelj i kompozitor Atila Antal objasnio je kako su u predstavi pokušali da dočaraju situaciju u kojoj je moguća takva ljubav, i našli su je u radosti dečje igre, zbog čega su i sve lutke izradene od svakodnevnih predmeta kojima se deca igraju. Glavni glumci Miloš Anđelković i Jovana Cvetković izrazili su žaljenje što se lutke kod nas i dalje tretiraju kao „lutkice“ za malu decu, odnosno ne prepoznaje se njihov veliki kreativni i vizuelni potencijal, što će ova predstava, kako se nadaju, promeniti.

Pored pomenutih glumaca, u predstavi igraju i Marijana Petrović, Nenad Radović,

Goran Balančević, Tatjana Stanković i Predrag Todorović, dramaturškinja je bila Vanja Nikolić, a total dizajn (lutke, scenu, kostim) osmislio je Filip Jevtić. Predstava je namenjena pre svega deci nižeg školskog uzrasta, pošto bi, po mišljenju kreativnog tima, sasvim mala

Prugasti Mačak i Gospođica Lasta (Foto: Đorđe Tomić)

deca teško shvatila sve nijanse i slojeve samog literarnog predloška.

Prugasti Mačak i Gospođica Lasta pretposlednja je premijera u „Radoviću“ u ovoj sezoni, i prva od dve predviđene lutkarske predstave u ovoj godini. Uslediće koprodukcija sa Lutkovnim gledalištem iz Ljubljane, kao i sa Mini teatrom, još jednim pozorištem lutaka iz tog

grada, a sve to u okviru Evropskog projekta teataru jugoistočne Evrope.

Tokom leta pozorište će sa hit predstavom *Knjiga lutanja* Dalije Aćin gostovati na četiri festivala u Aziji (u Japanu i Južnoj Koreji), čemu su pored organizatora značajan doprinos dali i Sekretarijat za kulturu grada Beograda i Ministarstvo kulture.

T. Spasić

„PUŽ“ JE SAMO ZA DECU I ODRASLE

„Veoma sam zadovoljna jer se nismo opustili uživajući u dosadašnjim uspesima već smo postavili još više kriterijume za kvalitet predstava, kaže Caca. „Poslednjih godina primetio sam poplavu razmažene dece, pa mi je sinula ideja da roditeljima pružim pojas za spasavanje. Ako taj pojas napišem, zvaće se 'Laza, materina maza'“, veli Branko

Od zajedničkog recepta, „skrčkanog“ nekih davnih dana, a koji podrazumeva da svaka predstava Pozorištanca Puž osim zabavne, nužno mora da ima i dominantnu edukativnu notu, „keva i čale“ ove popularne dečje teatarske „kuhinje“ Slobodanka – Caca Aleksić i Branko Milićević Kockica ne odstupaju, što bi se reklo, ni pedalj. Naravno, za tako nešto i nemaju nekog posebnog razloga, jer je više nego očigledno da takva kontinuirana repertoarska politika, donosi pozitivne rezultate koji se ogledaju, ne samo u raznim nagradama, već i u velikom odzivu publike koja, za skoro svaku predstavu, uvek traži „kartu više“. Na samom kraju ovogodišnje 33. sezone, sumirajući njene rezultate, naši sagovornici, uprkos nekim nepredviđenim okolnostima, ne skrivaju oduševljenje onim što je postignuto u prethodnih devet meseci. Pomenimo i to da su bili u najužoj konkurenciji za nagradu grada Beograda za pozorišno stvaralaštvo za 2009. godinu, kao i to da ih prati glas kako su „pobili prirodne zakone“ jer, ističu i pozorišni znalci i publika, dokazali su kako je „Puž“ veliki, umetnički snažan, spretn, brz i kvalitetan...

CACA: Veoma sam zadovoljna jer se nismo opustili uživajući u dosadašnjim uspesima već smo postavili još više kriterijume za kvalitet predstava. Tako su ove sezone izašla dva nova hita – *Zlatokosa* i *San letnje noći*.

BRANKO: „Puž“ ima isti status kao Zvezdara teatar. Nemamo glumački ansambl, a prihod s kase je veoma važan. U jednom trenutku izgledalo je da ćemo zbog svinjskog gripa totalno da propadnemo. Srećom, izvukli smo se i mi i narod. Onda su nas „častile“ loše vremenske prilike, pa smo imali dosta publike koja u maju obično počinje da ide više na izlete nego u dečja pozorišta. Kraj sezone završen je blistavo. *San letnje noći* po tekstu i u režiji mlade rediteljke iz Lon-

dona Aleksandre Milavić-Devis izazvao je pravo ušice publike.

Kakvi su planovi za narednu, 34. sezonu?

CACA: Planiramo nekoliko premijera od kojih će prva biti izvedena u oktobru. Radi se o tekstu Bore Petkovića *Lunja i Maza*, koji će režirati Ana Radivojević-Zdravković. Ovo će joj biti već treća režija kod nas. Takođe, planiramo da vratimo ponovo na repertoar predstavu *Mačka u čizmama* koju nismo igrali nekoliko godina.

BRANKO: Dok sam pisao *Zlatokosu*, malo sam se umorio od pisanja, pa sam rešio da se odmorim. Ali, ništa od toga. Poslednjih godina primetio sam poplavu razmažene dece, pa mi je sinula ideja da roditeljima pružim pojas za spasavanje. Ako taj pojas napišem, zvaće se *Laza, materina maza*.

„Puž“ je sazdan po meri, pre svega dece, ali sa druge strane primetno je, naročito poslednjih desetak godina, da u tim predstavama uživaju i roditelji kojima bi sve to što se dešava na sceni, po nekom nepisanom pravilu, uglavnom trebalo da bude dosadno i monotono. Vas dvoje ste, ipak, uspeali da „razbijete“ taj stereotip?

BRANKO: „Puž“ je počeo kao putujuće pozorište. Gostovali smo po celoj, onoj velikoj zemlji, ali uglavnom radnim danima u školama, znači gotovo nikad vikendom. Kad smo dobili salu gostovanja smo nastavili, a vikend je postao glavni za takozvanu „slobodnu“ prodaju. Znači, za decu koju dovode roditelji. Tako smo prvi u Beogradu počeli da negujemo „porodično pozorište“.

CACA: Morali smo da smislimo „trik“ koji će privoleti i roditelje da rado dolaze u „Puž“. Deci ne smeta kada se i roditelji zabavljaju. Naprotiv. Oni koji u to ne veruju malo znaju o dečjoj psihologiji. Veoma je bitno za dete da posle predstave može da razmeni utiske sa roditeljima. Uostalom, i glumci vole kad igraju

i za decu i za odrasle. Branko je smislio odličan slogan koji stoji na svakom našem programu: „Ova predstava je isključivo za decu i – odrasle“.

Neizbrisiv trag, naročito početkom sedamdesetih godina, vi kao rediteljka, a Branko kao glumac, ostavili ste i u „teatru za odrasle“ predstavama *Hamlet u podrumu*, *Okovani Prometeji*... Da li vam se nekad pojavi želja da mu se autorski vratite ponovo, bar jednom predstavom?

CACA: Apsolutno ne. Da se ta želja pojavila – ništa lakše, otvorili bismo večernju scenu u „Pužu“. Međutim, kao što vidite, ostajemo verni samo i jedino deci.

BRANKO: Caci su dugo nudili režije za odrasle pre nego što je svima ipak postalo jasno da je na to niko neće nagovoriti. Meni još uvek nude uloge za odrasle, ali ni ja ne pristajem. Jedno vreme su me nagovarali da napišem komad za „veliko“ pozorište. Laskalo mi je što su me „ložili“ dobri poznavaoi dramaturgije kao Saša Milosavljević i Željko Hubač i rediteljski par Jug i Ana Radivojević. Budući da je stvaralaštvo za decu, na neki način, ipak na margini pomišljao sam da bi moj dramatičarski rad za decu dobio na „težini“ ako se oprobam i za odrasle, ali se ipak nisam odlučio. Međutim, nedavno sam objavio knjigu žanra popularne psihologije ili, da kažem, primenjene filozofije. Zove se *Prizemljena sreća*. Kad je čitam često mi se čini da bi od toga mogla da se napravi predstava za moje „stare, sada odrasle drugare“. Nešto kao monokomedija o smislu života i sreći, ilustrovana scenskim medaljonima sa još nekoliko učesnika.

Kad smo već kod „velikog“ pozorišta, kako vidite i ocenjujete njegove aktuelne (ne)prilike?

CACA: Pozorište učestvuje u dešavanjima kao jedan od segmenata života. Sve što se dešava oko nas odražava se i na sceni. Pozorištu ne može i ne sme biti bolje nego narodu.

BRANKO: Ima odličnih predstava, ali ima i loših. Uvek je tako bilo. Ali najžalije što ima najviše dosadnih predstava. Većina nas u pozorišnom svetu slaže se da smo već više godina u velikoj krizi s tekstovima.

Bogatoj kolekciji raznih nagrada (Caca prošle, a Branko ove godine) pridružili ste i „Zlatni Beočug“, najviše godišnje priznanje Kulturno-prosvetne zajednice Beograda. Tom nizu, čini se, nedostaje još jedino nagrada za životno delo?

Caca i Branko

CACA: Volela bih da je dobijem, ali tek za petnaestak godina.

BRANKO: Voleo bih da Caca i ja dobijemo jednu zajedničku nagradu, ali ne bih želeo da to bude nagrada za životno delo, već da to bude nova zgrada Pozorišta „Puž“.

Šta smatrate svojim najvećim dosadašnjim umetničkim dostignućem?

CACA: Mislim da je to je predstava *Veseli vremeplav*. Napravili smo je povodom tridesetogodišnjeg jubileja. Jubileji obično nisu umetničke tvorevine, međutim mi smo rešili da budemo drugačiji. Branku sam zadala da napiše tekst, ali da to nipošto ne bude uobičajeni recital u kome glumci čitaju iz „jelovnika“ istorijske podatke o teatru, niti scenario sa konferansom između tačaka iz raznih predstava, nego da to bude pravi pozorišni komad sa zapletom, peripetijama i raspletom. Imali smo probe kao za svaku

predstavu, ali smo jedva izgurali pošto je bilo više od 70 učesnika, a u jednom trenutku su svi bili na sceni koja je široka samo pet, a duboka tri i po metra. Tu je stala čak i torta čiji je prečnik bio čitav metar i po. Odigrali smo deset predstava pred prepunom salom.

BRANKO: *Veseli vremeplav* jeste bio celovito umetničko delo koje je sadržalo odlomke iz naših najboljih predstava, ali se ne slažem da je to bio naš vrh. Mada bi se moglo reći da stvaranje jednog novog pozorišta ne može da se kategorise kao umetnost, usudujem se da kažem da je glavni elemenat umetnosti nadahnuće koje smo nas dvoje uneli i u „neumetničke“ delatnosti oko kreiranja „Puža“. Zato je „Puž“, ipak, u celini Cacinu i moje umetničko remek-delo.

Mikojan Bezbradica

Intervju: Milica Mihajlović

ODRASTALA SAM SA VEROM U UMETNOST

„Verujem u moć kulture, a naročito u moć pozorišta. Duboko verujem da pozorište utiče na svest ljudi“, kaže Milica Mihajlović

Sonja Ćirić

Mirićija iz *Pazarnog dana* treći je lik Aleksandra Popovića koji je Milica Mihajlović oživela na sceni. Prvi je bila Desanka iz *Ljubinka i Desanke* koji je igrala dugo i nadahnuo na početku karijere, a zatim Katica u *Smrtonosnoj motoristiki*.

Milica Mihajlović je glumica Ateljea 212 od 1998. godine, gde trenutno igra u predstavama *Smrtonosna motoristika*,

Ejmin pogled, *Čudo u Šarganu* i *Prljave ruke*. Gostuje na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta u *Prevođenju*, *Pred penzijom*, *Šumi* i *Noći ubica*. Za ulogu Gospave u predstavi *Čudo u Šarganu* dobila je nagradu „Zoran Radmilović“, a za ulogu u filmu Miroslava Momčilovića *Čekaj me ja sigurno neću doći* „Caricu Teodoru“ za najbolju glumicu.

Popovićeva Mirićija je žena o kojoj gotovo sigurno niste mogli da saznate u stvarnom životu - malo je verovatno da neko drži zaključanu bolesnu ženu sedam godina, kao što se to njoj desilo. Šta radi glumac u tom slučaju, kako gradi lik za koji nema realnu podlogu?

Oslanja se na maštu, mašta je važan deo glumačkog posla, a velika pomoć je i ako glumac radi s rediteljem i partnerima koji ga inspirišu i koje on inspiriše, tako da je uloga svakog od nas kolektivni čin. Zlo i naopako bi bilo kad bih ja inspiraciju za sve likove koje tumačim tražila u svom poznatom iskustvu! Ima tu i nekog bakanja, i neke metafizike, ne može se baš skroz ni objasniti kako se gradi lik. Baveći se glumom i odgonetanjem likova ja sam zapravo odgonetala i sebe i ljude oko sebe. A ovo je beskraino inspirativan lik, toliko je sve ludo i su-

manuto u toj ženi, kao, uostalom, i u komadu.

Pomenuli ste saradnju sa rediteljem, *Pazarni dan* je režirao Egon Savin, veliko ime našeg savremenog pozorišta...

Da, ovo je treći put da radim s njim, pre toga su bile *Smrtonosna motoristika* i *Šuma Ostrovskeg*. Mi lepo saradujemo, družimo se, volimo da radimo zajedno. Verujem u njegov dar i pamet, i uz njega se osećam sigurno i slobodno.

Mirićija je treća Popovićeva junakinja koju ste oživeli na sceni. Da li ih je moguće spojiti u jednu životnu priču?

Obožavam Acu Popovića, onako bezrezervno ga obožavam, i imam sreću da ga igram. Ponekad, kad se čini da je konfuzan i nesređen, ima se onaj divan osećaj da imaš posla s piscem koji je u svakom zarezu darovit, u svakoj reči nepopovljiv, koji je raskošan, jedinstven.

Sva ova tri njegova komada u kojima sam igrala su skockani, čvrsto su skrojeni. Uskakala sam i u *Mrvlji metež*, to je bio jedan od Popovićevih apstraktnih komada. Kad kreneš da se igraš s njego-

vom likovima to je kao da udeš u luna park, i mene to uzbuđuje. Aca Popović prepoznaje mnogo toga, i meni su ljudi iz njegovih komada poznati, on građu crpi iz mentaliteta. Priča se da je sve te priče on crpeo iz detinjstva, od tetaka sa Uba, ali mislim da je ta priča previše pojednostavljena – čovek je jednostavno bio genije i nema šta drugo. Izuzetno volim da ga igram, baš volim. Ubedena sam da se nekako likovi i glumci pronalaze u životu.

U Pazarnom danu pod istim krovom, kao u Vavilonskoj kuli, žive ljudi različitih, ali fanatičnih uverenja i opredeljenja. Mirićija, na primer, traži spas u Bogu i molitvi. Kažu da je fanatizam proizvod kriznih vremena. Da li se slažete?

Pa jeste, kod nas su, hvala bogu, krizna vremena uvek. U *Pazarnom danu* ima mnogo priče o toj sirotinji i bedi koja kod ljudi provocira najgore strasti i osobine. Svako iz svog opredeljenja smatra da treba da mrzi svakog ko misli drugačije. U komadu je to veoma zaoštreno: majka je potpuno zaludena religijom pa izluduje i sve oko sebe, otac i muž su ekstremno militantni, nasilni, ukrvljeni u vlasti, dvanaestogodišnja ćerka je u protestu protiv svih njih i srlja u neki komunizam

ka nekim drugim fanaticima i hoštaplerima, a sve je to združano u jedan pazarni dan, u jednu kuću, i sve to tako liči na nas!

Nedavno se povodom festivala „Mucijevi dani“ čula rečenica koju i inače često srećemo a koja glasi da kultura spaja ljude...

Verujem u moć kulture, a naročito u moć pozorišta. Duboko verujem da pozorište utiče na svest ljudi. Iz umetničke sam porodice pa sam nekako tako i gajena da verujem u umetnost, pa sam možda i zato ubedena da čovek postaje bolji kad doživi katarzu gledajući neku predstavu.

Predstave u kojima igrate ne zabavljaju onog koji ih gleda. Šta mislite o komercijalnim projektima u pozorištu? Da li bi pozorište u svojoj i teškoj svakodnevnici trebalo da bude šareno ili ne?

Ne mislim da pozorište treba da zabavlja, mada može i to između ostalog, ali na nivou koji mora biti mnogo viši od zabave. Mi imamo obavezu da prosvetujemo svoje gledaoce i projekti s tim ciljem nisu nužno i zatvoreni, nekomunikativni – svako dobro pozorište ostvaruje i emotivnu i razumsku komunikaciju sa gledaocem. Postoji samo dobro i dosadno pozorište. Ono što je dobro, dobro je, brate mili, pa ako je usput i zabavno, još bolje.

Ništa u nameri da bude samo jedno nije dobro. Prejednostavno je. Pozorišna umetnost komunicira s ljudima, živ čovek je ispred tebe a to je nezamenljivo. Zato pozorište opstaje od kad je sveta i veka, zato je ono neuporedivo iskustvo sa bilo čim drugim. Zato može da se desi da su bioskopi prazni a da su pozorišta puna: jednostavno, ne možeš pozorište da uneseš na DVD-ju u kuću, a bioskop možeš.

Ako sam dobro prebrojala, igrate u osam predstava. Da li imate neko veće za sebe?

U sedam-osam, *Prljave ruke* gotovo da više ne idu, a i *Šargan* je povremeno na repertoaru. Imam deset predstava mesečno, znači svako drugo-treće veče, što je taman izdržljivo!

Da li gledate tuđe predstave?

Da, naravno! Oduševljena sam *Čekanicom* i pozorišno i ljudski, dopala mi se i *Priča o Mirjani i drugima oko nje* – pominjem samo nove predstave iz poslednjih meseci.

Uskoro će kraj sezone. Po čemu ćete je se sećati?

Po raznim cirkusima! Šalim se, sećaću je se ipak po *Pazarnom danu* – uvek pamtim lepe stvari, a to mi je bilo najlepše.

Milica Mihajlović

ČOVEK SAM SEBI STVARA PAKAO

„Predstava ‘Zapisi iz podzemlja’ govori o zlu koje je ukorenjeno u biću čoveka, o tome kako čovek iz straha od sebe, od života i izazova ispoljava to zlo i kako svako u svojoj usamljenosti proživljava svoj mali pakao. Sve to čoveka može odvesti u sopstveno podzemlje, u zatvor od sopstvene ljuštore u kom možda i nema nade da se bude drugačiji i bolji“, kaže rediteljka Ana Đorđević

Olivera Milošević

Ako su prethodni period u srpskom pozorištu obeležili dramski pisci, tačnije dela ženskih autora, Biljane Srbljanović, Milene Marković, Maje Pelević i Milene Bogavac, od prošle sezone su posebno vredni mladi reditelji. Među njima je i Ana Đorđević. Njen specifičan pristup podrazumeva istraživanje sukoba inutar individue i zahteva koji pred pojedinca postavlja zajednica. Obično režira dela klasika, kao što su Čehov, Molijer, Kiš, Oskar Vajld ili Laza

Lazarević. I uvek sama radi dramatizacije. Tako su nedavno na sceni Teatra „Bojan Stupica“ u dramatizaciji i režiji Ane Đorđević premijerno izvedeni *Zapisi iz podzemlja* Fjodora Mihajlovića Dostojevskog.

„Vera u dobro je sramni vapaj navih i malobrojnih romantičnih duša“, poruka je Dostojevskog iz romana *Zapisi iz podzemlja* u čijem središtu je Čovek, lik bez imena i prezimena koji može biti svako od nas. On živi mimo sveta i osvrće

se na jedan događaj iz mladosti koji je uticao na to da se zatvori u sebe i sopstveno podzemlje. Između korica ovog romana Dostojevski je ispisao čitavu jednu filozofiju o čoveku i antropološku studiju o tome kako čovek, boreći se protiv toga da u životu ne bude ništa, postaje svoja suprotnost – nečovek. *Zapisi iz podzemlja* su priča o malom činovniku, nekada dobrom čoveku, koji je toliko produbio svoje sumnje u postojanje, u sebe i sve oko sebe da bez trunke savesti postaje oličenje zla.

„Bila sam svesna da u svojoj dramatizaciji taj filozofski aspekt romana neću moći da dovoljno dosledno prenesem u pozorište“, kaže Ana, „tako da sam dramatizaciju bazirala na drugom delu dela koji vrvi od događaja koji se mogu pretočiti u scensko zbivanje i koji se mogu igrati kao i svaki drugi realistički komad. Pri tome sam jako vodila računa da tu filozofiju paradoksaliste na neki način inkorporiram u zbivanja. Ta filozofija se ni u jednom trenutku eksplicitno ne pominje, ali u odnosu na zbivanja i toga šta iz tih zbivanja proizlazi postaje jasno da je ideja nastala isključivo na osnovu onoga što je Dostojevski rekao kroz usta glavnog junaka. Zato sam uvela još jedan lik koji u romanu ne postoji. Razvila sam jednu epizodu koja je neka vrsta dvojnika glavnog junaka, lik Apolona kog u predstavi igra Marko Baćović. I tako sam paradoks te filozofije personifikovala kroz dva lika koja su konstantno u sukobu.“

Govoreći o čuvenom delu F. M. Dostojevskog, njegovim slojevima, snazi, Ana Đorđević kaže: „Koliko god se čovek vraća tom romanu i segmentima koji govore o tome da u stvari ne postoji zakon koji se može uvesti u svetu a da može prevaspitati čoveka, niti nauka i naučni način da dopre do čoveka u dovoljnoj meri da oplemeni njegovu prirodu koja je suštinski sirova i zla – uvek iznova biva snažno dirnut. Svaki put mi ta misao izaziva jezu, naročito u današnje vreme koje je prepuno zločina. Sve to je u 20. veku doživelo klimaks, ali se i u 21. veku na-

stavlja na jedan još perfidniji način. Krenimo samo od ulice i tih najbanalnijih stvari. Od sakaćenja životinja i raznih besmislenih ubistava. U čoveku postoji jedna sila koja ga goni ka rušenju i koja nema nikakvo utemeljenje u razumu i bilo čemu što bi moglo da zločin opravda. U tom smislu je ta filozofija Dostojevskog duboko antropološko pesimistična i on za čoveka ne vidi nikakav izlaz. Onaj religiozni deo koji je, kažu postojao u romanu, a koji je nagoveštavao neku vrstu spasenja je Dostojevski sam cenzurisao i nikada nije objavljen. A možda je i dobro što nije, jer potrebno je shvatiti svu dubinu čovekovog pada kako bi reakcija proradila kod svakog pojedinca.“

„Bila sam svesna da u svojoj dramatizaciji taj filozofski aspekt romana neću moći da dovoljno dosledno prenesem u pozorište“, kaže Ana, „tako da sam dramatizaciju bazirala na drugom delu dela koji vrvi od događaja koji se mogu pretočiti u scensko zbivanje i koji se mogu igrati kao i svaki drugi realistički komad. Pri tome sam jako vodila računa da tu filozofiju paradoksaliste na neki način inkorporiram u zbivanja. Ta filozofija se ni u jednom trenutku eksplicitno ne pominje, ali u odnosu na zbivanja i toga šta iz tih zbivanja proizlazi postaje jasno da je ideja nastala isključivo na osnovu onoga što je Dostojevski rekao kroz usta glavnog junaka. Zato sam uvela još jedan lik koji u romanu ne postoji. Razvila sam jednu epizodu koja je neka vrsta dvojnika glavnog junaka, lik Apolona kog u predstavi igra Marko Baćović. I tako sam paradoks te filozofije personifikovala kroz dva lika koja su konstantno u sukobu.“

„Vera u dobro je sramni vapaj navih i malobrojnih romantičnih duša“, poruka je Dostojevskog iz romana *Zapisi iz podzemlja* u čijem središtu je Čovek, lik bez imena i prezimena koji može biti svako od nas. On živi mimo sveta i osvrće se na jedan događaj iz mladosti koji je uticao na to da se zatvori u sebe i sopstveno podzemlje. Između korica ovog romana Dostojevski je ispisao čitavu jednu filozofiju o čoveku i antropološku studiju o tome kako čovek, boreći se protiv toga da u životu ne bude ništa, postaje svoja suprotnost – nečovek. *Zapisi iz podzemlja* su priča o malom činovniku, nekada dobrom čoveku, koji je toliko produbio svoje sumnje u postojanje, u sebe i sve oko sebe da bez trunke savesti postaje oličenje zla.

živački. Tragajući za Čovekom zaustavila sam se na Srđanu Timarovu, uz snažan utisak da on ima sposobnost da iznese ono što tražim od glumca koji tu ulogu treba da iznese. Moj utisak je bio da on više od bilo kog drugog glumca može da odigra lik Čoveka, lik bez imena i prezimena, onog koji predstavlja sve nas, sasvim prosečnog čoveka koji u sebi nosi svoj uskovitlani intimni, spolja nevidljiv pakao.“

Na diskretnim način Srđan je izgradio lik poštenog mladog čoveka koji bez osećaja krivice postaje oličenje zla. Ima i dobre partnere u toj surovoj priči, posebno u liku Lize koju suptilnim sredstvima na scenu donosi Jelena Trkulja i u svom ostareлом dvojniku, Apolonu u tumačenju Marka Baćovića. Predstava *Zapisi iz podzemlja* je zanimljiva, studiozno promišljeno i vredno pozorišno delo. Govori o zlu koje je ukorenjeno u biću čoveka, o tome kako čovek iz straha od sebe, od života i izazova ispoljava to zlo i kako svako u svojoj usamljenosti proživljava svoj mali pakao. Sve to čoveka može odvesti u sopstveno podzemlje, u zatvor od sopstvene ljuštore u kom nema nade da se bude drugačiji i bolji.

Ana Đorđević

**Sekretarijat za kulturu
Skupštine grada Beograda
usrdno dariva svoje jedine pozorišne novine.
„Ludus“ uzvraća s blagodarnošću.**

DOBRE PREDSTAVE, NAGRADE, KRIZA

„Za razliku od sezone koja je na izmaku, kada smo pokušavali da se od apatije odbranimo duboko verujući da kriza ne sme biti opravdanje za lenjost duha, sada samo mogu prognozirati jednu veliku neizvesnost pomešanu sa agonijom. U pozorištima se stvara klima demotivacije rasprostranjene u celom društvu“, kaže Zoran Stamatović, direktor Narodnog pozorišta Užice

Piše Sonja Ćirić

Decentralizacija je, čini se oduvek, deo strateškog planiranja kulture. Pa ipak, oni koji ne žive i ne rade u Beogradu i Novom Sadu smatraju da se taj zadatak izuzetno sporo ostvaruje, a da oni rade kao da je sve u redu. Da je prethodna ocena tačna, pokazuje i dokazuje i ova pozorišna sezona, kao i mnoge prethodne.

Zamolili smo upravnike nekoliko pozorišta da je opišu i komentarišu, da ispričaju šta je sve urađeno na njihovim scenama, kako su proživeli ovu sezonu koja se upravo završava, kako su usaglasili produkciju i raspoloživi budžet, da li i kako saraduju sa lokalnim samoupravama, da li je besparica uticala na posećenost predstava, kako posluju bez Zakona o pozorištu...

NARODNO POZORIŠTE NIŠ

„Mislim da ne može da se priča o pozorišnoj sezoni u Srbiji zato što vama u Beogradu nije isto kao što je nama u Nišu ili kao što je kolegama u Leskovcu“, kaže Biljana Vujović, upravnica Narodnog pozorišta u Nišu. „Svako živi od budžeta lokalne vlasti. Naša lokalna vlast izdvaja sedam posto za kulturu grada – nekome je to malo nekome mnogo. U našem slučaju je to znak da je Nišu stalo do kulture. Besparica? Pa mi godinama živimo isto ovako kako smo živeli ove sezone. I to je umetnost – praviti umetnost ni iz čega, zar ne? Razlikujemo se i u infrastrukturi, naše pozorište nema opremu kakvu ima Beograd. Od Nove godine imali smo četiri premijere od kojih je samo mjuzikl *Violinista na krovu*, našu slavljeničku predstavu, za devet njenih izvođenja videlo pet hiljada ljudi! I to u malom Nišu, bez ikakve reklame, bez podrške B92 i drugih medija! Koliko takvih primera ima Beograd? Ne posustajemo ni što se tiče nivoa repertoara. Mi, naravno, moramo da vodimo računa od čega se živi, ali nastojimo i da vaspitavamo publiku. Nikako se ne bih odrekla

kvaliteta zarad kvantiteta, protiv sam pogleda na pozorište kroz kasu. Predstava *Bura* u režiji Andraša Urbana je jedan od tih obroka kojima postepeno hranimo publiku s namerom da je edukujemo. S obzirom na to da ta predstava ima svoje fanove, izgleda da to dobro radimo. Smišljamo razne stvari kojima bismo privukli publiku: snizili smo cenu ulaznica, proglasili smo Dan ljubavi... Nadamo se da će ovi naši potezi, osim publike, privući i medije, da će novinari pisati o pozorištu, ne o skandalima već i pozorišnim uspesima.“

NARODNO POZORIŠTE UŽICE

„I ovu sezonu privodimo kraju sa minimalnim sredstvima koja su pri tom umanjena za 40 odsto“, kaže Zoran Stamatović, direktor Narodnog pozorišta Užice. „Želim da naglasim da su izdavanja za kulturu manja od jednog procenta budžeta i ukoliko taj jedan procenat rešava pitanje opstanka, predlažem da se kultura potpuno ukine. Kultura nije neracionalno trošenje para, već sistemsko ulaganje, i u njoj se itekako brine o svakom utrošenom dinaru. Mora se raditi na jačanju institucija kulture jer nekulturan narod je siromašan narod i obratno, kulturan narod je bogat narod, koji ima preduslov i za materijalno bogatstvo.“

„U godini kada je reč racionalizacija najčešće korišćena, i kada je postala sastavni deo našeg života u pozorištu, ne mogu a da ne podsetim da je to način života užičkog pozorišta već trideset godina. Počeo sam da radim u pozorištu u vreme racionalizacije komunističkog režima, koji je želeo da uvede marketing kao novi način gledanja na kulturu, pokušavajući da tržišno mišljenje uvrsti u način poslovanja ustanova kulture... Mislim da je upravo to trenutak kada nastaje haos u smislu vrednovanja umetnosti. Bez obzira na sve smatram da racionalizacija mora biti imperativ, isto tako mora se voditi računa da zaposleni u pozorištu

nisu administrativni radnici, već kreativni pojedinci i postojanje teatra u nekoj sredini oslikava njene kulturne i civilizacijske domete.“

„U trenutku kada se najviše govori o prelasku na tržišnu ekonomiju, teatarska umetnost biva izbačena iz vokabulara onih od kojih nam zavisi sudbina. Komentarišu se razni zakoni i predlozi, a suštinski niko ne mari za samu bit teatra i njegove funkcije u društvu. U javnosti se pozorište pominje uglavnom kada se želi skrenuti pažnja sa sveprisutnih afera izazvanih iz nepoznavanja činjenica o kojima treba brinuti. U samom pozorištu refleksija o sebi, vlastitoj profesiji, vlastitoj veličini kao i delatnosti zapetljana je u mitove o nekadašnjoj pozorišnoj slavi i veličini, kojima se suprotstavljaju aktuelne nevolje. O budućnosti se misli retko i nesistematično.“

„Za razliku od sezone koja je na izmaku, kada smo pokušavali da se od apatije odbranimo duboko verujući da kriza ne sme biti opravdanje za lenjost duha, sada samo mogu prognozirati jednu veliku neizvesnost pomešanu sa agonijom. U pozorištima se stvara klima demotivacije rasprostranjene u celom društvu.“

„Bez obzira na sve nedaće sa kojima smo se susretali i sa kojima se susrećemo, uspeali smo da realizujemo pet premijera i više edukativnih radionica, a do kraja sezone očekuje nas i još jedna praznička domaćeg teksta. Sudeći po svim službenim pokazateljima primenjivim u teatru imamo razloga da budemo zadovoljni.“

NARODNO POZORIŠTE – NARODNO KAZALIŠTE – NEPSZINHAZ U SUBOTICI

„Veoma je teško govoriti o sezoni u smislu sumiranih rezultata kada ona još traje zato što trenutno (poslednji dana maja, u vreme pisanja ovog teksta, prim. a.) ima još mnogo toga da se desi“, kaže mr Ljubica Ristovski, upravnica Narodnog pozorišta iz Subotice, i nabraja da je od početka sezone Drama na mađarskom jeziku odigrala šest premijera, Drama na srpskom jeziku četiri, da je na repertoaru 27 naslova, da je na njihovoj sceni gostovalo dvadesetak predstava iz pozorišta u okruženju, da je realizovano 246 predstava sa prosečnom posećenošću 86,81 odsto. Takođe, Pozorište iz Subotice je učestvovalo na 15 pozorišnih festivala – u maju, na primer, bili su na kragujevačkom „Joakim festu“, na festivalu Euroregija u Temišvaru, na Sterijinom pozorju, u junu na Prvom festivalu eksperimentalnih scena u Kikindi, i na Festivalu mađarskih pozorišta izvan Mađarske, a u julu će učestvovati na Osječkom kultur-

OSETLJIVA SREDINA I DIVNA PUBLIKA

Intervju s Aidom Kožar, upravnicom Regionalnog pozorišta u Novom Pazaru

Regionalno pozorište u Novom Pazaru, kao profesionalno pozorište, postoji od 2002. godine i sada zapošljava dvanaest radnika, od čega šest glumaca. Uslovi za rad su vrlo teški, u sali zimi nema grejanja, pa je temperatura nekad i ispod nule. U neke od predstava, koje pune salu, uloženo je svega 4.000 ili 5.000 dinara. O svemu tome govori Aida Kožar, direktorka tog teatra.

Pozorište koje vodite u svom imenu nosi epitet „regionalno“. Šta to zapravo (i konkretno) znači?

To je jedino profesionalno pozorište u regionu, pa otud i taj epitet. Finansira se iz budžeta grada, te se u tom smislu, ne razlikuje od ostalih profesionalnih pozorišta u Srbiji.

Koji su kriterijumi u formiranju repertoara?

Uh, mnogi. Najpre moramo da zadovoljimo nacionalnu strukturu stanovništva – što na godišnjem nivou znači: po jedna predstava na srpskom i bosanskom jeziku (ma koliko to paradoksalno zvučalo prema nekadašnjim Nadrealistima!), pa predstava za decu i onda još neki komad koji bi privukao mlade u pozorište. Pored toga, svim tim ciljnim grupama, dakle: Bošnjacima, Srbima, deci i omladini, moramo ponuditi lektiru, tj. edukovati ih u dramskom smislu, pa onda sve to učiniti sa samo 6 glumaca, uz sirotinjska finansijska sredstva i – eto nama repertoara!

Koliko često igrate predstave i kakva je posećenost s obzirom na „osetljivu sredinu“ u kojoj radite?

Sredina jeste osetljiva, ali je publika divna. Hvala našoj publici! Bez njih bismo odavno prestali da se borimo. I upravo zbog njih igramo predstave tri puta mesečno.

U Novom Pazaru postoji Internacionalni univerzitet, na kome je i odsek za glumu. Kakav vid saradnje imate sa njima?

To je više zajednički rad nego saradnja. Naime, od Univerziteta dobijemo po dve predstave svake sezone, što je velika stvar za naš repertoar, a i velika ušteda za budžet. Pored toga, Univerzitet po jednom studentu glume (kojih ima 6) gubi po 800 evra, ali je, uprkos velikim finansijskim gubicima, stao iza projekta njihovog školovanja, što je na kraju urodilo plodom. Sada u Regionalnom pozorištu radi 6 svršenih studenata glume, a nadam se da će gradske vlasti imati sluha te zaposliti i drugu generaciju, takođe jako dobrih studenata, koji su glumu učili od velikih profesora. Da napomenem; njihov mentor je Enver Petrovci.

Za časopis „Klaka“ govorili ste o neverovatno malim budžetima kojima ste uspevali da napravite profesionalnu predstavu. Kako?

Budžet za pozorište je u stvari budžet za plate. Za aktivnosti se krpimo preko prodatih ulaznica i raznih vrsta donacija. Zahvaljujući velikom entuzijazmu radnika pozorišta, finansijski nedostaci u očiti samo u lošim produkcijama predstave, dok nam loša finansijska situacija nikada nije bila izgovor za nerad i nekreativnost. Pa mi u svakoj sezoni imamo 4 ili 5 premijera, i mislim da je to više nego cool! Hvala tehnicima i glumcima pozorišta, bruka bi bila da nisu tako dobri kakvi su.

Skoriji planovi?

Očekujemo premijeru Sterijine *Simpatije* i *antipatije*, a i finansijsku pomoć Ministarstva kulture za predstavu *Dulsuma*, koju bismo radili ovoga leta.

Jelena Popadić

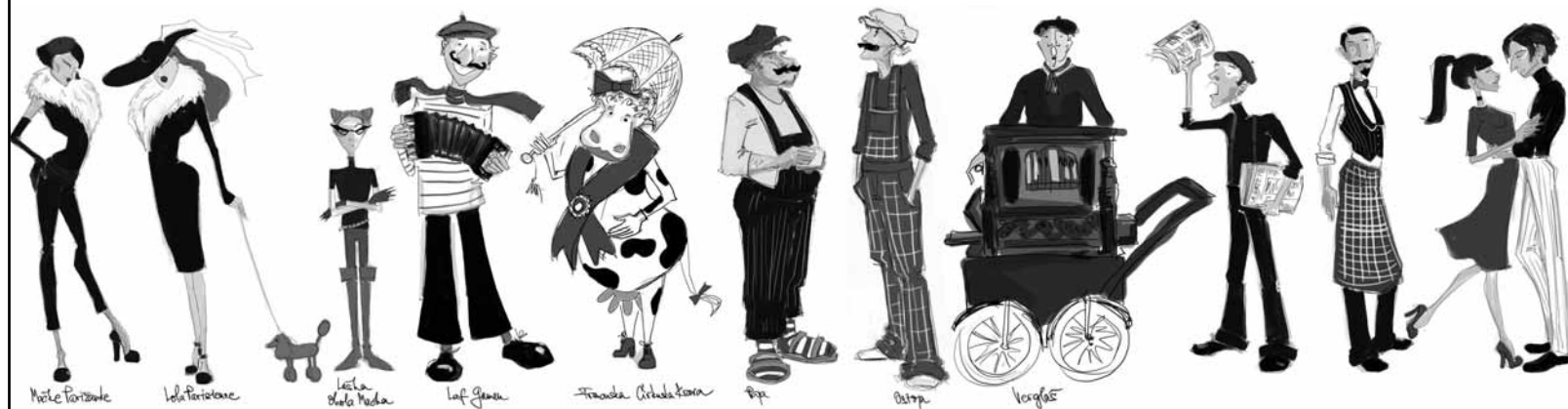
Aida Kožar

nom ljetu. Osvojili su sledeće nagrade: u Jagodini je Minja Peković proglašena najboljom mladom glumicom, u Zrenjaninu je predstava *Banović Strahinja*

proglašena za najbolju u celini, Andraš Urban je nagrađen za režiju, Lajko Feliks za najbolju muziku, Ljubiša Ristović za najbolju epizodu i Srđan Sekulić za najboljeg mladog glumca, a ova predstava je proglašena najboljom i u Kragujevcu, kao i muzika Lajka Feliksa.

Osim ovih rezultata, Ljubica Ristovski nabraja i: „Tradicionalnu marketinšku akciju 'Gledaoci biraju glumca i glumicu sezone', zatim smo tokom cele godine intenzivno pomagali amaterskim društvima i baletskim školama da prikažu svoje godišnje radove, u okviru Dana vojvodanskog mađarskog glumišta dodeljen je 'Patakijev prsten', priredena je izložba 'Trideset godina Salašarskog pozorišta', predstavljena je knjiga Agnes Czerne *A Tanyaszínház három évtizede*, kao i tekstovi Roberta Lenarda *Koulrolóbia* i Ištvana Baloga *Ketten*, koji su izve-

SKICE ZA KOSTIM PREDSTAVE „NA SLOVO NA SLOVO“

deni u okviru posebnog programa kao čitajuće pozorište. U maju je realizovana multimedijalna manifestacija 'Pozorište na gradilištu' koju je posetilo više hiljada naših sugrađana. U junu u okviru 'Velikog spremanja Srbije' planirana je predstava *More*, a kompletan prihod pokloniče se za kupovinu sadnica koje će se zasaditi u zaštitnom krugu oko grada Subotice.

„Sve ovo realizovano je u veoma specifičnim uslovima: naša zgrada se rekonstruiše i gradi, tako da smo podstanari i radimo na sceni 'Jadran' koju dele obe Drame, dok Drama na mađarskom jeziku ima i scenu 'Šoltiš' koju je otvorila uz pomoć Grada u okviru Mađarskog učiteljskog fakulteta.

„Pored brojnih nagrada koje smo osvojili, kao i uspeha da smo ponovo na

Susret: Sanja Krstović, glumica „ĆURAN“ NIŠKOJ PRVAKINJI

„Izuzetno sam počastvovana nagradom 'Ćuran', jer sam prva glumica niškog teatra s tim značajnim komediografskim priznanjem“, kaže Sanja Krstović

Uloga Živke u predstavi *Gospođa ministarka* u režiji Dušana Jovanovića donela je Sanji Krstović „Ćurana“ na ovogodišnjim Danima komedije u Jagodini, stavši tako „rame uz rame“ sa Đorđem Vukotićem, Stevanom Petrovićem, Vasjom Stankovićem, bardovima niškog teatra i laureatima ovog komediografskog priznanja.

„Izuzetno sam počastvovana nagradom 'Ćuran' i saznanjem da sam prva niška glumica koja je osvojila ovu nagradu, ali i činjenicom da sam se našla u društvu laureata Marka Živića i Andrije Miloševića. Nizu nagrada osvojenih na 'Joakimu Vujiću', Vršačkoj jeseni, pridodala sam još jednu koja me čini posebno srećnom“, ističe Sanja Krstović.

Lik Živke ministarke gradila je, kako kaže, najviše na osnovu večno aktuelnog Nušićevog teksta i naše trenutne društvene situacije u koju su svi protagonisti „uvukli“ i reditelja Dušana Jovanovića. Živka Sanje Krstović je „slika i prilika“ društva u tranziciji. Nema više zlatni zub, ima cirkon, govori južnjačkim akcentom, uči engleski, salsu i kompjutere, sa dr Ninkovićem (igra ga Aleksandar Marinković, koji iz Jagodine nosi nagradu „Nikola Milić“ za najbolju epizodnu ulogu) posećuje „Fashion week“ i šourumove, ne puši, ali šmrče kokain.

„Našla sam se pred mnogim glumačkim izazovima i verujem da sam ih, uz pomoć reditelja i kolega, uspešno rešila. Naša igra nailazi na dobar prijem kod publike. Posle gostovanja u Sloveniji, idemo od festivala do festivala. Stalno stižu pozivi za nove nastupe u mnogim gradovima Srbije, pa i šire, što dovoljno govori da je naša *Gospođa ministarka* po ukusu brojnih gledalaca“, dodaje Sanja Krstović.

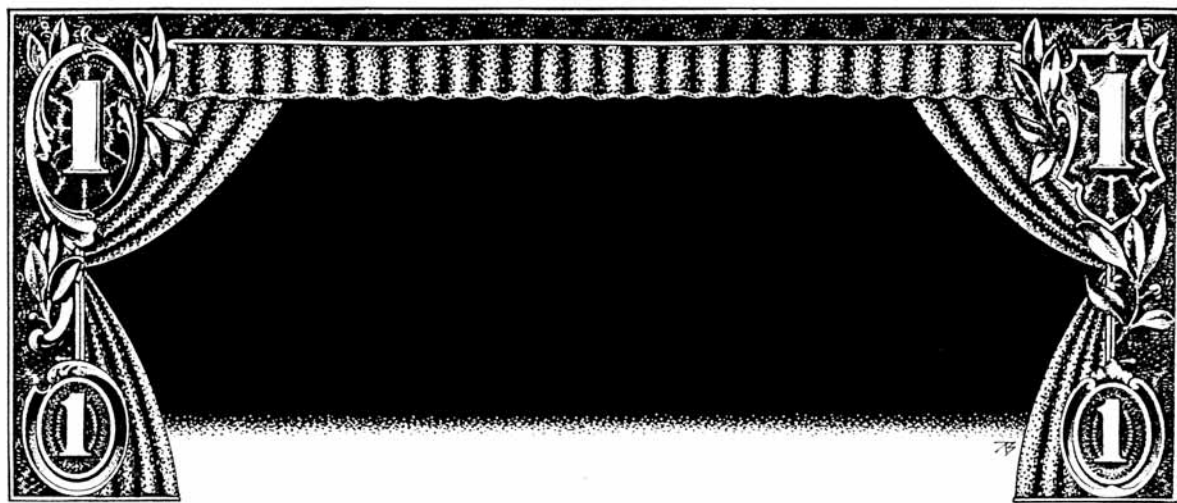
Posle jagodinskog priznanja, usledilo je još jedno u matičnoj kući. Postala je prvak Drame Narodnog pozorišta. Opet se pridružila kolegama, ovoga puta Dejanu Cicmiloviću, Aleksandru Marinkoviću i Aleksandru Mihailoviću.

I dok Živku ministarku igra na matičnoj sceni pred punim gledalištem uz stalne aplauze, sa nestrpljem, ali i vidnim zadovoljstvom, očekuje nastupe na predstojećim festivalima: „JoakimFestu“ u Kragujevcu i „Joakimu Vujiću“ u Šapcu. Možda će nisku svojih nagrada uvećati za još neko odličje. A između ta dva gostovanja ogledaće se u ulozi Meri Desti u komadu *Isidora Dankan* u režiji Irfana Mensura, čija je premijera održana sredinom maja. To je nov glumački izazov za Sanju Krstović, prvakinju Drame Narodnog pozorišta u Nišu.

Slobodan Krstić

Gospođa ministarka, Narodno pozorište Niš

Ilustracija: Jugoslav Vlahović

Sterijinom pozorju (napominjem to jer je prošle godine Drama na srpskom jeziku prvi put u svojoj istoriji učestvovala na našem najznačajnijem festivalu), velike ljubavi, muke i truda svih glumaca subotičkog pozorišta, najjači utisak ostavilo mi je 'Pozorište na gradilištu' kada smo prvi put 'otvorili' zgradu u izgradnji za našu publiku i realizovali brojne programe: 'Glumci za vas', obilazak nove zgrade sa projektantima kao vodičima, 'Arhitektonski studio', gde su sugrađani mogli da vide projekte novih fasada zgrade kao i projekciju izložbe fotografa Augustina Jurige koji je fotoaparatom zabeležio sve faze rekonstrukcije i izgradnje zgrade od 2007. godine do danas. Manifestaciju je otvorio predsednik Upravnog odbora Jožef Kasa, a brojnim sugrađanima i našoj vernoj publici obratili su se i Milorad Đurić, pokrajinski Sekretar za kulturu, i gradonačelnik Saša Vučinić. Ovu manifestaciju uradili smo u koprodukciji sa Akademijom lepih umetnosti iz Beograda, Fakultetom tehničkih nauka – departmanom za arhitekturu i S.scen (Centar za scenski dizajn, arhitekturu i tehnologiju) iz Novog Sada.“

NARODNO POZORIŠTE SOMBOR

„Sezona je otvorena premijerom predstave *Projekcija* Miloša Jakovljevića u režiji Borisa Liješevića na sceni Studija 99“, kaže Biljana Keskenović, upravnik Narodnog pozorišta Sombor. „Odmah nakon toga, dobila je nagradu za najbolju predstavu u celini na festivalu Malih scena u Istočnom Sarajevu. Druga premijera u sezoni bila je *Plen* Džoa Ortona u režiji Radoja Čupića, na velikoj sceni NPS-a. Treća premijera *Nora* Henrika Ibzena u režiji i adaptaciji Predraga Štrpca je po izboru selektora Mikija Radonjića učestvovala na 60. festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine i osvojila dve glumačke nagrade: glavna ženska uloga Ivani V. Jovanović (Nora) i sporedna ženska uloga Tatjani Šanta-Torlaković (Gospođa Linde). Takođe, predstava *Nora* je po izboru selektorka Aleksandre Glovacki učestvovala na 55. Sterijinom pozorju u selekciji Nacionalnog pozorišta.

„Verovatno najupečatljiviji događaj ove sezone NPS-a, bila je obnova predstave *Kate Kapuralica* Vlahu Stulija u režiji Jagoša Markovića. Obnovljena predstava izvedena je u okviru festivala 'Mucijevi dani' u Ateljeu 212. Za glumicu večeri izabrana je Branka Šelić za ulogu Kate. Premijera ove predstave bila je 12. maja 1995. u Narodnom pozorištu Sombor. Za samo dve godine igranja doživela je stoto izvođenje, 22 samo u Beogradu, imala je 34.000 gledalaca, i osvojila je 33 nagrade. Obnovljena je u gotovo istovetnoj podeli, posle 13 godina. U toku su probe *Ženidbe* Gogolja u režiji Ane

Đorđević. Ovom premijerom otvoriće se naredna sezona NPS-a.

„Tradicionalno, sezonu smo zatvarili Pozorišnim maratonom (9, 10, 11. i 12. jun), koji se osamnaestu godinu za redom.

„Tokom avgusta i septembra očekuje nas rad na koprodukcijskom projektu *Negovano Voće* (Odlad Frukt), na osnovu istoimene novele Augusta Strindberga, u dramatisaciji i režiji Željka Santrača (švedski Teatar Teatron iz Lunda). Cilj ovog projekta sa švedskim partnerima je stvoriti interkulturalni scenski događaj, gde se susreće deset glumaca i muzičara iz dve različite nacije, tradicije i na dva jezika. Nakon premijere 18. septembra u Lundu, predstava će se izgrati u Malmoeu, Beogradu i Somboru. Cilj nam je da se napravi predstava visokog umetničkog kvaliteta, koja govori o vremenu sadašnjem i koja postavlja pitanje: Da li je današnji svet organizovan na najbolji način?“

„Narodno pozorište Sombor se u potpunosti finansira iz gradskog budžeta, koji je već dugi niz godina na istom nivou, što znači da je produkcijski deo veoma ugrožen! Logično, to se odražava na opremljenost predstava.

„Uprkos otežavajućim okolnostima u kojim se nalazi čitavo društvo pa i kultura, moramo biti zadovoljni visokim umetničkim dostignućima predstava koje smo realizovali u protekloj sezoni.“

KRUŠEVAČKO POZORIŠTE

„Nastavili smo da igramo predstave sa svog repertoara, i izveli smo pet premijera (računajući i jednu koju očekujemo u junu), i preko 220 programa na svojoj i na scenama širom Srbije i okolnih država“, kaže Branislav Nedić, upravnik Kruševačkog pozorišta. „Nastavljajući glavnu liniju repertoara zasnovanu na izvođenjima klasika domaće i strane književnosti, postavljena je predstava *Dundo Maroje* Marina Držića u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića. Premijerno su izvedene i predstave *Zapečaćeno vas* Muze Pavlove, *Novogodišnja čarolija* Branislava Nedića, *Mocart* Zorana Lozančića i *Gvozdena levica* Rone Munro. Sezonu je obeležila predstava *Dundo Maroje* koja je izvedena preko 35 puta, i koja je učestvovala na 15 festivala osvojivši preko 15 nagrada. Vrhunac sezone svakako predstavlja učešće navedene predstave na najznačajnijem regionalnom festivalu *Sterijinom pozorju* u Novom Sadu.

„Pored gostovanja, kojih je u sezoni bilo četrdesetak, na matičnoj sceni publika je imala prilike da vidi i predstave većine pozorišta iz Srbije, kao i razne koncerte, književne večeri, izložbe... Posećenost navedenih događaja je bila zadovoljavajuća, ali je primetna slabija posećenost u odnosu na prethodne godine,

što je, verujemo, uticaj lošije finansijske situacije većine naših sugrađana. Inače, posećanost u proseku prelazi 50 odsto kapaciteta naše sale.

„Govoreći o realnim problemima sa kojima su sva, a naročito pozorišta van Beograda suočena, prinuđeni smo da se snalazimo na svakojake načine. Grad finansira Pozorište u potpunosti kada su u pitanju osnovne stvari – plate, struja, komunalije. Ono što predstavlja problem, jesu realno mali budžeti za pravljenje novih predstava: ukupno sa autorskim honorarima i sredstvima za dekor i kostime – oko pet miliona dinara. Znajući cenu jedne prosečne predstave, imamo problema da sa tom količinom novca postignemo zacrtani plan, te da se kvalitetom tih predstava izborimo za mesto koje želimo na pozorišnoj mapi naše zemlje. Konkretno, radeći predstavu *Dundo Maroje*, uspeali smo da veći deo sredstava 'povučemo' iz fonda za proslavu Dana grada. Na taj način, predstava je dobila, uslovno rečeno, koproducenta, grad Kruševac, i bila je izvedena u sklopu proslave. Tako niko nije bio oštećen, grad je dobio vrhunsku predstavu, prezentaciju svog Dana na svim gostovanjima i festivalima, a pozorište mogućnost da dobije respektabilnu predstavu na svom repertoaru koja će živeti nekoliko sezona. Naravno, kao i većina pozorišta, ulazimo u produkciju i krajem kalendarske godine, kako bi deo troškova prebacili u sledeću budžetsku godinu.

„Problem u redovnom funkcionisanju, usled nedostatka potrebnih zakonskih akata, imamo, ali se trudimo da ih nekim drugim zakonskim aktima rešimo. Pre svega mislim na sistematizaciju, pravilnike o radu, zatim neresena pitanja o koprodukciji, kao i određene povlastice koje bi potencijalni donatori imali. Takođe, uvećanje poreza na autorski honorar uslovo je dodatno smanjenje budžeta za predstave. Na primer, tri miliona za honorare u startu moramo da smanjimo za tridesetak procenata koliko iznosi porez. Sličan problem vezan je i za plaćanje hotelskog smeštaja, gde predcene prenoćišta i PDV-a, treba platiti i dodatnih dvadeset posto poreza. Dobra stvar u čitavoj priči je što je donet Zakon o kulturi koji će, nadam se, ubrzati i donošenje Zakona o pozorištu, koji bi trebalo da nam pomogne oko navedenih problema.

„Da ne bi ispalo da se samo žalimo, lepa stvar je da u osnovi Pozorište funkcionise. Da ima svoju publiku, što znači da ima i ispunjava svoju svrhu. Da osnivač i dalje izdvaja novac za njegovu egzistenciju. Da ljudi koji rade u pozorištu imaju priliku da zarade svoje plate. Gradovi koji imaju Pozorište sa pravom mogu nositi predznak – Grad.“

HOĆE LI IŠTA OSTATI OD ČOVEKA AKO I SLUTNJA POSUSTANE

„Vreme u kome živimo nema mnogo logike, nema ni ljubavi, nema ni svetlosti ni radošti... a ima, ima puno čežnje za svim tim. Teško je živeti u odsustvu svega toga. A opet, s druge strane, protivnik sam defetizma. Nisam mračne prirode. Ne volim crno gledanje na svet. Ne mogu da se pomirim s tim da je sve mrak i mržnja“, kaže Petar Kralj

Tatjana Nježić

Petar Kralj (Foto: V. Lalić)

Pozorište je preživelo od stare Grčke na ovamo. Preživelo i ovu mučnu tranziciju“, rekao je Petar Kralj, ovogodišnji dobitnik nagrade za životno delo 55. Sterijinog pozorja. Intervju za „Ludus“ povodom tog velikog priznanja rađen je jedne večeri u Zvezdara teatru nakon izvođenja predstave *Dr Šuster* Duška Kovačevića koja se od kako je, pre skoro čitavu deceniju, premijerno izvedena igra pred prepunom salom.

Pera Kralj u svom prepoznatljivom maniru. Ozbiljan a nasmejan. Gospodin dobre volje i još bolje namere, kako su ga neki nazvali. Sedimo na sredini gornjeg foajea tog pozorišta. Pride nam povremeno poneko da razmeni pokoju reč s Kraljem. Prihvata ih srdačno i sažeto.

Poigrava se s flašicom vode u rukama. Kadikad ispije po nekoliko gutljaja. Veli, odmara od drugih pića. Na pitanja odgovara ležerno, predano, uz neku dosetku, komentar, gest... „Odlična je bila predstava večeras“, kaže i nakon nekoliko trenutaka dodaje: „Volimo da je igramo. A voli je i publika. Baš smo nešto skoro komentarisali kako će dogodine biti puna decenija kako je igramo.“

Ima li nekih promena u reakcijama publike za ovih skoro deset godina?

Ne. Od prvog izvođenja publika, naravno, reaguje nanekim mestima više, na nekim manje, na nekim ne reaguje ali, oseća se, zdušno prati čitavu predstavu. Jedna od scena koju publika, sudecući po reakcijama, najviše voli je scena s biciklom, kad brat i sestra podetinja i posvađaju se oko bicikla. Ne znam... možda se prepoznajemo... možda ovo, možda ono, ali tu budu burne reakcije. Ima,

naravno i drugih mesta. Uživa publika, još kako, u Sekinim (Seka Sablić, prim. n.) replikama i glumačkim poslasticama ove predstave. Mi koji je igramo dođemo mu ko neka familija i na sceni i van scene. Biva to tako sa tim dugovečnim predstavama. Ima antologijskih stvari i replika u tom tekstu. Ja baš volim repliku – jedino prava ljubav je kad možeš da pomogneš čoveku, sve druge ljubavi su prolazne. *Šuster* je slojevit tanan... svako izvođenje je praćeno burnim smehom, al' ima tu i velike tuge. Sećam se kad smo bili na Danima komedije u Jagodini... sjajne reakcije publike, aplauz... a onda mi pride jedna fina gospoda iz publike i kaže: „Mi očekivali komediju, a vi nas rasplakaste“. Ali to i jeste pozorište, da vas drži na granici između smeha i suza.

Naslovna uloga u predstavi *Dr Šuster* samo je jedna od vaših brojnih uloga a dobili ste nagradu za životno delo na ovogodišnjem, 55. Sterijinom pozorju, našem najprestižnijem pozorišnom festivalu...

Sterijino pozorje. Sterijino pozorje... Završio sam gimnaziju u Novom Sadu, imao sam sreću i zadovoljstvo da gledam predstave na tom festivalu još 1959, 1960. godine... Znam ga još iz tih vremena. Ne znam da li mu to još piše u Statutu ali Pozorje je imalo precizno definisanu ozbiljnu misiju da neguje i razvija domaći dramski tekst. U to vreme baš i nije bilo puno pisaca, naročito ne hrabrih... Danas imamo znatno više pisaca koji pišu za pozorište. U ono vreme igrao se Marin Držić, Krleža, Nušić i tako... Posle se pojavio sjajni Ćca Popović, i

drugi... da ne nabrajam. Ali, Sterijino pozorje je jako doprinelo da se razvije domaća drama, da ljudi zavole pisanje za pozorište, da se opredele. Sterijino pozorje je ohrabralo pozorišne stvaraoce. Tih davnih godina, mislim da je bilo '65, dobio sam nagradu trbine mladih, kao mladi glumac...

Da li vas je iznenadila ova koju ste sada dobili, za životno delo?

Imam još dve Sterijine nagrade. A iznenadila me ova... ne mogu da kažem da nisam na neki način i ponosan. U tom repertoaru po domaćem dramskom tekstu igrao sam dosta predstava, ali nekako nisu bivale selektovane. Atelje 212 jedno vreme nije hteo ni da učestvuju na Sterijinom pozorju zbog *Golubnjače*, tj. zbog svega što se s tom predstavom dešavalo. Razlozi, naravno, nisu bili umetničke prirode, ali jesu bili opravdani.

A što se tiče ove Sterijine nagrade za životno delo, premda se ne osećam naročito prijatno da nešto preterano pričam o sebi, ovo mi je četvrta nagrada za životno delo. Dobio sam pre ove Dobričin prsten, „Paju Vujisića“, Zlatnog ćurana na festivalu u Jagodini. I tako, kad vam kažu to „za životno delo“ to nekako zvuči... ajd' sad zvuči i tako kako zvuči a ja sam, verujem, još uvek živ i voljan da radim. Pomisli, tako, čovek da bi to mogla biti i tačka. Verujem da nijednom glumcu nije stalo do toga da prestane da radi. Tako da bih rekao da sam dobio nagradu za dosadašnje životno delo.

Ne prvciraju li nagrade za životno delo i na to da se čovek osvrne iza sebe na sve ono što je radio, kako je živio?

Da, uvek se malo ispreshišavaš... da li sebi, da li naglas, preispituješ da li si ili

nisi zaslužio. Zaista ne znam, možda su neki i više od mene zaslužili. Al' razmišljaš, stavljaš na kantar koliko je zaista vredno to što si radio. Osnovna stvar je da se ne stidiš, da nekim pravim vrednostima pokrivaš to što si uradio. A onda moraš i sam sebe, barem jednim delom, da ubediš da nije poklonjeno. Pa onda na neki način dozvoliš sebi i da se obraduješ.

Takvo vrednosno (samo)preispitivanje u vremenu u kome živimo nije nešto što je poželjno, naprotiv...

Sistem vrednosti u čitavom društvu je poremećen. I onda čovek, tim pre, brine da ne obruka nagradu, da joj ne snizi vrednost. Pa se i u tom smislu preispituje. Sve te nagrade u ovako teškim vremenima, mada ja i ne znam da su nekad baš i bila naročito laka, otvaraju pitanje iskušenja. Što bi se reklo u molitvi – „ne uvedi me u iskušenje“. Ima raznih iskušenja, a priznanja obavezuju da im ne podlegneš. Da pred sobom imaš čisto opravdanje za to što radiš, da veruješ u smisao onoga za šta si se opredelio. Vremena bivaju i ovakva i onakva... ali kakva god da su stvarno ne znam kako raditi a ne verovati u to što radiš, nego onako lupetati i brbljati.

Pomenuli ste da je Atelje 212 iz vanumetničkih razloga neko vreme odbijao da učestvuje na Sterijinom pozorju. Koliko su ti neumetnički, da ne kažemo politički, razlozi uticali na pozorišni život u tom vremenskom rasponu u kome se odvijala vaša karijera?

Nisam siguran da mogu baš precizno da odgovorim. Bilo je komada i predstava koji su skidani iz ovih ili onih

razloga, ali nije bilo suštinskog uticaja politike na ono što sam radio u životu. Uglavnom, imao sam sreću da su uvek prevladavali umetnički razlozi, i u onim nekim škakljivim stvarima ipak su prevladavali umetnički razlozi, ipak smo uspevali da igramo predstave, da se kroz njih iskazemo na razne teme. Ipak su neki pravi odnosi pretežno prevladavali u svemu onome u čemu smo imao sreću i zadovoljstvo da učestvujem.

A danas?

Danas u tom sistemu vrednosti koji pomenusmo zbilja ima stvari koje mi smetaju, al' ne bi dublje u to ulazio ovim povodom. Ima i u pozorištu trendova koji hoće da nametnu svoju estetiku kao jedino relevantnu u odnosu na koju je sve drugo manje vredno. To je uvredljivo, ponižavajuće. Umetničko delo je umetničko delo, nekome se može dopasti ili ne. Ono ne živi (samo) ako nije odgovorilo onome kome je namenjeno. Eto, *Dr Šuster* nije imao neke naročite pohvale kritike a živi punih devet godina pred prepunom salom. No, trendovi se menjaju. Uvek sam se bavio pozorištem koje je u osnovi imalo neku bazično klasičnu formu, utemeljenu suštinu, baziranom na klasičnom odnosu prema pozorištu, prema nekoj glumačkoj istini. To pozorište je uza sve moguće trendove, a bilo ih je podosta, opstajalo. Za mene je publika u osnovnoj definiciji pozorišta. S poštovanjem to govorim. Nikako ne mislim da treba varati sa scene lakim sadržajima. Govori se dosta o tom balansiranju između toga da li se predstava udvara publici ili ne, da li publika voli predstavu jer joj se glumci udvaraju s pozornice... U mom životnom i radnom iskustvu uvek su predstave koje su bile

LUDUS MOŽETE KUPITI...

Beograd:

U knjižarama: „Beopolis“ (TC „Euro centar“, Makedonska 30),

„Stubovi kulture“ (Trg Republike 5) i

„Aleksandar Belić“ (Studentski trg 5).

U „Supermarketu“ (Višnjiceva 10).

U pozorištima (na mestima gde se prodaju programi predstava).

Novi Sad:

U „Dućanu“ Srpskog narodnog pozorišta (Pozorišni trg 1) i u knjižari „Solaris“ (Sutjeska 2).

SKICE ZA KOSTIM PREDSTAVE „NA SLOVO NA SLOVO“

dobro napravljene, bez obzira na varijante i estetiku, imale publiku.

Postoji li neka uloga u vašem bogatom opusu koja vam je na bilo koji način posebna?

Mogu mirne duše da kažem da uglavnom volim sve što sam igrao. Ponekad, naravno, čovek odradi i ponešto u čemu nema mnogo njegove duše. Pretežno sam imao sreću da u svemu što sam igrao bude bar ponerko zrnice onoga što mislim, osećam, u šta verujem...

Na primer?

Na primer, u predstavi *Rekvijem* koju igramo u Beogradskom dramskom, u ulozi koju tumačim snažno se oseća da čoveku prolaze dani u nekoj grčevitoj borbi za ovo, za ono, za štošta suštinski nevažno i bezvredno, dok za to vreme pored njega prolazi život i divne stvari. A ne dozvolite sebi da ih doživite punim plućima. Mada ne uspevam uvek da se toga držim, pobornik sam stava da treba živeti sada, danas, taj trenutak u kome si... ne ćerdati ga zbog ne znam čega. Eto, u toj ulozi sam možda imao prilike da definišem nešto o čemu sam celog života razmišljao. Da kad izadeš na Dunav, onda treba i da vidiš tu divnu reku. Sonja i ja imamo kuću na Dunavu i u poslednje vreme se prisećam koliko sam puta izlazio na njegove obale a da na njima zapravo nisam bio. Otkada sam uradio tu ulogu u *Rekvijemu* dosta razmišljam o tome. Ne valja u mislima lutati kojekuda, ni bezglavo jurcati... budi tu gde si, budi prisutan... Prisutnost je vrlo važna kategorija.

Rekvijem – Negde između Pariza i Šangaja Hanocha Levina režirala je

Možda ste je vi, na neki način i inspirisali da se otisne u taj svet?

Možda... Ona je kao mala gledala moje predstave, sedela kod šaptača, dolazila na probe... a i majka joj je bila glumica... Ko zna. Uostalom, apotekari nasleduju apotekare, advokati advokate... to je prirodno iako nije nužno.

Milica je režirala i predstavu X+Z=0 Bore Pekića u kojoj igrate sa Cecom Bojković, koja se već godinama igra pred punom salom. U vreme kada je ta predstava rađena rekli ste da taj rezultat i ne mora baš da bude nula?

Po Pekićevoj ideji, to je komad usmeren da razdrma čoveka, da nas natera da razmislimo o svakodnevicu. Priča je plasirana kao pokušaj bekstva u ljubavnu avanturu. No, ipak se tu nešto desi pa ne bude baš nula. Naime, u osnovi je to neuspeo pokušaj jedne dugačke ljubavne čežnje ili želje između dvoje ljudi. Reč je o ljudima koji su već duboko zagazili u svakodnevnicu ili grublje rečeno ogrezli u kolotečini. Veliku nadu gaje da će tim dugoočekivanim susretom nešto promeniti u sopstvenim životima. Oni, istina, ostaju to što su i bili, ali opet ostaje i neka vrsta mogućnosti da tu još uvek postoje otvorene šanse. Naime, to je blaga ironija Bore Pekića. U izvesnom smislu može se prepoznati neka želja za promenom. Vidite, potpuno smo nesvesni koliko smo definitivno u onom načinu života koji svakodnevno provodimo, teško nam je da se menjamo. Nije to samo strah, stvarno smo postali nesposobni da se na bilo koji način, čak i onaj najromantičniji odvažimo u štogod novo. Ta svakodnevna kolotečina koje zapravo nismo ni svesni, u izvesnom trenutku

lavnom je poznato kroz šta je sve Pekić za života prolazio, kroz kakve muke i nećake, ali mislim da nam još uvek nije sasvim poznato a ni jasno kako je veliki um bio.

Kako danas gledate na poziciju pozorišta, njegovu moć ili nemoć?

Kad se napravi neka dobra, sadržajna predstava i ljudi dođu da gledaju i prepune su sale – to je i uloga i pozicija i moć pozorišta. Evo skoro su bili „Mucijevi dani“ – 7 dana, sedam predstava, sedam žanrova i uvek puna sala - to je divno, to je i trenutak i budućnost pozorišta. Pozorište je opstalo od stare Grčke pa na ovamo. Preživeće i ovu mučnu tranziciju.

A, pozorišnim jezikom govoreći, kog nam je žanra realnost?

Hmmm... ne bi hteo da formulišem stvari iz jednog ne baš posebno vedrog raspoloženja... Mislim da se otima žanru. Žanr je i pitanje logike, a vreme u kome živimo nema mnogo logike, nema ni ljubavi, nema ni svetlosti ni radosti... a ima, ima puno čežnje za svim tim, ali nema toga u realnosti, nema ni onoliko koliko bi ga minimalno bar moralo biti. Teško je živeti u odsustvu svega toga. A opet, s druge strane, protivnik sam defetizma. Nisam mračne prirode. Ne volim crno gledanje na svet i beznađe. Oduvek sam zagovornik onoga da mora biti neke svetlosti na kraju tunela. Ako je čovek i ne vidi il' ne može da je ostvari mora je makar u sebi slutiti. Jer, šta ako i slutnja posustane? Hoće li išta ostati od čoveka? Ne mogu da se pomirim s tim da je sve mrak i mržnja. Verujem da će ono što je dobro i lepo pre ili kasnije isplivati i imati svoj prostor.

Ima li neka uloga koju priželjkujete?

Petar Kralj (Foto: V. Lalić)

Milica Kralj, vaša ćerka. Je l' vas obradovalo ili vam je teško palo kada se opredelila da, kao reditelj, zaplovi u pozorišne vode?

Pribojavao sam se... strahovao od toga da l' će i kako naći svoje mesto pod suncem u tom svetu. Ali ona je ozbiljna osoba, ima svoj pogled i na svet i na pozorište. Stabilna je. Moja bojazan se odnosila na to da je ne obuzme malodušnost u nekim ne baš jednostavnim trenucima kakvi su gotovo nužni u pozorišnim vodama. Međutim, ona je u pozorište istinski zaljubljena... ona istinski veruje u to što radi, a to daje i snagu i stabilnost. Malo šta može da je pokoleba. Tako da više nemam tu bojazan da će se ona razočarati, da će je razočaranje demotivisati... Poklonio sam svoj život pozorištu i dobro znam šta znači ta ljubav.

postane organska. Naime, čak i kad čovek isprva nešto radi pod uticajem spoljnih pritisaka, to dugačkim ponavljanjem postaje čovekov organski deo, čovek sraste sa tim. Predstava govori i o tome koliko smo ušli u te kalupe, u norme i koliko oni postaju čak deo našeg karaktera. Pravila mogu jezivo da pritiskaju. Vidite, ti ljudi se i vole, iskreno se nadaju da bi tu među njima i moglo nešto da se desi, ali ne mogu se oteti diktatu sopstvenih dugih godina i jednog načina života.

Pekić je u napomeni naveo kako je ovu ulogu namenio vama?

Borislav Pekić je zaista veliki pisac. Zbilja me čini srećnim što sam imao prilike da se družim sa njim i što smo na neki način bili i prijatelji. I to igrom slučaja preko jednog zajedničkog prijatelja, lekara sa kojim je on bio u gimnaziji. Ug-

Možda Sirana... jednom davno sam rekao da bih voleo da igram Sirana. Sada sam mator za nju. Mogu da ga iščitavam, i da uživam. To je sjajan komad, pravo pozorište... Iskren da budem, nisam ni imao mnogo vremena da čeznem jer, srećom, dosta sam radio. Moja glumačka priča nije, što bi se reklo, pravilna, niti mislim da mogu i da treba da nekog nešto savetujem... Ima tu i lutrije. Kao mlad sam podobijao i igrao takve uloge kao što su Maksim Crnojević, pa Tola, pa Hamlet...

Šta je gluma?

Bliska mi je definicija glume našeg kolege Dragana Petrovića iz „Boška Buhe“, davno rečena. Kad su ga pitali šta je gluma on je, onako ležerno rekao „to je, uzmeš pa glumiš“. Gluma je igra.

MONOGRAFIJE

Edicija posvećena dobitnicima Nagrade „Dobričin prsten“

MARIJA CRNOBORI

Priredio Aleksandar Milosavljević
cena: 800 dinara

MATA MILOŠEVIĆ

Priredile:
mr Ksenija Šukuljević-Marković i Olga Savić
cena: 800 dinara

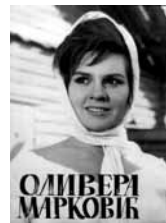

LJILJANA KRSTIĆ

Priredila Ognjenka Miličević
cena: 800 dinara

PETAR KRALJ

Priredila Ognjenka Miličević
cena: 800 dinara
(rasprodat tiraž)

OLIVERA MARKOVIĆ

Priredio Feliks Pašić
cena: 800 dinara

RADE MARKOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

STEVAN ŠALAJIĆ

Priredio Petar Marjanović
cena: 800 dinara

MIRA BANJAC

Priredio Zoran Maksimović
cena: 800 dinara

VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

STEVO ŽIGON

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

MIHAILO JANKETIĆ

Priredio Veljko Radović
cena: 800 dinara

PETAR BANIČEVIĆ

Priredio Raško V. Jovanović
cena: 800 dinara

SVETLANA BOJKOVIĆ

Autor: Ksenija Šukuljević
Marković
cena: 800 dinara

BORA TODOROVIĆ

Autor: Dragana Bošković
cena: 800 dinara

KSENIJA JOVANOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

PREDRAG EJDUS

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

Ostala izdanja

BRANKA VESELINOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

IVAN BEKJAREV

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

Izdanja Saveza dramskih umetnika Srbije možete poručiti na brojeve telefona: 2631 522, 2631 592, 2631 464 ili mejlom na adresu: sdus@sdus.org.rs ili ih kupiti u prostorijama SDUS-a (Beograd, Studentski trg 13/VI)

POZORIŠTE JE MOST KOJI SPAJA I LJUDE I SVETOVE

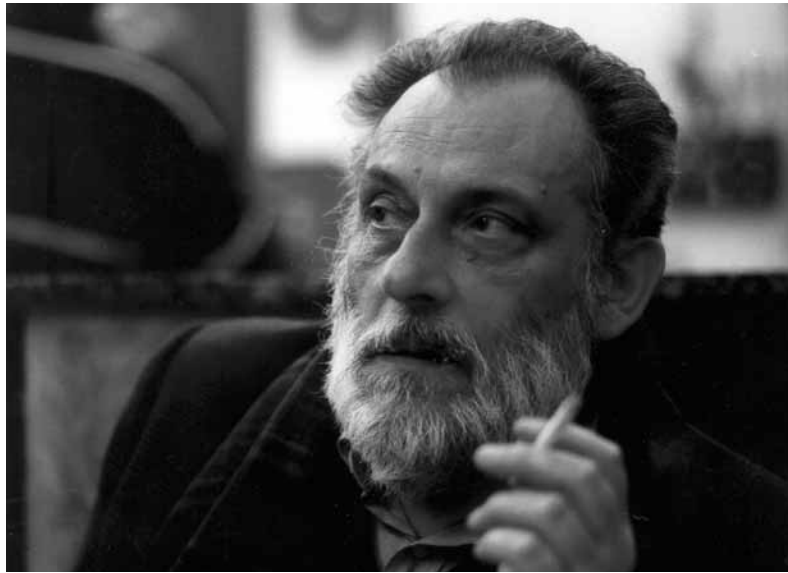
Od 18. do 23. maja, u Ateljeu 212 održan je prvi pozorišni festival „Mucijevi dani“, u znak sećanja na reditelja i dugogodišnjeg upravnika Ateljea 212, Ljubomira – Mucija Draškića, koji je obuhvatio zanimljiv, raznovrstan i kvalitetan program

Ana Tasić

Od 18. do 23. maja u Ateljeu 212, na Velikoj i na sceni Teatra u podrumu, održan je prvi pozorišni festival „Mucijevi dani“, u znak sećanja na reditelja i dugogodišnjeg upravnika Ateljea 212 Ljubomira – Mucija Draškića (1937–2004). Festival je otvoren premijerom predstave *Pazarni dan* prema tekstu Aleksandra Popovića u režiji Egona Savina, koju je publika ispratila burnim aplauzom. Likove ove tragikomedije o vlasti, mentalitetu, bahatosti, lažnom moralu, politici, surovosti u međuljudskim odnosima, reditelj je postavio u jednu (metaforičku) kutiju, oblepljenu novinskim papirima (scenografija Marija

Kalabić). U raznim (ne)zvaničnim osvrtima na ovu predstavu hvaljeni su glumački dometi, isticana homogena i tačna glumačka igra Branimira Brstine, Ljubomira Bandovića, Milice Mihajlović, Jelene Petrović, Anite Mančić, Gordana Kičića, Nikole Jovanovića, Nebojše Ilića, Novaka Simića i Marijane Dugalić. Reditelj Egon Savin „ozbiljno je optužen“ za vrsno umeće rediteljskog čitanja Ace Popovića.

Na festivalu „Mucijevi dani“ videli smo i srpsku premijeru predstave *Per Gint* Henrika Ibzena u režiji Aleksandra Popovskog i produkciji „Dramskog kazališta Gavella“ iz Zagreba (premijera u

Ljubomir – Muci Draškić (1937–2004)

Zagrebu bila je u martu ove godine). Jedan od prvih Ibszenovih tekstova (1867), iz rane, romantičarske faze, filozofsku i metaforičnu, poetsku dramu o lutanjima Per Ginta, u potrazi sa razumevanjem značenja sveta, Popovski je na scenu postavio precizno, minimalistički, autorefleksivno, sa bitnim akcentima na vizuelnim i auditivnim elementima igre. Prvi deo predstave (oko dve trećine ukupnog trajanja inscenacije) ostvaren je dosta bajkovito, mitski, iracionalno, senzualno, metaforički. Scena je prekrivena belim čaršavima što stvara bitan utisak o svestremenosti, bajkovitoj, metaforičkoj univerzalnosti; kostimi su, takođe, stilizovani, izuzetno raskošni (scenografija Numen, kostimografija Marita Čop). U predstavi je veoma važna muzika, koja se u pojedinim segmentima ovog prvog dela uživo izvodi (autori muzike Foltin), podvlačeći taj senzualni, dionizijski aspekt radnje, Gintov mladalački zanos, strast za životom. Stil igre, u tom prvom delu, definiše izrazita stilizacija, glumci drastično teatralizuju likove, igrajući Ibszenovu poetsku dramu skoro kao komediju. U vezi sa time je i bitna autorefleksivnost igre. U više navrata glumci izlaze iz likova, postaju naratori koji govore o Ibszenu i likovima *Per Ginta*, što osim funkcije autorefleksije (u domenu postmodernističke poetike), ima i komičan efekat. Drugi deo predstave je znatno tiši, mračniji, svedeniji, realističniji, što je potpuno funkcionalno, u skladu sa činjenicom da prikazuje već ostarelog Ginta. Uprkos troipločasovnom trajanju, izlaženje publike je bilo minimalno, gotovo zanemarujuće, što dosta govori o kvaliteta predstave. Nakon završetka komada, zagrebački glumci su pozdravljeni nesvakidašnjim dugim aplauzima i odu-

ševljenjem, što je bilo neobično lepo i dirljivo.

Na sceni Ateljea 212 u okviru „Mucijevih dana“ prikazana je i predstava *Žaba* Dubravka Mihanovića (inače dramaturga u Gaveli), u režiji Elmira Jukića i izvođenju ansambla Kamernog teatra 55 iz Sarajeva. Kratka, efektna, emotivno snažna i značajnski inspirativna drama *Žaba* se odvija između četiri lika, u Sarajevu, na Bajram, u jednoj brijačnici. Kroz odnose dva brata, njihovog prijatelja i jednog knjižara, koji se u radnju uključuje na kraju, bitno utičući na njen rasplet, ispisuju se tragične posledice života na prostorima bivše Jugoslavije, u devedesetim godinama prošlog veka. Zeko (odlični Emir Hadžihafizbegović) bivši je borac koji vodi brijačnicu gde se radnja dešava, na ivici je raskida s razumom, nasilnik koji je zbog agresivnosti ostao bez žene i dece; njegov brat je kockar i alkoholičar, a njihov prijatelj koji navraća u brijačnicu Grga je taksista koji se svakodnevno susreće sa emotivno iscrpljujućim pričama ljudi koje vozi, pri čemu je i njegov život zaglavljen u velikoj iluziji – zaljubljen je u svoju mladu ljubavnicu koju strogo krije od žene i dece, nastojeći da sačuva svoj prividno srećan brak. U njihovim razgovorima i odnosima otkrivaju se jezive posledice ratova, opšti gubitak zdravog razuma, iščeznuće nada, kao motiva i orijentacije življenja. Ipak, autori predstave sugerisu imperativ borbe, neophodnost da se život nastavi, da opstane vera, snaga individualnosti, strpljenje da se izgura put, uprkos stalnim teturanjima, padovima, lomljenjima. Publika sedi na sceni, sa svih strana okružuje glumce, a to stvara veoma specifičnu atmosferu, jednu ekstremnu, tešku, gusto zbijenu emotivnu tenziju. Tome doprinosi i potpuna tišina u kojoj

glumci igraju, pri čemu se, tokom čitave predstave, čuje otkucavanje sata koje cepa tu mučnu tišinu, nabijajući pri tome, još veću napetost, neizvesnost. A glumci Emir Hadžihafizbegović, Aleksandar Seksan, Senad Bašić i Moamer Kasumović igraju izuzetno precizno, fino stvarajući vrlo uverljive i sugestivne psihološke portrete likova, zbog čega svega je beogradska publika u potpunosti bila oduševljena predstavom, jednostavnom, produkcijski skromnom, a idejno i emotivno veoma bogatom.

Na festivalu „Mucijevi dani“ igrane su i predstave *Kos* Dejvida Harovera u režiji Zijaha Sokolovića (Gradsko kazalište iz Siska), *Brod za lutke* Milene Marković u režiji Ane Tomović i produkciji Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada, *Rocky Horror Show* Ričarda O'Brajana u režiji Viktora Nada, *Dundo Maroje* Marina Držića u režiji Kokana Mladenovića i produkciji Kruševačkog pozorišta, *Samoudica* Aleksandra Radivojevića u režiji Snežane Trisić, *Da nam živi, živi rad* Milana Markovića i Anđelke Nikolić, *Čekaonica* Borisa Liješevića i Branka Dimitrijevića, *Dokle?!* Milice Piletić u režiji Alise Stojanović, *Terapija* Jordana Cvetanovića i *Pomorandžina kora* Maje Pelević, obe u režiji Gorana Markovića. Ovim predstavama smo se bavili u prethodnim brojevima *Ludusa*, pa pomenimo samo da su naišle na odličan prijem kod publike. Zanimljivo je i to što su na festivalu prikazane i dnevne video-projeckije predstava koje je režirao Ljubomir Draškić: *Kralj Ibi*, *Radovan Treći*, *Sveti Georgije ubiva aždahu*, *Marija Stuart*, *Kneginja iz Foli Beržera* i *Marija se bori s anđelima*, kao i epizoda televizijske serije *Pozorišni praktikum*, u kojoj Draškić govori o svom životu i radu. Sva-ke večeri, stručni žiri je birao je najboljeg glumca večeri i dodeljivao mu srebrnjak sa Mucijevim likom (srebrnjak su dobijali i upravnici pozorišta koja su gostovala). Festival je uspešno zatvorila *Kate Kapuralica* reditelja Jagoša Markovića Narodnog pozorišta iz Sombora, obnova čuvene predstave (u čast Mucija) iz sredine devedesetih godina prošlog veka, nastale prema (crnoj) komediji dubrovačkog pisca Vlahu Stulija (1800). Podsetili smo se senzualnog rediteljskog pristupa Jagoša Markovića, dosta bliskog duhu italijanskog neorealizma na filmu, dirljivo posvećene igre somborskog ansambla, kao i živog, prodornog prikaza društvene margine koja je postala značajna, gusta metafora jedne opšte tragikomičnosti života savremenog čoveka.

Za sedam dana publika je imala prilike da vidi sedam predstava različitih žanrova, iz različitih sredina, različitih vizura... Među brojnim pohvalnim komentarima koji su pratili festival moglo se, između ostalog, čuti da je pozorište most koji spaja i ljude i svetove.

Rekli su o Ljubomiru – Muciju Draškiću BIO JE ČOVEK-ENCIKLOPEDIJA

Petar Kralj

Bilo je uobičajeno da me zavrtavaju u tom čuvenom bifeu Ateljea 212, da sam glumoman. Da nema mesta na kojem nisam glumio. Da se ne libim da igram bez pardona bilo gde. Ljubomir Muci Draškić je, naravno, sve to slušao. Jednom prilikom, kasno noću, zvoni telefon u mom stanu...

– Ovde Muci! Molim te kako ide ona pesma iz komada Mome Dimića „Živeo život Tola Manojlović“, kaže mi.

I ja počnem da izgovaram stihove:

„Joj gde je taj crveni, plavi balon, kad bih mogao da ga dohvatim...“

Na to mi Muci odgovori:

– Gost sam ovde na programu Radio Beograda, pa si evo, sada, glumio i preko telefona...

– Bio sam poznat po zakašnjanju. Na probe sam redovno kasnio, na predstave, razume se, nikada. Živeo sam, istina, daleko zato sam imao razne izgovore, kao recimo, da je na putu bila spuštena rampa. Zato su kada ulazim u bife Ateljea 212 glasno izgovarali: Rampa! Rampa! Nije mi bilo drago što je tako, ali, jednostavno, tako se nameštalo. Onda mi je Muci onako očinski prišao i rekao mi: „Znaš šta Petre, sada ću ti reći zašto stalno kasniš“. Kažem mu skrušeno: „Dobro“. Verujući da će da mi ponudi neko rešenje, a Muci mi saopšti: „Zato što kasno podeš!“

Bilo je divno poznavati Mucija Draškića a posebna čast i privilegija biti njegov prijatelj.

Bio sam jedno vreme „izgnanik“. Muci je bio dovoljno dobar i plemenit i bez zazora je pozeleo da mi pomogne. Kada je video da sam beskućnik, primio me je zajedno sa svojom suprugom Svetlanom Bojković u njihov dom, jer je u njihovom stanu u to vreme bila slobodna devojaka soba. Odatle da sam ga zvao tata, a on mene sine.

Mira Banjac

To zlatno vreme Ateljea 212, kada je Muci bio njegov upravnik i reditelj najlepší je period u mom životu. Mnogo sam predstava odigrala koje je on tako majstorski režirao. Muci je, uz to, bio od retkih reditelja koji nam je dozvoljavao sitne, male glumačke bezobrazluka, šale, viceve. Kaže nam jednostavno: „Idite, to izvivite i vratite se da radimo. Bio je široke ruke. Verovao je glumcu! Živeo za pozorište, umetnost... Svaka njegova proba bila je poseban događaj ispunjen radošću i velikim zadovoljstvom.“

Gorica Popović

Muci je bio izuzetno duhovit, plemenit, dobar čovek. Smatrao je da je humor veoma važan. Bio je jedan od retkih ljudi sa kojim možete da se šalite i na ozbiljnije teme. Uz to je bio i od onih posebnih, najvažnijih ljudi kada vam treba neko, da rešite nedoumicu, da vam da pravi, iskreni savet.

Bio je, zapravo, čovek-enciklopedija. Držao je u glavi hiljade podataka. Kada sam, slučajno, u Muzeju pozorišne umetnosti pronašla svesku sa komadom „Jedva steče zeta“, poželela sam da ga sama režiram i igram u njemu. S obzirom na to da je bilo gotovo nepoznato delo, pitala sam Mucija da li zna nešto o ovom komadu i da li je nekada rađen kod nas. Odgovorio mi je u istom trenutku da je predstava „Jedva steče zeta“ izvođena, recimo, davne 1920. godine u Novom Sadu. Dobila sam od njega podršku i sa svojom predstavom „Jedva steče zeta“ družila se na sceni Teatra u podrumu nekoliko narednih sezona.

(preuzeto iz „Politike“)

Kate Kapuralica Narodno pozorište Sombor

„KATE“ JE ZA MENE VIŠE OD IGRE

„Kate je za mene deo mog života, moje sećanje, moja intima. Obnavljali smo je za svoju dušu, igrali u Ateljeu i u Somboru za našu decu koja su porasla u međuvremenu, za one koje sad volimo, a tad ih nismo ni znali, za one koje smo tad voleli...“, kaže Jagoš Marković

Mucijevi dani“ su završeni izvođenjem obnovljene predstave Narodnog pozorišta Sombor *Kate Kapuralica* Vlahu Stuliju u režiji Jagoša Markovića, koja je ispraćena ovacijama, dugim i burnim aplauzom, uzvicima 'bravo'... Kao nekada.

Premijerno je izvedena 12. maja 1995. godine, do pomenute obnove ukupno je odigrana 114 puta, videlo ju je 33.888 gledalaca, a dobila je čak preko pedeset nagrada.

Govoreći o tome s kojim osećanjem je radio obnovu te legendarne predstave Jagoš Marković je rekao: „Kate je za mene deo mog života, moje sećanje, moja intima. Ako gledamo lično – intimno mi je važna, ako gledamo pozorišno, umetnički – šta je bilo, bilo je. Kao da sam se sreo sa drugovima iz mladosti, iz razreda. Obnavljali smo je za svoju dušu, igrali u Ateljeu i u Somboru za našu decu koja su porasla u međuvremenu, a nekada se i rodila u međuvremenu, za one koje sad volimo, a tad ih nismo ni znali, za one koje smo tad voleli, a volimo ih i sada... Neki će biti sa nama, neki su otišli zauvek. Ali ako. Volim da se našalim na svoj račun. Drži me ta autoironija, a osećanja su mi takva kako vam opisah. Što kaže Simovićeva Gospava u *Čudu* u

Šarganu: mogu jednom nešto i za svoju dušu.“

Taj komad je, kaže, zavoleo još na akademiji: „Ludovao sam za njim. Mirjana Miočinović, genijalan profesor i mislilac, predavala nam je istoriju jugoslovenske drame. Nikako mi nije polazilo za rukom da uradim *Kate* u Beogradu. Rekoh Muciju (Ljubomir – Muci Draškić, tadašnji upravnik Ateljea 212, prim. n.) za tu svoju želju i on mi reče: 'Uradi je u Somboru'. Puče mi podela pred očima. Rekoh to Mladi (Milivoje Mladenović, tadašnji upravnik Narodnog pozorišta Sombor, prim. n.) i on je uze na repertoar. A trebalo mu je hrabrosti za to. Jer, još su padale bombe, grmeo je rat na sve strane, a mi smo sa scene plakali i psovali, i pevali 'hvala ti, hvala ti grade Dubrovniče'. I kada smo igrali u mojoj Crnoj Gori, u Budvi, sećam se, grmi ta pesma, a Citadela se trese od aplauza. Gledao sam u more, mislio na Dubrovnik, na sve što se desilo i dešavalo. Nisam bio jedini. Naprotiv. Pa, ono čuveno izvođenje u Ateljeu 212. Svi koji su tada bili tamo znaće o čemu pričam. Mira Stupica skinula prsten sa ruke i dala mi ga posle predstave. Možete misliti šta mi je to značilo i šta mi i danas znači. Puno je bilo uspeha s *Kate*... bio sam premlad za

to, zbunjen, nesnađen, jedva sam se izvukao iz svega toga ceo. Puno toga ima... Puno. Ne mogu da je odvojim od svog života. Zato je ovo sada za mene više od igre.“

Marković veli da je uzbuđen njen dolazak iz onog vremena u ovo danas, da nas se ta predstava duboko tiče danas kao i u vreme kada je nastala: „I dalje se, kao i likovi u predstavi, svadamo do nemoći sa onima koje volimo najviše. Svadamo se od nemoći da im damo ono što smo dužni, ono što im treba. A mi ga nemamo i besni smo na sebe i na njih što ga nemamo. To je hleb i vino. Taj materijalni nivo u *Kate*, taj prvi nivo jeste važan. Od te sirotinje sve ide. A ko nije siroma za hleb i vino, to doživi kao metaforu za imati i hteti... U *Kate* ima puno slojeva, i porodični, i ljubavni, i društveni... Ona je priča o propalima, o poniženima, o uvređenima, o onima koje je pojelo zlo vreme, o sklonjenima, o izgnanima, o jadnima i jakim, o Jugoslaviji koja živi u sećanjima, u mirisima koji se pamte...“

Govoreći o svom viđenju aktuelne situacije u kulturi Jagoš Marković napominje: „Posmatram... i ne sviđa mi se. Ali kako sam trenutno na odmoru nije lepo da iz te pozicije govorim. Lako je suditi, a teško raditi. Smeta mi jalova priča. Što moraju da pričaju. Nek rade, pa će tako reći šta imaju. Tako il' nikako, u stvari. Ovo je vreme mnogo hrbljivo, afirmiše se pričanje a ne rad i dela. Pametuje ko stigne, mnogi otvaraju i primaće i spavaće sobe i folkaju se u njima za novine. Imaju rešenja za sve, a delo koje bi trebalo da stoji ispred umetnika i ne vidi se od reči, najpre onih o njihovom privatnom životu. Totalno naopako! Veliko je žutilo

Jagoš Marković

napalo kulturu. Ko guba. Vidite da je u izveštajima sa premijera glavna informacija ko je bio. Takvo vreme. Kate bi rekla: Ma basta! Indjenjat ćemo se! Tako i ja. Ne sviđa mi se to stanje duha u ovom vremenu ili u ovom trenutku. Banalno je sitno. Nema ni reda. Nema ni pobune. Nema ni ukusa. Nema ni žara. Spoj primitivizma i malograđanstvine! Au, kakvo jedinstvo mi izrodismo! Kad smo radili *Kate*, one Stulijeve psovke, oni pijani i mamurni likovi... sve to beše blato, kal i dno. A danas mi izgledaju kao posrnula vlastela iz *Dubrovačke trilogije* Iva Vojnovića u odnosu na ovaj neukus koji sada vlada. Pa vidite da nema igranog programa na TV-u osim sapunica. Uđaviše nas rijaliti programi sa gladijatorima. I da taj svetonazor vlada masom? Gledam taj rijaliti šou, čitam one SMS-ove, pa vidim kako i koliko narod to gleda, kako se uneo... Al', kad smo kod situacije u kulturi, ima jedna divna stvar – 'Mucijevi dani'. Čestitam Ateljeu 212

što ih je organizovao. Taj neponovljivi reditelj, taj veliki čovek, to zaslužuje. I to i još više. Mnogo nam fali Muci. Bio je lekovit. Nepotkupljiv. Svoj. I pravi.“

Otkrivanje biste Zorana Radmilovića

Lj. Draškić, D. Kovačević i D. Mihailović – Mihiz

Milan Mihailović Caci Muci u anegdotama „Uspomenara 212“

ŽAN BATIST JE SLETEO

Premijera Molijerovog „Gradanina plemića“ samo što nije počela. Gužva pred Pozorištem, gužva u hodnicima, gužva u bifeu. Garderobe prepune. Posle dužeg vremena igra se takozvana ansambl predstava. Na vratima bifea pojavljuje se mladić i pita:

- Ko je reditelj predstave?
- Ja sam! – kaže Ljubomir Muci Draškić.
- Je l' može jedna izjava povodom premijere za rubriku „Sinoć u gradu“?
- Ne može, sine, sada. Upravo idem do glumaca, treba da počnemo. Može posle predstave! – kaže Muci.
- A, je l' tu autor? – bilo je sledeće pitanje mladog novinara. Draškić se zabezeknu, ali istog trenutka najozbiljnije odgovori:
- Upravo su mi javili da je avion iz Pariza sleteo. Sedi ti, sine, i sačekaj, sad će on, samo što nije!

MLADA GLUMICA

Svi godinama znamo Taškovo školskog druga Kruševljanina Dobricu Katunca. Lično mi je, kao jedan od prenumeranata, ispisao ovu priču:

- Kod mog školskog druga Taška i velikog prijatelja Mucija, često sam odlazio u čuveni bife „Ateljea“. Moja supruga Vera znala je da komentariše te moje odlaske na sledeći način: „Kakvi prijatelji, ti ideš tamo da uživaš gledajući mlade glumice“. I ja to ispričao Muciju. Jednog popodneva sedimo Muci i ja u potpuno praznom bifeu, kad iznenada uđe moja supruga Vera. Muci munjevitno reaguje:
- Dozvolite, Vera, da vam se predstavim, ja sam Tanja Bošković!

IDI PA GLUMI

- Je li, mali, šta radiš večeras? – upita jednog jutra u bifeu Pozorišta Ljubomir Draškić tek diplomiranog glumca Erola Kadića.
- Ništa! – odgovori Erol.
- Da li si gledao predstavu „Oj, Srbijo...“? – pita Muci.
- Jesam, naravno! – kaže Kadić.
- Večeras uskačeš umesto Bore Stjepanovića! A sad kući, na učenje teksta. Vidimo se u šest na probi! – reče Muci pružajući Erolu tekst Zorice Jevremović „Oj, Srbi'o nigde lađa nema“.
- Tačno u 18 časova mladi Kadić dolazi na probu s rediteljem predstave. Muci je već tu. Odlaze u njegovu kancelariju.
- Je l' znaš tekst? – pita Muci.
- Naravno da znam! – kaže Erol.
- Proba je gotova! – kaže Muci.
- Kako, gotova? – prošaputa Kadić.
- Jesi gledao predstavu? Jesi! Jesi diplomirao glumu? Jesi! Onda, idi, pa glumi! – reče Muci i otvori vrata kancelarije da isprati novog tumača uloge Lazara Todorovića.

REDITELJSKA SOBA

Graditelj Ljubomir Muci Draškić privodi kraju radove na novoj zgradi Ateljea 212. Posle nekoliko godina zablistalo je zdanje u Ulici Lole Ribara sa brojem 21. Mermer, ogledala, staklo, drvo, pločice, pjaceta, skulptura Zorana Radmilovića koja dočekuje publiku... Sreden je i službeni deo. Bife je izmešten. Sada se ne vidi čim se otvore vrata „glumačkog ulaza“. Nailazi se prvo na portirnicu gde su nas godinama dočekivale Zorka, Žana i Mica, pa Fetica, sada Sneža. Ispod stepenica koje vode na sprat ostao je nekakav bunker u kome bifedžija Novica drži neke stvari. Vrata na tom bunkeru su

mala, nepun metar, ali od istog materijala kao i vrata na svim renoviranim prostorijama.

I ovoga puta Muci preuzima „sve za dobar štos“. Na vratanca stavlja pločicu s natpisom: REDITELJSKA SOBA. Obaveštava Zorana Ratkovića Picoja, stalnog reditelja Pozorišta, da mu je u novoj zgradi, prema visini, obezbedio radnu sobu. Uz to, za dragog drugara, u stolarskoj radionici izradene su merdevine da može lepo da se usigne na barsku stolicu i da bezbedno dohvati šank.

– Srećom, imam ja sina advokata, pa kad presavijem tabak... jebaću vam sve po spisku! – bio je komentar našeg namrgodenog Raleta upućen svima prisutnima u bifeu...

KRITIČAR DULE

Svetlana Bojković i Milan Mihailović uskoro putuju u Cirihi. U organizaciji dr Dragoljuba Popovića Popa nastupaju za Društvo stomatologa.

Proba takozvanog šarenog programa je kod Cece u stanu, u Kosovskoj br.13. Cecin suprug Ljubomir Draškić Muci, zavaljen u fotelju, nešto čita u dnevnoj sobi. Tu je i pas Dule, leži mirno, kao da drema. Ceca i Caci se dogovaraju šta će i kojim redom da govore zubarima koji će se okupiti u Cirihi, a onda počinju probu scene iz „Učenih žena“. Kako je krenula gluma, pas Dule počinje da laje i reži, da skače na „izvođače glumačkih radova“. Čim Ceca i Caci prestanu da govore Molijera i Dule prestaje da laje i skače.

Sve to budno prati reditelj Ljubomir Draškić, a onda sa osmehom dobaci:

- Nije to dobro, vidite da se i Dule nervira! Mora to mnogo, mnogo bolje!

PISAC FARSICNOG POGLEDA NA SVET

„Aleksandar Popović je pisac koji sve naziva svojim imenom. Kod njega nema kompromisa. On vidi ljude u njihovim ponekad najrugobnijim stanjima, ali uspeva da uz to oštro satirično pero ima simpatiju i razumevanje za ljude najčešće izgubljene u velikim istorijskim turbulencijama“, kaže Egon Savin

Dramski pisac Aleksandar Popović napisao je oko pedeset komada od kojih je četrdeset objavljeno ili izvedeno. Njih sedam je zabranjivano: *Kape dole*, *Pala karta*, *Mrak i šuma gusta*, *Uvek zeleno*, *Mrešćenje šarana* i *Pazarni dan*. Komade su mu, kako je sam zabeležio, zabranjivali političari u sprezi sa kolegama iz pozorišta. Anarhista, velikosrpski nacionalista, staljinista, apstraktni humanista, realsocijalista, egzistencijalista, maoista, rojalista, zastareli komunisti, šovinista, nadrealista... sve su to epiteti kojima su, kako se kome prohtelo, opisivali Acino ideološko opredeljenje. Sam je tvrdio da je komunist, da ga je čovečnost opredelila na tu stranu. Da nikada nije bio član niti jedne organizacije, da se nikada nije prihvatio nijednog oblika društvene ili kulturne vlasti, da nije imao nikakve privilegije. Ceo život proživio je od pisane reči i za četrdesetogodišnji rad nije dobio nikakvo društveno priznanje. Ponovno izvođenje komada Aleksandra Popovića na naše scene vraćaju njegovu lucidnost i dalekovidost.

Reč Egon Savina

Atelje 212 *Pazarni dan* Aleksandra Popovića u režiji Egon Savina. Aktuelnost Acinog dela je inspirativna. Ono se događa u istorijskom vagonu treće klase obični mali ljudi se pred Drugi svetski rat u nekoj srbijanskoj palanci glože i otimaju oko vlasti, oko novca i ljubavi. *Pazarni dan* je o ljudima koji su izgubili sebe zatrovani novcem i politikom. O tome šta *Pazarni dan* govori o nama danas Egon Savin kaže: „Kao i veliki broj komada Aleksandra Popovića to je krvava farsa o običnim malim ljudima. Popović je u svakom smislu inspirativan autor jer otvara jedan neobičan svet, u jezičkom i dramaturškom smislu i u smislu proučavanja i posmatranja onoga što bismo nazvali naš narod. U tom pogledu on je neophodan našim pozorištima, prosto se ovde oseća glad za njegovim delima, a ja sam uveren da kada bi se jedan dobar prevodilac dohvatio tako ambicioznog posla da prevede njegova dela na strane jezike, da bi to bila prava senzacija i za evropski teatar.“

Zanimljivo je koliko je njegovo delo aktuelno i danas?

On je jedan od najznačajnijih srpskih dramskih pisaca druge polovine 20. veka i po mnogo čemu je jedinstven. Najpre po obimu. Zatim on je najzabranjiviji dramski pisac. Zabranjivan je sedam puta, drugi samo jednom. Popović je imao jedan vitalitet da opstaje i da živi od onoga što piše. Bio je profesionalni pisac za pozorište kad takvih i u evropskim razmerama nije bilo. Nema mnogo njegovih drama trenutno na scenama, ali nemamo ni festival Aleksandra Popovića, nemamo ni njegovu ulicu, ni njegovu bistu... To je taj popovićevski mental-

itet u nama koji govori o tome da smo skloni brzo da zaboravimo ono što je vredno.

Uvek je u njegovim komadima prisutna empatija za ljude o kojima piše?

Da, to je taj njegov farsični pogled na svet. Aleksandar Popović je pisac koji sve naziva svojim imenom. Kod njega nema kompromisa. On vidi ljude u njihovim ponekad najrugobnijim stanjima ali uspeva da uz to oštro satirično pero ima simpatiju i razumevanje za ljude najčešće izgubljene u velikim istorijskim turbulencijama. Ljudi koji su izgubili sebe skloni su da čine zlo, da čine nepravde i zločine. Popović je i takve ljude uspevao da razume, a umeo je i da oporu istinu servira na duhovit, lako prepoznatljiv i prijemčiv način. U tome je genijalnost njegovog dela.

Pretpostavljam da vas za Aleksandra Popovića vezuje i sentimentalno sećanje, družili ste se poslednjih godina njegovog života?

Kako da ne, bili smo bliski i to je jedno od najdragocenijih prijateljstava u mom životu. Dok smo radili predstavu *Tamna je noć* i putovali s njom po čita-

tikom. Politika je ono zlo koje ljude nagani da stvaraju razlike i rasepe. Politika je sredstvo da se nešto otme, da se zauzme tuđe mesto, da se nešto izgubi i da se ponešto zaboravi. Dakle, u ovom komadu Popović je jasno i bez dlake na jeziku fokusirao tu sklonost našeg malog balkanskog tamnog vilajeta u kojem se u velikim istorijskim turbulencijama dešavaju užasne stvari. Reč je o periodu pred početak Drugog svetskog rata i početku ustanka u Srbiji. I vi tu vidite da su te podele od tada ostale do danas. Bio bih sretan ako bi sa ovom predstavom, simbolički rečeno, mogli početi da izlazimo iz epohe ideoloških podela i početi da na to gledamo sa jedne estetičke i ljudske distance.

Goran Šušljik i „Sablja dimiskija“

Aleksandar Popović je takođe i čitav jedan svet mangupa sa periferije uveo u našu dramu i naše pozorište. U starom žargonu beogradskih predgara širina Popovićeve komada obuhvata celokupnu srpsku palanku i ovdašnji mentalitet. I opet je pun simpatija za taj svet. Ostavio je brojne komade koji sa smeškom govore i o nama danas. Takva je i *Sablja dimiskija* izvedena na obnovljenoj sceni Ustanove kulture „Vuk Karadžić“, sa *all star* ekipom u režiji glumca Gorana Šušljika. To je prostor u kome je Popović najviše provodio svoje poslednje dane, na sceni koju nameravaju da nazovu njegovim imenom.

Sablja dimiskija na sceni UK „Vuk Karadžić“

nego i dramaturgijom postiže“, kaže Goran. „To je jedna od stvari koja me je privukla da režiram ovaj komad. Druga je prepoznavanje odlične mogućnosti za igru i to za onu koja nema granica. Kad ti neko ponudi tu vrstu prostora za glumačko razmišljanje na temu šta je sve u toj igri moguće a da je u skladu sa njegovim genijem. Mislim da smo pogodili bar jedan rukavac tog dela, to osećam kada gledam svoje drage kolege kada igraju predstavu, osetio sam i radost publike. Mislim da naša predstava ima dobar balans između onoga što jeste smešno i onoga šta su posledice tog smeha.“

Ko su ti ljudi u komadu *Sablja dimiskija*?

Ni oni sami to ne znaju. To ko su i šta čine sebi i drugim ljudima. Kao i u našim životima danas to socijalno prelilo se u intimno. U ono kako ti je u kući tako ti je i na ulici. Ovi likovi nikada ne izlaze na ulicu i kafana im je i dom i ulica i govornica i krevet i trpeza i tu se oni i smeju i plaču i žive u svom zatvorenom svetu

predstave koju sam režirao. Dopalo mi se da režiram, ali sa ljudima koji su mi kao porodica, sa kojima uživam da radim i sa kojima sve mogu da podelim, ali i sa nekim novim mladim ljudima koje želim da upoznam, kao što su ovih šest glumica koje sa nama dele ono što nam je Aleksandar Popović ostavio kao trag sa kojim treba da se pozabavimo.

Scenski uspeh zavisi od glumaca

U komadu *Sablja dimiskija* Popović majstorski kombinuje suštinske pozorišne delove – žanr, jezik, neobičnu igru, skrivena značenja. U njoj se, kako naslov sugeriše, ne bavi istorijom već sentimentalnim posmatranjem nas kakvi smo u smešno-tužnoj muškoj kafanskoj čamotnji i ženskim horom sa estradno muzičkim ironičnim komentarima na temu Srbije danas. Reditelj je dobro osetio da scenski uspeh *Sablje dimiskije* zavisi od glumaca. Pa Marinko Madžgalj kao Grk kafedžija koristi proverene komične efekte, Nikola Đuričko je večiti dak, bivši sudija, šarmantni grebator i folirant, i u stilu filmskih burleski s početka prošlog veka tumači ovog prefinjenog kafanskog lažova. Nebojša Glogovac sa velikim razumevanjem lika u kojem je, potpuno komično otkaćen, tumači kratkog i musavog srpkog gazdu, biznismena koji bi i da se malo bavi politikom, manipulantna naklonjenog tradiciji i poslovanju u svojoj zoni, o ovom komadu razmišlja ovako: „To je komad koji je potpuno u Acinom stilu. Prepun je divnih rečenica koje su pisane kao neka neobična muzika. Pune su arhaičnih izraza kroz koje se trebalo probiti da bi se uopšte naslutio smisao tih rečenica i to šta mi tu pričamo. Sve to izgleda kao jedan veliki potok sa kaskadama od reči i kada se razgrne melodija tih reči dobija se njihovo značenje. A to je jedan pametan i inteligentan tekst koji predstavlja kritiku našeg mentaliteta, onako oduvek i zauvek. Moj lik je kao gazda i pretenduje da pobedi na izborima, u tajnosti je makro i valja pseće kožurice kao jareće i podvaljuje na sve moguće načine kako bi stekao bolju poziciju u društvu. A u stvari se njih trojica stalno i oko sebe vrte u krug.“ A o tome da je veoma važna podela uloga i glumačka igre kaže: „Tako je, mi moramo da iznesemo gomilu emocija, da čujemo jedni druge, da imamo dobar zajednički ritam, da osetimo pauze i da izvadimo jedan drugog ako neko stane, da umemo da nadgradimo jedan drugog kako bi cela predstava išla u dobrom pravcu. Znamo se dugo i odlično razumemo i to je bio odličan osnov za jednu dobru predstavu.“

Vašarski šarolika, živa i autentična je ova slika Srbije smeštena između kafanskih stolova, zarobljena u zamršenoj mreži smešnih i besmislenih sukoba. Ispunjen jezičkim kalamburima i klovnovskim akcijama. *Sablja dimiskija* je predstava u kojoj su kao u ogledalu reprodukovani karakteristični primerici srpskog mentaliteta. Puna Popovićeve simpatije za taj svet osuđen da tavori na periferiji i empatije za tipičnu sliku srpskog društva. I sve to uz zdrav smeh i tužni osmeh na kraju.

Olivera Milošević

Pazarni dan u Ateljeu 212

vom svetu. On je bio čovek koji je u svakom pogledu pripadao pozorištu i kad bi ga neko nazvao dramskim piscem on bi to ispravljao i govorio ja nisam dramski, ja sam pozorišni pisac. I on je zaista to bio. Objavljivao je u programima drame onako kako su ih reditelji štrihovali i korigovali, i po tome je bio jedinstven, smatrao je da je ono što prođe filter na sceni ono što zapravo ostaje a ne ono što je on pre toga zamislio na svom papiru.

Šta vam je bilo važno da nam Popovićeve *Pazarnim danom* kažete o nama danas?

Pazarni dan je najkrvavija od njegovih farsa. I sasvim je drugačiji sa iskustvom ovih ratova koje smo prošli devedesetih. To sada deluje neverovatno, gotovo proročki istinito, tačno i jasno. On tu prepoznaje koliko je opasna ta zatrovanost ideološkim razlikama, uopšte poli-

Popovićeve *Sablja dimiskija* – gorka farsa u jednom parčetu odvija se u srpkom kafani na periferiji grada *posle nekog od mnogih ratova*. U njoj pisac poetično i ironično, mudro i brutalno, komično analizira naš mentalitet. U komadu nema čvrste dramske priče, ali kada se razgrne blistava verbalna igra sačinjena od arheologije žargona beogradskih mangupa, pojavljuju se karakteri kakvi u Srbiji oduvek postoje. Iza dijaloga koji su prava igra asocijacija kriju se tipični srpski političari i biznismeni. Oni koji nam kroje sadašnjost i prekravaju prošlost pa nam je već vekovima tako kako nam je.

Glumac Goran Šušljik je u ovom Popovićeve komadu prepoznao arhetipski srpski palanački duh i odlučio da režira tu komediju ozbiljnih poruka i značenja: „Jezik je nešto što je melodija i muzika koju Aleksandar Popović ne samo rečima

koji onda govori i o mnogo svetova. To jesu ti ljudi sa oboda grada i periferije, ali ta periferija je tu oko nas, i ovde na Vračaru se oseća ta palanka.

Ovaj komad odvija se nakon jednog od mnogih ratova?

Aca Popović je to napisao ironično, pošto je ovde bilo mnogo ratova. Zato sam se manuo te odrednice i pokušao da shvatim ironiju. To da je ovde vazda bilo ratova i da se zapitam šta ćemo sa životima između tih ratova. Upravo to kakvi smo čini da ponovo upadnemo u neku nesreću i nevolju. Na sceni su naši životi nakon nekog od ratova, ali oni su uvek isti i ništa se u njima ne menja.

Ovo je vaše sada, već četvrto rediteljsko iskustvo?

Pokušavam da se ponašam kao glumac pred premijeru, ali mi to ne ide. Imam veliku tremu pred svako izvođenje

I LJUBAV JE ŽRTVA KRIZE

Ekonomska kriza, strah od gubitka socijalnog statusa i raslojavanje društva bile su dominantne teme berlinskog pozorišnog festivala „Theatertreffen“

Ovogodišnji pozorišni festival „Theatertreffen“, koji se odigrava u Berlinu i predstavlja godišnji presek najboljih predstava na nemačkom jeziku, održan je od 7. do 24. maja. U zvaničnoj selekciji, koju potpisuje sedmočlani žiri, našlo se deset komada u produkciji teatarara iz Kelna, Beča, Minhena, Berlina, Graca i Hamburga. Ekonomski kriza, strah od gubitka socijalnog statusa i raslojavanje društva bile su dominantne teme „Theatertreffena“, a njima su se bavile uglavnom savremene drame. Predstave su svakako dotakle probleme savremenog društva a Joakim Sartorius, umetnički direktor „Berliner Festspiele“, organizatora festivala, rekao je: „Naterale su nas da sagledamo gde smo i kako se suočavamo sa našim odgovornostima. Realnost pravi teatar skandaloznim.“

Festival je otvorila predstava *Kazimir i Karolina* („Schauspiel Köln“) nastala po Fon Horvatovom tekstu u režiji Johana Simonsa i Pola Koeka. Radnja ove balade o Velikoj depresiji iz 1929. godine relocirana je u pozadinu vašara, zabavna atmosfera Oktoberefesta i sentimentalnost izbačeni su iz inscenacije, a zlatni natpis „Enjoy“ dominira iznad pozornice na kojoj je prisutan i automobil. Ljubav je žrtva krize, Karolina želi da napusti nezaposlenog Kazimira, ne bi li napredovala u društvu. Simons daje hladan prikaz stvarnih predatora iz niže klase, on ne kritikuje kapitalizam zbog ne prihvatanje niže klase, već traži inteligentno, srčano, saosećajno uviđanje pojedinaca.

Isto kelnsko pozorište predstavilo se i komadom *Die schmutzigen, die hässlichen und die gemeinen (Ružni, prljavi i loši)*. Rediteljka Karin Beir osmislila je zanimljiv koncept za postavku filmske komedije Etre Skole – glumci su smešteni u nekoliko povezanih kućica-konte-

jnara, zvučno su izolovani od publike, negde na ivicama civilizacije. Tako, publika (samo) gleda šta se sve dešava među tom skupinom aktera iz najnižeg socijalnog miljea, a čuje tek poneku repliku kada se vrata otvore ili kada neko od protagonista izađe napolje. Odlična aluzija na voajerizam svakakvih rijaliti šoua koji su uzeli maha i u Srbiji. A unutra se dešava svašta, od svakodnevnih kućnih radnji do obljudbe, te svih oblika nasilja. Očaj junaka parazita pretvara se u grotesku, svi su opsednuti novcem, telešopom i sl., a niko nije sposoban da išta zaista promeni. Jedino se udružuju u trovanju porodičnog tiranina, kog ni otrov za pacove ne ubija, ali samo da bi ustupili mesto novom. Vrlo efektno je bilo i izvođenje numere čije stihove parafraziram „Isus je umro za nečije tuđe grehove, ali ne i moje“.

Bečki „Burgtheater“ izveo je dve predstave. Svojevrsni mjuzikl *Life and times – episode 1 (Ljubav i vremena – epizoda 1)* nastao je u koprodukciji s njurjorskim „Nature Theater of Oklahoma“, a koncept i režiju potpisuju Keli Kuper i Pavol Liska. Libreto je rezultat dvadesetčasovnog telefonskog razgovora između autora s prijateljicom umetnicom, radnja predstavlja njen život, prosečnu američku biografiju srednje klase. Tekst, muzika i ples se odlično dopunjavaju transformišući narativ jedne osobe u kolektivnu izvedbu u kojoj se mnogi rođenih 70-ih godina prošlog veka mogu prepoznati. U predstavi *Der goldene Drache (Zlatni zmaj)* scena je skroz bela, ali su dešavanja koja je stvorio pisac i reditelj Roland Simelpfenig crna, ali bez patetike – u kratkim, brzim i preciznim epizodama on prikazuje mračnu stranu globalizacije, eksploatacije, pohlepe i brutalnosti. Reditelj vuče paralelu između života ilegalnih imigranata (u centru dešavanja

Ružni, prljavi i loši (Foto: David Baltzer / bildbuehne.de)

su brat i sestra Kinezi koji bukvalno gube borbu za životom – on umire u restoranu gde je pomoćnik, a ona u stanu makroa), koji žive u katakombama zapadnog sveta da bi nam služili. Petoro glumaca igra dvadesetak uloga: mladi igraju stare, žene igraju muškarce.

Adaptacija novele Hansa Falada *Kleiner Mann – was nun? (Mali čoveče – šta sada?)* koju potpisuje reditelj Luk Perceval („Münchner Kammerspiele“), tužna je i potresna balada o teškom životu nezaposlenog mladog para, o njihovom snalaženju u ekonomskoj krizi za vreme Vajmarske Republike. Reditelj u svojoj četvorosatnoj inscenaciji izrazito narativnog teatra pripoveda ironično, ne boji se velikih emocija, a koristi i komične momente.

Novi komad Dee Loer *Diebe (Lopovi)* režirao je Andreas Krigenburg u berlinskom „Deutsches Theateru“. Svaka priča unutar ove drame gotovo je komad za sebe, podjednako bizaran i životan. Sredovečni bračni par Šmit i je toliko zaplašen svim i svačim da je sveo život između četiri zida stana. Radnju pokreće posetilac koji podseća gospodina Šmita da je bio donor spremne u studentskim danima. Spisateljica je složila niz komičnih katastrofičnih promašenih života u tridesetak oštrih scena oslikavajući tragičnu društvenu panoramu. Reditelj je na scenu postavio ogromni točak koji glumce donosi na binu i potom ih pomera posle svake scene.

Stotine ljudi koji prolaze preko trga postaju karakteri u poetskom teatru sveta Petera Handkea – njegovu dramu *Die Stunde da wir nichts voneinander wussten (Sat kada ništa nismo zanli jedni o drugima)* mađarski reditelj Viktor Bodo video je kao otrovnu stranu haotičnog metropolisa („Schauspielhaus Graz“). Scena je bezlična pešačka zona između pokretnih bokseva. Posle misteriozne saobraćajne nesreće video-kamera prati očevice i prikazuje nam detalje pozorišne akcije na platnu iznad scene. Kako je kritika rekla, reč je o „briljantnoj koreografskoj multimedijalnoj simfoniji velikog grada“.

Nova predstava Kristofa Martalera koju je uradio s Anom Viebrok *Riesentutzbach. Eine Dauerkolonie (Riesentutzbach. Stalna kolonija)* igrala se u hangaru starog aerodroma Tempelhof (produkcija pozorišta „Wiener Festwochen“). Po formi gotovo je identična *Manjku prostora* koji smo gledali na 42. Bitefu, a tu su i beznađe i inercija, uvek prisutni u Martalеровim pozorišnim kazivanjima. Sada su možda najbliži realnosti jer se bave krizom koja je pogodila gotovo svaku jedinku na svetu. Petnaest likova iz srednje klase, koji su bankrotirali, govore a da ne slušaju druge, izdvoje bizarne radnje, pevaju, i teško se rastaju sa svojim stvarima koje se iznose sa scene tokom predstave. Deo scenografije čine i prazne garaže, posle krize u njima više nema kola, te šalter banke

koja više neće raditi i sl. Posebno je bio efektan deo u kome likovi podražavaju modnu reviju, s tim što su mrtvi ozbiljni i nose staru, besmisleno uklopljenu odeću. Muzički repertoar obuhvata dela Baha, Šuberta, Malera, Betovena pa i hit „Staying Alive“ grupe „Bi Džis“. Gotovo da nema jasnijeg i zabavnijeg prikaza depresije našeg vremena od ove Martalero-va predstave.

I, naravno, tu su i produkcije hamburškog „Thalia Theatera“. Tema drame *Liebe und geld (Ljubav i novac)* Britanca Denisa Kelija, koju je režirao Štefan Kimig, jeste individualna psihička deformacija koja je posledica materijalne nemaštine. Priča o bračnom paru iz niže srednje klase pripovedana je u skokovima, a na sceni je smeštena u svojevrsan haj-tek kavez koji predstavlja njihov dom. Predstava *Die Kontrakte des Kaufmanns (Trgovački ugovori)* zatvorila je ovogodišnji „Theatertreffen“. Reditelj Nikolas Štefan uspeo je da svojom postavkom nove drame Elfride Jelinek, odličnog podnaslova „Biznis komedija“, ekonomsku krizu, recesiju i društveni kolaps pretvori u uzbudljivo pozorište. Nobelovka je u potpunosti cinično usvojila bankarski žargon i pretvorila ga u jezik umetnosti, koji reditelj nije skraćivao, a vrata od foajea je ostavio otvorena tako da svako može da napravi pauzu. „Većinom pozorišnih ljudi koje poznajem, bilo da su reditelji, pisci ili glumci, upravlja strah. To je razumljivo, ali nije dobro!“, napisao je u afiši Štefan, koji se zalaže za teatar bez straha, za onakvo pozorište koje poziva ljude da msle. Na sceni je džumbus koji čine sintisajzeri, stolice, elektronski displeji na kojima se, između ostalog, prikazuju brojevi stranice sumornog teksta o eksploataciji, mizantropiji...

Predstave prikazane u glavnom programu ovogodišnjeg „pozorišnog Berlinala“ savršeno su komunicirale sa sadašnjošću i pokazale koliko društveno angažovani, aktuelni teatar može da bude uzbudljivo.

Aleksandra Jakšić

8. Teatarska internacionalna beogradska avantura

MANJE MOŽE BITI VIŠE

TIBA je „ipak“ održana od 6. do 11. juna u Pozorištu „Boško Buha“, i na sceni Malog pozorišta „Duško Radović“. Uspešni da prebrodi mnoge probleme, najpre one finansijske prirode, autorski tim festivala uspeo je da osmisli zanimljiv program (naslovljen „Male forme – veliki sadržaji“), koji „ipak“ pravi korak dalje u dosadašnjoj koncepciji, dokazujući da je u pozorištu najvažnija ideja.

„Ove godine smo se okupili oko ideje da pozorište za decu i mlade može da bude aktivan učesnik u kreiranju budućnosti zemlje u kojoj živimo, to jest male i mlade publike kojoj se obraća. Zbog toga smo pripremili sadržaje koji su pre svega društveno osvešćeni i obraćaju se publici sa idejom svesne interakcije. Predstave koje vam ove godine nudimo u našem programu dotiču se ozbiljnih tema koje su u neposrednoj vezi sa odrastanjem u okruženju naše svakodnevice“, kaže selektor Nikola Zavišić.

Takmičarski program 8. Tibe otvorio je mjuzikl za decu *Na slovo, na slovo* Pozorišta na Terazijama, nastao po motivima istoimene TV emisije Vere Belogrlić, u režiji Darijana Mihajlovića. Pozorište „Boško Buha“ izvelo je adaptaciju romana *Gospodar muva* u režiji Đurđe Tešić, predstavu koja problematizuje jednu od najvažnijih tema današnjeg odrastanja

– kada i kako igra prerasta u nasilje. Inovativna scenska adaptacije klasičnog Vedekindovog dela *Buđenje proleća* Malog pozorišta „Duško Radović“ u režiji Anje Suše pripada korpusu komada za mladu publiku. Audio zapis razmišljanja današnje dece, tj. mladih ljudi na kraju izvedbe, najzabudljiviji je momenat ove predstave o seksualnosti i odrastanju. Sa prostora bivših jugoslovenskih republika na Tibi gostuju: *Bokersko srce* (Lutkovno gledalište Ljubljana), duodrama Luca Hibnera, tretira temu agresije koju mladi nose u sebi, prikazuje odnos mladića delikventa i starog boksera, bivšeg prvaka koji je sad u staračkom domu; *U lavirintu seksualnosti* (Poetski teatar mladih „Juventa“, Sarajevo), predstava nastala uz pomoć knjige „Seks za početnike“ Jasminke Petrović, stvara prostor za razgovor o seksualnosti, najpre u porodici, a zatim i među vršnjacima. Naravno, tu su i Danci – Paolo Nani teatar izveo je komediju *Pismo*. A Kompanija Rodisio iz Italije, pobeđnik 6. Tibe, izvela je plesnu predstavu o ljubavi *Zima*, koja nastala je na osnovu trogodišnjeg rada sa decom od 3 do 5 godina. Gostovanje zagrebačkog teatra „Trešnja“, koje je trebalo da izvede predstavu *VIS Životinje* otkazano je zbog bolesti glumca.

„Želeli smo da na Tibi ukažemo na manjkavosti u radu pozorišta za decu i

mlade kod nas, kao i odnosu posetilaca (škola i roditelja) prema istom. Jer, da bi jedna predstava uspela potrebna je dvostrana komunikacija između škola, tj. pedagoga, učitelja i pozorišta“, kaže Boško Đorđević, direktor festivala i Pozorišta „Boško Buha“.

S tim u vezi je u okviru pratećeg programa održan i seminar „Društveno odgovorno pozorište za decu i mlade“ na kom su pozorišni rukovodioci i stvaraoći iz regiona i školski pedagogi raspravljali o temama koje se direktno tiču teatra i škole, podjednako odgovornih za odrastanje mladih generacija, imajući u vidu da pozorište ima veliki potencijal sa pedagoškog i psihološkog stanovišta, ali samo ako mu se pristupi na pravi način. Govorilo se, između ostalog, o ulozu koju pozorišne institucije imaju u društvu, zatim o potencijalima teatra u socijalnoj integraciji mladih, funkciji pozorišta u sociokulturnim segmentima, o pozorištu kao socijalno angažovanoj instituciji, a jedna od tema bio je i jezik savremenog pozorišta za decu i mlade. U okviru seminara izvedene su i predstave koje se direktno tiču njegovih tema: *Dečaci Pavlove ulice* u režiji Nikole Zavišića i *Ko je Lorel* Katarine Petrović u izvođenju Malog pozorišta „Duško Radović“, *Buhin Gospodar muva*, kao i *Strah u ulici lipa* (GK „Žar ptica“, Zagreb). Neobična je forma Zavišićeve predstave, mešavina dokumentarnog i multimedijalnog figuralnog pozorišta, koje se putem video-miksa prenosi u realnom svetu, kao i

Gran pri 8. TIBA festival: Buđenje proleća (Foto: Đorđe Tomić)

njeni akteri – deca koja su počinila krivična dela, a rad u pozorištu im je deo rehabilitacije. *Ko je Lorel* pak afirmiše ideju inkluzivnog pozorišta u društvu koje još nije zauzelo jasan stav prema uključivanju ljudi s posebnim potrebama u uobičajene društvene tokove, ona poziva gledaoce da promene pogled na drugačiju decu (Lorel je devojičica s Daunovim sindromom), dok se *Strah u ulici lipa* bavi problemom nasilja među decom.

Na 8. Tibi održan je i internacionalni forum dramskih pisaca na temu „Dramaturgija u odrastanju – mogućnosti, prakse i tehnike razvoja dramskih tekstova za decu i mlade“ u organizaciji ASSITEJ-a Srbija. Učestvovali su pisci i dramaturzi iz Britanije, Poljske, Rumunije, Grčke, Slovenije, Hrvatske i Srbije.

Žiri 8. Tibe, koji su činili: Džeremi Turner, pozorišni reditelj i izvođač iz

Velike Britanije, Andrea Valean, spisateljica iz Rumunije i Jutta Gerig, direktorka Gete institute u Beogradu, dodelio je Gran pri festivala predstavi *Buđenje proleća* Franka Vedekinda u adaptaciji Irene Kraus i režiji Anje Suše (Malo pozorište „Duško Radović“), i specijalnu nagradu predstavi *U lavirintu seksualnosti* Asje Krsmanović u režiji Jasne Diklić (Poetski teatar mladih Juventa).

ASSITEJ žiri 8. TIBA festivala u sastavu: Milutin Milošević, glumac, Ana Tomović, rediteljka i Maja Pelević, dramski pisac i dramaturg dodelio je Nagradu za izuzetno umetničko dostignuće predstavi *Gospodar muva* u adaptaciji Tanje Ilić i režiji Đurđe Tešić (Pozorište „Boško Buha“).

Aleksandra Jakšić

HRONIKA TEATARSKIH DEŠAVANJA U SRBIJI, 20. APRIL – 30. MAJ 2010.

Ana Tasić

U ovom periodu dinamika pozorišnih događaja se u pogledu premijera, gostovanja, festivala opet razestila, pa smo se vratili na pre-krizna vremena, uglavnom zadovoljni zbog dobijene prilike da trčimo s jednog događaja na drugi. U Jugoslavenskom dramskom smo ispratili dve premijere. Na sceni „Teatra Bojan Stupica“, Ana Đorđević je jednostavno, odmereno, bez preencioznosti režirala *Zapise iz podezmlja* Dostojevskog (sama je uradila i dramatizaciju). Rezultat je intelektualno i emotivno inspirativna predstava koja pokreće niz filozofski potentnih tema, ali je u biti melodramska, što je vrednost za sebe. Sledeći dan, na sceni Studio JDP-a, premijerno je izvedena predstava *Histerija* (Teri Džonson/ Ivan Vuković), koja je izazvala ogromno interesovanje, valjda zbog tematike kojom se bavi (Frojdova psihoanaliza, odnos između Frojda i Dalija, kroz koji je artikulisan i širi problem odnosa nauke i umetnosti, intelekta i emocija, racija i strasti itd.). Realistički postavljena, ova komična drama, koju su izveli Mladen Andrejević (Sigmund Frojd), Goran Jevtić (Salvador Dali), Suzana Lukić (Džesika) i Nebojša Ljubičić (Abraham Jahuda), naišla je na odličan prijem beogradske publike.

U Madlenianumu, na maloj sceni, pratili smo praižvedbu Arabalovog teksta, monodrame *Čekaj me na nebu ljubavi moja* u režiji Tanje Mandić-Rigonat, čija je protagonistkinja Gala Dali (Dobrila Stojnić) koja u svom monologu govori o istoriji ljubavnog odnosa sa Salvadorom Dalijem (opet Dali J). U prikaz ljubavnog odnosa uključene su i političke teme. Tako ova poetski realizovana predstava pokreće i pitanje slobode umetničkog izražavanja, cenzure, političkog ukidanja slobode, odnosno predstavlja i oštru kritiku sistema, društvenog konzervativizma i sankcionisanja individualnosti. Da bi uspostavila dinamiku, tj. scenski oživela dosta nezahvalnu izvodačku formu monodrame, rediteljka je uvela tri plesača, Željka Grozdanovića, Dušana Murića i Danicu Arapović, koji su uneli i bitne poetske tonove u igru (koreografija Anđelija Todorović). Na Sceni „Raša Plaović“ Narodnog pozorišta u Beogradu premijerno predstave *Životinjsko carstvo*, prema Šimelpfenigovom tekstu, u režiji Ksenije Krnajske.

Na sceni UK „Vuk Karadžić“ izvedena je komedija *Ace Popovića Sablja dimiskija* u režiji Gorana Šušljika, uz, takođe, prilično veliko interesovanje medija. I pored odlične i zvanično i nezvanično hvaljene igre Nebojše Glogovca, Nikole Đurička, Marinka Madžgalja i Borisa Milivojevića, kao i nesporno važnih problema koji se u predstavi pretresaju (želja za vlasti/ moći, kritike mentaliteta i karaktera, odnos prema ženama itd.), zbog dramaturških slabosti koje karakterišu ovu Popovićevu komediju, predstavu

su pratile i ocene da nema domete koji bi se mogli nazvati umetnički vrednima (režija nije uspeła da sakrije brojne nedostatke Popovićevog teksta, što, na primer, Egonu Savinu, u tumačenju Popovićevih tekstova uvek polazi za rukom).

Na sceni Malog pozorišta „Duško Radović“ prikazana je predstava *Pad sa devetog meteora* u režiji Bojana Milosavljevića, neverbalno ostvarenje, realizovano sa srednjoškolicima, jedan zanimljiv eksperiment sa prostorom, osvetljenjem, multimedijalnošću, na temu snova, subjektivnosti, strahova. U istom pozorištu je premijerno izvedena i predstava za decu *Prugasti Mačak i Gospođica Lasta Žorža Amadoa* u režiji Atila Antala. U Šapcu smo ispratili premijeru predstave *Alkoholizari*, nastale prema tekstu Andraša Vi-

Biljane Srbljanović u režiji Predraga Štrpca (na Sceni „Pera Dobrinović“). Odsustvo rediteljskog koncepta ove predstave krivac je za njenu mlakost, nedovoljnu ubedljivost. S druge strane, kvaliteta Srbljanovićkine drame zaslužni su za to što predstava može nekako da se prati, što drži pažnju, uprkos nedostatku rediteljskog fokusa koji je doveo i do potpune heterogenosti u igri glumaca. Na istoj sceni je, nešto pre toga, sa velikim uspehom obnovljen *Nahod Simeon* (Milena Marković/ Tomi Janežić), posle više od godinu dana pauze. Glumci SNP-a bili su više nego ubedljivi, sa lakoćom su se vratili u uloge (bar je tako spolja delovalo). Markovićkine fragmentarne, poetske refleksije o ljudskom postojanju, religiji, smislu života itd., Janežić je nsvakidašnje atraktivno postavio, estetski ubedljivo. U osnovi rediteljskog koncepta je njegov dobro poznati hipernaturalizam, isprepletan sa brehtovskim uspostavljanjem distance (upotreba mikrofo-

komične opere *Pozorišne zgrade i nezgode* kompozitora Gaetana Donicetija u režiji Voje Soldatovića, koja je pre petnaest godina, igrana na istoj sceni, u istoj režiji. Sada je glumačka ekipa podmladena. U Narodnom pozorištu u Subotici, na sceni na srpskom jeziku, premijera komedije *Sećanje vode* (Šila Stivenson/ Ivan Leo Lemo), a na mađarskoj sceni premijera predstave *Jedno sa drugim* (Bernard Slejd/ Zoltan Mezei).

Ovaj period u pozorišnom životu Srbije bitno određuje održavanje brojnih festivala. U Ateljeu 212 je održan prvi festival „Mucijevi dani“, u znak sećanja na reditelja i dugogodišnjeg upravnika Ateljea 212 Ljubomira – Mucija Draškovića (videti poseban tekst o tome u ovom *Ludusu*). U Beogradu su održani i „Dani Sarajeva“, a u okviru pozorišnog programa ovog festivala su izvedene predstave *Bolest porodice M* (Kamerni teatar 55), *Kaligula* (Narodno pozorište, Sarajevo) i *Ovo je Jonesko, budalo* (koprodukcija

Nikolić i Slobodan Pavićević. Nagrađeni su i Lajko Feliks za muziku u *Banović Strahinji*, za najbolji savremeni dramski tekst nagrađen je Đorđe Milosavljević za tekst *Kontumac*, za najboljeg reditelja je proglašen Bora Drašković za *Elektru*, prema tekstu Danila Kiša, u izvođenju Scene na rumunskom jeziku Narodnog pozorišta „Sterija“ iz Vršca. Draškoviću je dodeljena i Joakimova nagrada za scenski prostor, za kostim je nagrađena Marina Medenica za predstavu *Pokojnik* Branislava Nušića, u režiji Egonu Savina i izvođenju Narodnog pozorišta iz Beograda. Ravnopravne nagrade za najbolja glumačka ostvarenja dobili su Sanja Krstović za naslovnu ulogu u predstavi *Gospođa ministarka* Branislava Nušića u režiji Dušana Jovanovića i izvođenju Narodnog pozorišta iz Niša, zatim Aleksandar Đurica za ulogu Ante u predstavi *Pokojnik*, Danijela Štajnfelđ za ulogu Milene Pavlović Barili u predstavi *Mesec u plamenu*, kao i Vladan Živković za ulogu Sime Milosavljevića Paštrmca – Amidže u predstavi *Kontumac*. Nagradu publike je dobila predstava Beogradskog dramskog pozorišta *Mesec u plamenu* Sanje Domazet u režiji Stefana Sablića. Održano je i 55. Sterijino pozorje (takođe videti posebne tekstove u ovom *Ludusu*).

U subotu 24. aprila provaljeno je u prostorije DAH teatra, ukradeni su kompjuteri, uključujući i onaj na kome se nalazi većina dokumentacije. Povodom toga DAH teatar je izdao saopštenje za javnost: „Možda je sve ovo slučajnost i ima veze samo sa sitnim kriminalom ali posle svega što se desilo mora da se postavi pitanje: Da li, i kome smeta DAH teatar? U poslednje dve godine imamo utisak da se određena netrpeljivost pojačava. Decembra 2008. godine, na Međunarodni dan ljudskih prava, igrali smo našu predstavu *Ne/vidljivi grad* koja promovise međunacionalnu toleranciju i različitost. Neposredno posle igranja predstave dobili smo pretnje telefonom a u toku noći je provaljeno u prostorije DAH teatra i ukradeni su kompjuteri, tehnička oprema i zapaljane su službene prostorije. U decembru 2009. godine opet dobijamo pretnje i primećujemo da je nadzorni sistem onespoboljen. Strahujući da će se desiti isto kao godinu dana pre toga obavestavamo policiju. Međutim, do danas nemamo povratnu informaciju. Međutim, stiže se utisak da stavovi i estetika DAH teatra ipak nekome smetaju. Mi smo navikli da budemo *nepopularni* ratnih devedesetih i da smo svojim stavovima predstavljali neku smetnju ali postoji opravdana bojazan da se to nastavilo i posle promena u našoj zemlji.“ (U Beogradu, 28. aprila 2010. godine).

Na Sterijinom pozorju je održan razgovor na temu teatrologije i pozorišne kritike, povodom reimenovanja nagrada Sterijinog pozorja – „Jovan Hristić“ za teatrologiju i „Miodrag Kujundžić“ za pozorišnu kritiku. Akcentat razgovora je bio na ugroženosti pozorišne kritike u medijskom prostoru.

Nahod Simeon, Srpsko narodno pozorište

škija, u režiji Valentina Vencela, glumca koji je u Mađarskoj ranije igrao jednu od uloga u ovom tekstu. Rediteljski koncept, posebno koncept prostora veoma je specifičan i funkcionalan – publika sedi na sceni, okružuje glumce, koji igraju veoma blizu, tesno pripijeni za gledaoce, gotovo ih dodirujući. Scenografija je minimalizovana, ali efektna (Marija Kalabić), glumci Sonja Milojević, Ivan Tomašević, Vladimir Milojević i Dejana Kostić igrali su veoma sugestivno, pri čemu treba napomenuti da je ta vrsta ogoljenosti režije njihovu igru postavila u potpuni fokus naše pažnje, ne ostavljajući im prostora za greške, u čemu su se oni dosta dobro snašli. Svi ovi pozitivni aspekti predstave nisu, nažalost, pomogli kada je reč o nesavladivoj hermetičnosti teksta.

U Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu bilo je mnogo dešavanja. Najznačajnija je, svakako, bila premijera predstave *Barbelo, o psima i deci*

na, songovi). Odlično je iskorišćena prostranost Scene „Pera Dobrinović“, dovedene su brojne životinje (koze, jarići, konj, guske, ribe), postavljen je bazen, po sceni su projurila, u jednom trenutku, i kola... A pošto nemamo često prilike da gledamo životinje u pozorištu, bilo je posebno zanimljivo pratiti njihov odnos prema glumcima, odnosno kako životinjska neposlušnost menja mizanscen i prinuđuje glumce na neke improvizacije. Treba apsolutno pohvaliti direktciju SNP-a zbog napora da se ova predstava vrati na repertoar. Iako veoma skupa, u producentskom smislu veoma zahtevna, reč je o zaista umetnički vrednoj predstavi. Nedelju dana nakon premijere *Barbela*, na Kamernoj sceni SNP-a premijerno je izvedena i *Jucuca* prema tekstu Slobodana Obradovića, nastalom po motivu istoimene pripovetke Jovana Jovanovića Zmaja, u režiji Nemanje Petronja. Na Sceni „Jovan Đorđević“ istog pozorišta održana je i premijera

Sarajevskog ratnog teatra i Sarajevske zime). *Ovo je Jonesko, budalo* reditelja Ferida Karajice, igrana na sceni Bitef teatra, vrlo je solidno urađena, fragmentarna, multimedijalna, plesno-muzička predstava, nastala na osnovu delova iz Joneskovih tekstova (*Pozdravi, Masakrije, Čovek s koferima* itd.), a tematski usmerena na pitanja neminovnosti slobode pojedinca, bunta protiv političkih nesloboda, potrebe za novim počecima. U Šapcu je održan Festival „Joakim Vujić“ (takođe videti poseban tekst u ovom broju *Ludusa*). U Subotici je održan 17. međunarodni festival pozorišta za decu, a u Kragujevcu „Joakimfest“, u okviru kog su izvedene predstave po tekstovima domaćih autora. Predstava subotičkog Narodnog pozorišta *Banović Strahinja* prema tekstu Borislava Mihajlovića Mihiza u režiji Andraša Urbana proglašena je najboljom na festivalu, od strane stručnog žirija, u kome su bili Dragana Bošković, Anđelka

NEUMETNIČKA ZBIVANJA U POZORIŠTU OVOG PROLEĆA

Osam premijera, gostovanja, jubilarnih predstava i aplauza, ovo pozorišno proleće obeležile su i nepozorišne teme, tj. zbivanja. To su: obustavljanje rada na predstavi *Travestije*, sukobi, jedan sporan grafit, polemike oko gostovanja predstave *Putujuće pozorište Šopalović* Ateljea 212 u Briselu... Pozorišnim jezikom govoreći, u glavnoj ulozi

je Kokan Mladenović, upravnik Ateljea 212, jer je on prisutan u svakom od tih zbivanja dok se ostali akteri menjaju.

Pored Kokana Mladenovića, potagonisti ovih zbivanja su rediteljka Ljiljana Todorović i glumci iz *Travestija*, zatim Ivan Medenica, pa Anđelka Nikolić i Milan Marković, pa pisci grafita, te reditelj Tomi Janežić, mediji...

„Ludus“, bez namere i potrebe da donosi vrednosne ocene, beleži pomenuta zbivanja jer su deo naše pozorišne stvarnosti. U relativno kratkom osvrtu gotovo je nemoguće dotaći se svih medijskih sadržaja koji su se bavili ovim nepozorišnim zbivanjima u pozorištu. No, pomenimo tek neke kroz koje su se, pored

ostalih, slikovito prelamali navedeni događaji.

Predstava *Travestije* najavljivana je kao jedan od velikih i važnih projekata ove sezone u Ateljeu 212. Objavljeno je da će premijera biti 19. marta. Štampa je zabeležila početak proba, ali 19. marta premijere nije obilo. Iz Ateljea niko nije ništa objašnjavao ili saopštio, a niko iz

medija nije ni pitao šta je s *Travestijama*. Krajem marta „Politika“ je u tekstu o fenomenu vraćanja uloga u raznim predstavama navela da je Đuza Stojiljković „nedavno vratio ulogu Henrija Kara zbog čega je, između ostalog, otkazana pripremana predstava *Travestije*“, u „Ilustrovanoj politici“ je objavljen tekst slične sadržine, a *Travestije* su pomenute uz

gred, kao ilustracija drugih sličnih spor-
nih situacija – i to je bilo sve. O *Travesti-
jama* se, ko zna zašto, ćutalo.

S obzirom na to da je nemoguće po-
našati se kao da se nije desilo ono što se
desilo, a pošto se glas rediteljke ove pred-
stave Ljiljane Todorović do sada nije čuo,
zamolili smo je za izjavu.

„Direktor pozorišta Atelje 212 Kokan
Mladenović jednostranom odlukom obu-
stavio je rad na predstavi *Travestije* se-
damnaest dana pred premijeru – nema-
jući uvid u rad na njoj, probleme i stepen
realizacije, jer sam nije prisustvovao ni
jednoj jedinjoj probi“, kaže Ljiljana To-
dorović i objašnjava: „Predstavu *Trave-
stije*, po tekstu Toma Stoparda, koji sam i
adaptirala, počev od 8. januara ove godi-
ne pripremala sam sa glumcima Anitom
Mančić, Anicom Dobrom, Brankom Šelić,
Vlastimirom – Đuzom Stojiljkovićem,
Borisom Komnenićem, Nikolom Đurič-
kom, Tihomirom Stanićem i Miodragom
Krstovićem. Kao razlog za obustavu
našeg rada, direktor Pozorišta naveo je
okolnost da je Vlastimir – Đuza Stojilj-
ković odustao od rada na predstavi. Me-
đutim, uprkos ličnim razlozima kojima
je Đuza Stojiljković objasnio svoje povla-
čenje iz podele, direktor Pozorišta me je
optužio, neosnovano i neobrazloženo, da
za to povlačenje snosim krivicu isklju-
čivo ja. U tom smislu, zahtevao je da
potpišem aneks ugovora kojim bih prih-
vatila tu krivicu, te bih, pored materijal-
ne odgovornosti, prihvatila i uvođenje
umetničke supervizije direktora Pozo-
rišta, počev od 1. marta, i obavezala se
da prihvatim sve njegove instrukcije i
sugestije.

„Poznato je da posebnu težinu i zna-
čaj oduvek imaju primedbe i sugestije
upravnika i umetničkog rukovodioca,
kojima oni ostvaruju svoje pravo i ispun-
javaju svoju dužnost umetničke brige,
pažnje i posvećenja predstavi koja nastaje
pod njihovim krovom – u skladu sa
Statutom i Sistematizacijom radnih me-
sta. Poznato je i da je ovakav postupak
direktora u direktnoj suprotnosti sa pozo-
rišnom praksom – odustajanje glumca
od uloge i 'uskakanje' nekog drugog nije
neobičajeno, i da neretko, upravo umet-
nički rukovodilac, u takvoj situaciji daje
ključni doprinos neometanom nastavku
procesa rada. Sve ovo izostalo je u sluča-
ju gospodina Mladenovića kao direktora.
Umesto toga, on se oglasio o jasno iska-
zanu želju celog glumačkog ansambla
da, sa mnom kao rediteljkom, realizuje
predstavu do kraja, prekršio dogovor sa
glumcima i kompletnim autorskim timom
da se uloga Vlastimira – Đuze Sto-
jiljkovića prepodeli Borisu Komneniću, a
Komnenićeva dodeli drugom glumcu, i
odlučio da samovoljnim tekstom i ge-
stom, a bez ikakvog faktičkog razloga,
dovede u pitanje moj umetnički i lični

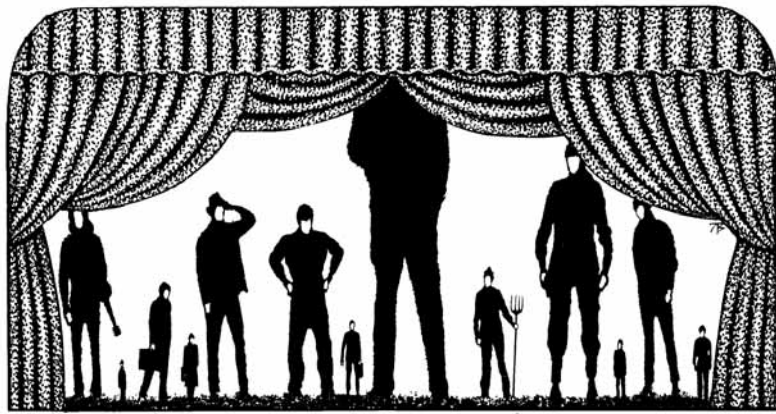
integritet i onemogućiti dalji rad na pred-
stavi.

„Tako se dogodilo da ekipa vrsnih
glumaca i ja, čiju sam potpunu podršku
dobila i kada sam saopštila da aneks
ugovora neću da potpišem, gotovo pred
samu premijeru na portirnici Pozorišta
zateknemo nepotpisana pisma, u kojima
nas direktor (zauzet režijom u Novom
Sadu) ponaosob obavestava da nam je
obustavio dalji rad. Ostalo je nejasno ka-
ko bi on mogao da prisustvuje našim
probama kad je radio u Novom Sadu,
njegova premijera je bila dan pre 18.
marta, kad je bila zakazana pretpremije-
ra *Travestija*.“

Nedugo zatim usledila je (medijska)
rasprava između Kokana Mladenovića i

Dva dana nakon toga, Beogradom je pro-
cirkulisao mejl grupe anonimnih gra-
dana koji objašnjavaju da „ima mnogo
onih koji su, imenom i prezimenom,
spremni da javno izraze svoje neslaganje
sa načinom ophođenja prema pozorištu,
drugačijem mišljenju i kritikama, čiji je
g. Mladenović u ovom trenutku najtrans-
parentniji primer“, pozivajući sve koji se
slažu s naznačenom ocenom, da im se
prikliče. Ovaj stav je svojim potpisima
naknadno podržalo oko 80 osoba.

Ivan Medenica je, u već pomenutom
tekstu u kom je pisao o problemu kri-
tičara s upravnikom, rekao sledeće: „Ni-
sam dobio poziv na premijeru predstave
Da nam živi, živi rad. Iz službe za od-
nose sa javnošću Ateljea 212 za obja-

Ilustracija: Jugoslav Vlahović

Ivana Medenice, profesora na Fakultetu
dramskih umetnosti i pozorišnog kriti-
čara, zatim sa Anđelkom Nikolić i Mila-
nom Markovićem, autorima predstave
Da nam živi, živi rad, i s grupom koja
stoji iza grafita „Filozofija palanke“ koji
je osvanuo na fasadi Ateljea 212.

Naime, ubrzo nakon premijere (4.
februar) mjuzikla *Kosa*, koji se gledao na
kartu više, na zgradi Ateljea 212 pojavio
se pomenuti grafit. Nedugo zatim Ivan
Medenica je napisao negativnu kritiku o
Kosi, a već na sledeću premijeru (9.
april) Ateljea predstave *Da nam živi živi
rad* Medenica nije pozvan, jer je njegovo
ime skinuto s liste pozorišnog protokola.
Javnost je o tome saznala iz teksta objav-
ljenog u „Politici“ desetak dana nakon
događaja, a odmah se pojavila i sumnja
da je kritičar kažnjen skidanjem s proto-
kola zbog rasprave o grafitu, dešavanji-
ma na probama predstave *Da nam živi
živi rad* i negativne kritike.

„Pisanje grafita pod okriljem noći
govori o kukavičluku onih koji žele da
našu *Revoluciju* (tako, naime, glasi slo-
gan ovogodišnje sezone Ateljea 212,
prim. aut.) proglase nedovoljno revolu-
cionarnom. Revolucija je upravo govoriti
to što želite smelo, na sav glas, stojeći iza
svog stava sa imenom i prezimenom“,
izjavio je Kokan Mladenović u „Politici“.

šnjenje su me uputili na upravnika jer
on, kako kažu, određuje protokol. Mlade-
nović mi je rekao da moje ime više nije
na protokolu jer, prema njegovom shva-
tanju, taj pojam podrazumeva saradnju
sa dobronamernim partnerima, u šta se
ja ne ubrajam zbog pisanja o predstavi i
fenomenu *Kosa*. Međutim, ovaj postupak
može se tumačiti samo kao kažnjavanje
'nepodobnih'.

Kokan Mladenović je na ovu optužbu
reagovao pismom „Politici“ u kome je ob-
jasnio sledeće: „Pravo je upravnika
kuće, bazirano na članu 59 statuta Atel-
jea 212, da kreira poslovnu politiku
kuće, njenu prezentaciju javnosti, kao i
protokol premijernih gostiju. Taj protokol
se obnavlja svakim premijernim izvođe-
njem i, shodno prilikama, trpi manje ili
veće personalne promene. Mišljenja sam
da protokol jedne organizacije, bila ona
pozorište, Vlada Republike Srbije, amba-
sada strane zemlje ili ugledna kompani-
ja, označava spisak prijatelja i saradni-
ka onoga ko protokol sastavlja i za čije su
prisustvo domaćini posebno zainteresova-
vani. Položaj pozvanog gosta podrazu-
meva lepo vaspitanje, korišćenje privi-
legija svoje pozicije, a nikako zloupotre-
bu gostinskog položaja i izvrgavanje do-
maćina ruglu. Svojim javnim nastupima
i tekstovima u vašem kulturnom dodat-

ku, gospodin Medenica je, višestruko
prenebregavajući pravila novinarske
etike i morala, diskreditovao sebe kao
gosta naše ugledne pozorišne kuće.“

Njihov dijalog bio je tema i povod
mnogim komentarima. Mladenović se po
tom pitanju više nije oglašavao, a Me-
denica je prvo u kulturnom dodatku „Po-
litike“ pa zatim i u emisiji „Peščanik“ na
radiju B92, prikazao zašto slučaj *Kosa*
odgovara filozofiji palanke, naslovu po-
znate studije Radomira Konstantinovića.
„Vrsta argumenta 'publika nešto voli, mi
radimo za publiku, a ne za vas intelektual-
ce', da je to jedan klaustrofobični argu-
ment koji u potpunosti, ne sad vršim do-
slovno poređenje, ali po sistemu mišlje-
nja asocira na onu Miloševićevu dema-
gogiju iz devedesetih, a to je pozivanje na
narod. Pozivanje na publiku kao glavni
kriterijum u umetnosti je isto što i pozi-
vanje na narod. Ja ponavljam, niko ne
kaže da je publika nebitna, naprotiv, ali
se svugde u civilizovanom svetu na pu-
blici radi“, rekao je, pored ostalog, Me-
denica.

Zanimljivo je da reakcija Uduženja
pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije
na ovaj slučaj, premda upućena neko-
likim redakcijama i novinskim agencija-
ma, pa i samom NIN-u za koji piše Me-
denica, nigde nije objavljena. Nju, u ime
Izvršnog odbora Udruženja potpisuje
Aleksandar Milosavljević, predsednik
Udruženja, i ona glasi: „Povodom odluke
Kokana Mladenovića, direktora pozo-
rišta Atelje 212, da sa protokolarne liste
zvanica na premijere ovog teatra izostavi
ime Ivana Medenice, pozorišnog kri-
tičara nedeljnika 'NIN', ne ulazeći u
razloge zbog kojih je Mladenović doneo
ovu odluku, izražavamo duboko nesla-
ganje sa tim činom, uvereni da je zadat-
ak kritičara da slobodno i neometano
iznosi vlastite kritičarske stavove. Na taj
način, direktno ili indirektno, hvaleći ili
kudeći predstave o kojima piše i koje
analizira, kritičar ostvaruje elementar-
nu misiju koju podrazumeva teatarska
kritika i koju ne bi trebalo dovoditi u
pitanje, pogotovo ne u društvenom tre-
nutku u kojem pokušavamo da saču-
vamo i afirmišemo kritičko promišljanje
stvarnosti.

„Otuda je svaki oblik administra-
tivne odluke koja sugerise podelu na
podobne i nepodobne, dobronamerne i
zlonamerne, dobrodošle i nedobrodošle
kritičare, nepopularan i neproductivan.“
U trećem činu, pokretači radnje su
autori predstave *Da nam živi, živi rad*.
Anđelka Nikolić, rediteljka predstave, u
medijima je krajem aprila, izjavila da je
„direktor pozorišta Kokan Mladenović
uzurpirao proces rada nametanjem kon-
trolnih proba, koje su bile poligon za da-
vanje sugestija i naređenja, odnosno za
cenzuru na čijoj su se meti našli gotovo

svi segmenti predstave. Tražio je da
predstava bude smešnija, da se izbegava
kritika vlasti i političara, a eksplicitno je
zabranio da se pominju navijači *Parti-
zana*, narodni pokret *Obraz*, *Sveti Sava*,
vladika Nikolaj Velimirović.“ Kokan
Mladenović je u već pomenutom pismu
odgovorio da su „mladi autori, u ugovor-
ima potpisanim sa Ateljeom 212, spo-
razumno pristali na sve navedene uslove
koji su, shodno pravnim i profesionalnim
normama, uobičajeni za poslove za koje
su angažovani. Ukoliko su mislili, ili i
dalje misle, da su njihova autorska
prava na bilo koji način prekršena mogli
su, i još uvek to mogu, da uskrate
izvođenje spornog dela. Pitanje je zašto
to nisu učinili, a odgovor se možda krije
u čudnoj disproportiji između autorske
sujete i autorskih honorara.“

Usledio je slučaj gostovanja *Putu-
jućeg pozorišta Šopalović* Ateljea 212
na festivalu „Kunstenfestivaldesartsu“
(7–29. maj 2010) u Briselu. I ovaj sukob
je obuhvatio ne malu količinu medijskih
sadržaja, (ne)zvaničnih polemika i ko-
mentara takođe. Ukratko, po povratku
ansambla sa gostovanja, usledili su izve-
štaji u kojima je Janežič optužen da je sa
programa predstave izostavio ime našeg
uglednog pisca Ljubomira Simovića. Za-
tim da je, koristeći osobenost te predstave
da se on može uključivati u njeno izvo-
đenje kao deo pozorišnog čina, sa scene
vređao Srbiju, Beograd i pozorište u
kome je njegov honorar bio 38.000 evra,
da je bacajući karanfile na glumicu Na-
du Šargin sa pozornice poručio: „Ovako
su Srbi bacali karanfile na vojsku koja je
išla u rat u bivšoj Jugoslaviji“...

U reagovanjima na te optužbe, pored
ostalog, ambasador Republike Srbije u
Belgiji Radomir Diklić rekao je da je
izvođenje predstave u Briselu bio
kvalitetan i značajan kulturni događaj, a
istakao je da su, ne ulazeći u (ne)tačnost
navoda u polemikama, *Šopalović* „do-
datno doprineli poboljšanju slike o Srbiji
do kojeg nam je (verujem svima) toliko
stalo“.

Uvid u internet prezentaciju belgi-
jskog festivala pokazuje da je program
Ateljeove, kao i ostalih pozvanih predsta-
va, deo koncepta autorskog festivala, što
podrazumeva isticanje imena reditelja, a
da za neke predstave nije naznačeno ni
ime pozorišta/ trupe, dok u slučaju Ate-
ljea jeste, te da je Janežič s poštovanjem i
naklonošću govorio o Ljubomiru Simo-
viću. Oglasio se i Tomi Janežič osporava-
jući navode iz medija. U odgovoru Ja-
nežiču iznova je skrenuta pažnja na pr-
vobitne optužbe. Po svojoj prilici ovde po-
lemika o Ateljeu 212 neće biti okončana
te se može očekivati

i nastavak.
Sonja Ćirić

Dramaturški informator

„SNOVI U BOJI“

Snovi u boji Jelene Paligorić su sa-
vremena drama (dešava se danas, u
Beogradu), tematski usmerena na pi-
tanja odrastanja, sećanja, tinejdžerskog
bunta i želje da se bude drugačiji, ali i šire,
pretresanjem niza (egzistencijalnih) pro-
blema koje podrazumeva život u današnjoj
Srbiji. Postoje dva glavna plana radnje u
komadu. Jedan obiluje dešavanjima, dina-
mičan je, epski, a ispisuje razvoj događaja
u vezi s bendom „Stanje stvari sada“, čiji
su članovi sedamnaestogodišnjaci Džo,
Branimir, Alek i osamnaestogodišnji
Glavni, pevač koji će ih kasnije napustiti.
Drugi plan radnje u komadu je lirski, inti-
man, ispovedni, a formiraju ga sećanja i
razmišljanja Višnje i Marine, takođe
sedamnaestogodišnjakinja (one učestvuju u
bitno utiču na razvoj događaja iz prvog

plana drame). Njihove misli i sećanja su
monološka, veoma poetična, a simultano se
predstavljaju, pri čemu su veoma bitna u
pogledu uspostavljanja emotivnih značenja
drame. Ovaj spoj, koegzistencija epskog i
lirskog, narativnog i poetičnog u drami,
bitan je na planu dinamike, ali i stvaranja
jedne punoće značenja.

Kada je reč o toku koji prati događaje u
vezi s bendom koji se priprema da učestvu-
je na takmičenju „Borba bendova“, on ima
i jedan poučni, metaforički razvoj (zaje-
dništvo–kriza–raspad–hrabrost i snaga
da se ustane i opstane). Bend je metafora
tinejdžerskog identiteta, želje da se bude
nezavistan, drugačiji, da se izleti iz kalu-
pa, konvencija, monotonije, društvene
svakodnevice, da se stvori nešto kreativno
i, možda najvažnije, da se artikulišu emo-
cije – potrebe da se bude svoj, nezavistan,
ali i čežnje za nežnošću, bliskošću, ljubav-
lju. Niz ovih osećanja sublimiran je u
songovima koje izvodi bend uživo na sceni

(u scenskoj realizaciji teksta bi uključiva-
nje benda bilo veoma efektno, npr. kao u
predstavi *Dečko koji obećava* u Pozorištu
„Boško Buha“). U drugom planu, tekst se
bavi uticajem popularne kulture na for-
miranje tinejdžerskog identiteta (Branimir
Štulić kao ikona, likovi stripa „Alan Ford“
kao reference itd.), ali i jasno problema-
tizuje život u današnjoj Srbiji (većito aktu-
elno pitanje: otići ili ostati itd.). Zbog svega
toga, te punoće značenja i postojanja raz-
ličitih planova radnje koji, iz više uglova,
prodorno govore o današnjoj svakodnevi-
ci u Srbiji, drama *Snovi u boji* Jelene Paligorić
sigurno zaslužuje da se nađe na reper-
toaru nekog našeg pozorišta, možda ideal-
no na sceni za mladu publiku u „Ra-
doviću“ ili „Buhi“. Ona donosi jednu finu,
novu sentimentalnost, pomalo potisnutu i
zaboravljenu (a tako potrebnu), u i dalje
aktuelnom nasleđu brutalističke drama-
turgije.

JELENA PALIGORIĆ – BIOGRAFIJA

Rođena 28. avgusta 1987. godine u
Beogradu. Završila Šestu beogradsku gim-
naziju na Zvezdari. Četvrta godina drama-
turgije, na Fakultetu dramskih umetnosti u
Beogradu. Drama *Tri sekunde* izvedena je
na sceni „Kult“ (UK „Vuk Karadžić“) u
režiji Staše Koprivice (decembar 2009). Na-
pisala scenario za kratkometražni animi-
rani film *Oblak za poneti*, čija se realizaci-
ja očekuje krajem septembra 2010. godine.
Piše radio drame (dve su snimljene u
produkciji FDU), saradnik je lista „Stu-
dent“. Pisala katalog i promo materijal za
ekološku akciju „Limenkica – ulaznica“
koja za cilj ima podizanje ekološke svesti
kod dece (2009). Dramski tekst *Krajnji
rezultat ili karta za zapadnu tribinu*, u
izvođenju Dramskog studija gimnazije
„Svetozar Marković“ iz Novog Sada,
učestvovala je na Školskom pozorju 12.
maja 2010, u okviru takmičarskog progra-
ma. Deo je nove slem pesničke scene

Beograda, redovno nastupa i piše poeziju.
Prošla niz stručnih radionica kod nas i
u inostranstvu.
Ana Tasić

IDEMO KA DEVETOM KRUGU

U smutnim vremenima uvek se pojavi neko ko prihvati da igra pajaca na melodiju koja u tom trenutku odgovara. Naši unuci će se čuditi i krstiti: da li je moguće da su ovama bile vođe - rekao je Dejan Mijač u intervjuu Ludusu koji je radio Feliks Pašić 1993. godine, a čiji veći deo iznova objavljujemo

Postoje tri važna datuma u tvom životu vezana za Tuzlu, i sva tri su aprilska. Petnaestog aprila 1957. ti si u Tuzli imao diplomsku predstavu, „Plug i zvezde“. Dvadeset šestog aprila 1991. bila je u Tuzli premijera „Urnebesne tragedije“, u tvojoj režiji. Između je 19. april 1973. i premijera „Hamze“ Ali Beja...

Da, vidiš, interesantno... Ja sam u Tuzlu otišao sasvim slučajno, u potrazi za mestom gde ću da režiram svoju diplomsku predstavu. Vezao sam jedan ranac, stavio ga na leđa, skupio nešto para, pa išao od pozorišta do pozorišta da se ponudim. Pre toga sam, naravno, poslao pisma. Obišao sam tri pozorišta u Vojvodini i rešio, onda, da idem u Bosnu. Trebalo je da odem u Tuzlu, u Zenicu i u Banjaluku. Nisam imao ni pojma gde je Tuzla. Iznenađio sam se da je relativno blizu, iako se putovalo do Vinkovaca i od Vinkovaca. U Tuzlu sam došao, prvi put u životu, noćnim vozom koji je prevozio rudare u basen. Bila je užasna, grozna, zabačena neka stanica, bilo je vrlo loše vreme, početak zime. Na prvi pogled, neprijatan utisak sam imao. Međutim, hodajući krivudavim ulicama, naiđem na jednu predivnu zgradu, čistu novu. Unutra svetlo, toplo. Sačekala me portir, Ibro. Kažem: „Ja sam došao iz Beograda. Očekuje me upravnik Zoranović.“ Kaže: „Izvoli gore.“ Odem gore, upoznam se sa Zoranovićem. Osvoji me ta zgrada, ta lepota, čistoća, mir, sredenost u pozorištu. Odmah smo se dogovorili. Zoranović me je zadržao da ostanem u Tuzli dva-tri dana, da pogledam neke njihove predstave, da napravim podelu... Predstava je jako dobro prošla. Ja sam se u međuvremenu upoznao sa ljudima, upoznao Tuzlu inutra, koja je tada bila jedan čudan grad, grad na preokretu. Naočigled su se dešavale revolucionarne promene. Bio je ogroman priliv stručnjaka. Zatekao sam masu ljudi koji su diplomirali u Beogradu i došli u Tuzlu. Sreo sam lekare, inženjere, profesore, ljude raznih struka koji su se tu zaposlili, dobili stanove i mogućnost da počnu karijeru. Centar grada je rapidno tonuo, ali se okolo, nesrazmerno većom brzinom, zidao jedan novi grad. Naravno, u Tuzli je bio i neki svet od pre, ali ga je bilo znatno manje. Interesantni ljudi, na primer Ismet Mujezinović ili Derviš Sušić. Tuzlaci stari koji su mene, žutokljunca koji je takoreći pao s grane, prihvatili, osetili su valjda da i ja po nekoj stvaralačkoj vezi pripadam njima. Upoznavali su me sa miljeom i, što je najlepše, i sa adetom. Recimo, kod Ismeta Mujezinovića ja sam prvi put saznao da, kad se sedi i kad ti iznesu meze, da to ne treba da se pojede odmah, nego da se uz rakiju mora da mezezi dugo, a da je najvažniji divan. I te noći u njegovom ateljeu, s njegovim pričama, za mene su bile dragocene.

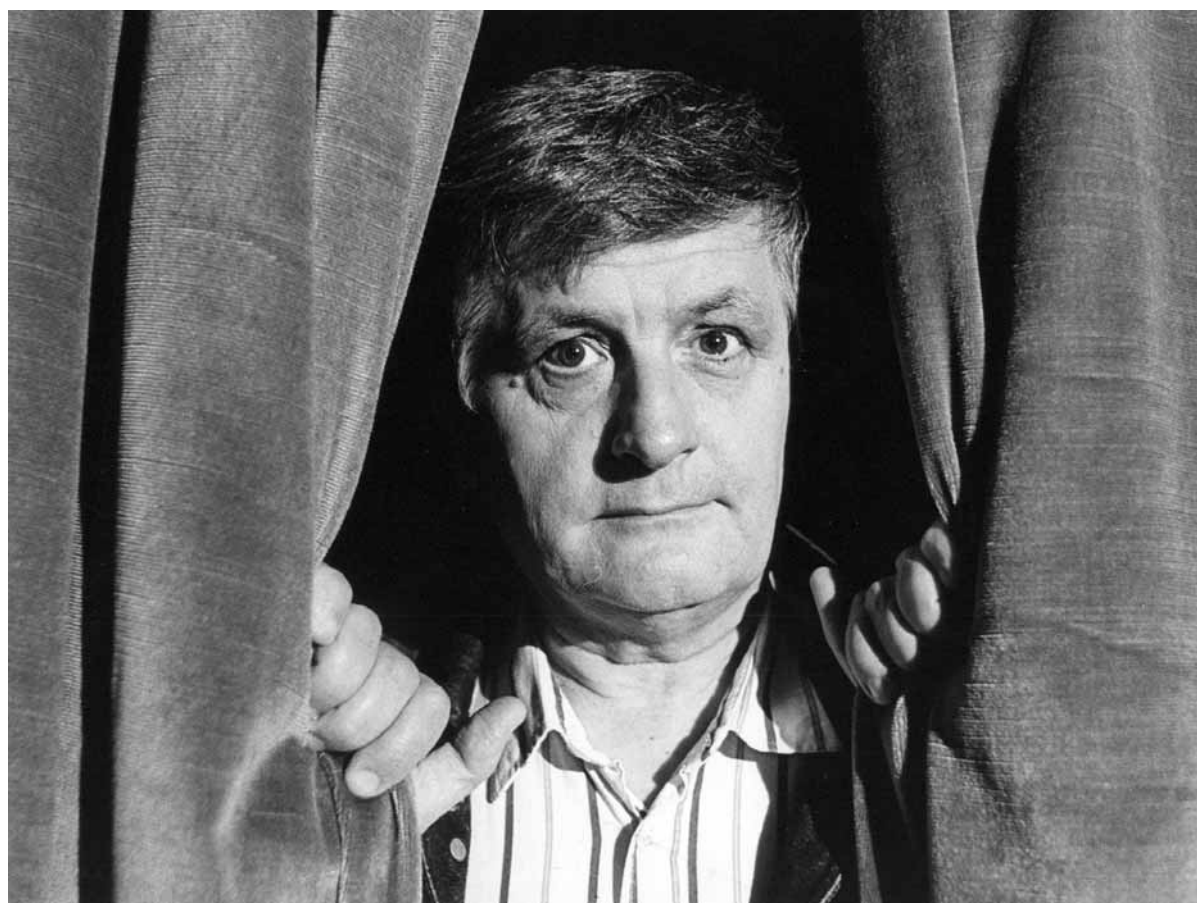
Taj milje je, naravno, tebi bio nepoznat.

Potpuno nepoznat, potpuno stran. Ali, vrlo brzo sam shvatio u čemu je problem... Naravno, bilo je neke otvorenosti, ali bilo i nekih nedostupnih predela u

koje se nije moglo zaći. Otac jednog glumca bio je imam. Vrlo otvoren čovek, moglo se sa njim o svemu razgovarati – do izvesnog stepena. Onda bi rekao: „Mani svađe!“ Ja sam to uvažavao. Shvatio sam da postoji jedno veliko polje uzajamnog prožimanja i postoji nešto specifično što nas odlikuje osobenostima... Imao sam sreću da odem u Tuzlu u vreme kada je čaršija nestajala i pretvarala se u novu urbanu sredinu. Primera radi, njihov fudbalski klub je za godinu dana iz treće

„Hamzu“ od Ali Beja. To je neka muslimanska verzija „Skapena“?

Da, to je Skapen... Sad se to igra u Tuzli, taj Hamza. A Ali Bej je pseudonim jednog reis-ul-uleme sarajevskog, koji je Skapena prebacio u bošnjačku verziju i mesto događanja premestio u Istanbul. A Hamza i ostali su Bosanci. Ja, naravno, u celoj toj stvari, sem govora i sem izvanredne lokacije, nikako nisam mogao da ne vidim Molijera, odnosno njegov prauzor mediteranske komedije. Na kraju krajeva, meni je i Istanbul Mediteran. I radio sam bez ikakvog zazora mediteransku komediju, samo sa fesom i šalvarama. Išla je ta predstava na festival u Jajce i... Desi se da mene tamo odjedared spopandrknu, počnu da kritikuju neki tipovi, i to ne Muslimani, nego baš Srbi i poneki Rvat. Tad sam ja prvi put, te sedamdeset treće godine, ukopčao da postoji neka delikatna ravnoteža između tih naroda i da se ja nisam dobro informisao u toku

Dejan Mijač (Foto: Vesna Pavlović)

lige ušao u prvu ligu i postao stabilan prvligaš. A kad je ušao u prvu ligu, za samo jedno leto izgradili su stadion, samo za jedno leto... A onda, Tuzla je bila jedna od najtolerantnijih bosanskih sredina, čini mi se.

Misliš na toleranciju međunacionalnu?

Međunacionalnu. Nacionalno najtolerantnija, čini mi se. Poznata je ona epizoda iz Drugog svetskog rata kada je glavni imam tuzlanski Ibrahim Kurt sakupio svoje hodže i otišao u Zagreb da kaže poglavniku da se tuzlanskim Srbima ne sme ništa dogoditi... Skoro sam razgovarao sa jednom kolegicom koja je pobegla iz Tuzle. Pitao sam: kako se ponašaju neki ljudi? Za neke koje sam znao potvrdila mi je da su i dalje takvi kakvi su bili. Za neke sam se iznenadio. Rekla mi je, na primer, za odlično ponašanje gvardijana tuzlanskog. Ima u Tuzli franjevački samostan... Zaboravio sam kako se zvao taj fratar koji je bio jedan od prvih horovođa u Tuzli, pa između ostalog kod mene u predstavi radio korepetacije. Saradivao potpuno na bazi entuzijazma.

Proveo si u Tuzli četiri godine i sedamdeset treće si se vratio da radiš

svog prvog boravka u Tuzli o tim osetljivostima, granicama... Ni na kraj pameti mi nije bilo da nekoga ismejavam. Na kraju krajeva, u toj komediji nije bilo nikakve nacionalne protivteže, kao na primer u *Putu oko sveta* kod Nušića, gde imaš Jagodinca i Crnogorca, pa može da se postavi pitanje koji je gluplji, premda nije ni u tome problem... Jednostavno, ta mediteranska sloboda igre, taj model koji je sačuvan od komedije del arte, to je mene zavelo pa sam napravio predstavu koja, verovatno, nije bila baš u duhu poštovanja islama. Ne znam, ni dan-danas ne shvatam u čemu je bila moja greška. Publika je to odlično primila, ali odjedared se obrušilo na mene... Uvek bih preživio, preživio bih teško bogu hvala, svaku stručnu kritiku. Ali, kada naiđem na ovakvu minu, tu sam jako osetljiv.

Je li to bilo prvo tvoje iskustvo te vrste?

Prvo. I tada sam se zarekao da u Bosnu više neću odlaziti. I, stvarno, jedno deset godina posle toga nisam odlazio...

Osamnaest.

Toliko. I vrlo sam oprezno išao... Da sam bio nameran da uradim nešto, odmah bih verovatno borbenu nastupao. Ali, da bezvezno nagraišem, to mi je bilo nekako

čudno. I smatrao sam da je to tamo neki poseban vilajet u koji nije zgodno zalaziti, i da nema neke naročite potrebe da se izlažem neprijatnostima. U ono vreme su to, u stvari, bile strele odapete od ljudi koji su hteli da zarade neki politički poen... To mi se još dva-tri puta desilo u životu, a onda sam jedared naišao baš na minu, isto iz svoje neopreznosti.

I kad si se posle osamnaest godina ipak vratio u Tuzlu, došao si s komadom, danas bismo rekli, simboličnog naslova: „Urnebesna tragedija“.

Devedeset i prve godine, da. Eto, i tu se pokazalo koliko sam ja čovek koji apolitično razmišlja, koliko se pozorište dodiruje sa nekim granicama stvarnosti a koliko pokušava da joj izmakne. Pošto sam život provodio uglavnom u pozorištu, uvek sam bio u nekoj međuzoni između tih granica... U vreme kad sam radio predstavu već su bili prošli izbori. U Tuzli su nadmoćno pobedili reformisti... Eto vidiš, to je refleks svega onoga o čemu sam ti pričao. Jer, to nije neka naročita ideologija, nego refleksni gest grada da sačuva svoju samobitnost. Međutim,

pozorišta, držao je zdravicu predsednik opštine koji im je predao neke darove, pa je govorio direktor DITE koji je bio predsednik Upravnog odbora pozorišta, pa je govorio vladika, pa brat Derviša Sušića, doktor Huso... Bili smo svi zajedno, i pevali smo do neke sate ujutro, i veselili se svojoj premijeri, i bili nam u gostima ljudi raznih opredeljenja, raznih nacionalnosti i veroispovedi, i sve je bilo bogougodno. Ja sam u tom trenutku verovao u premoć ove moje nadgranice, to jest pozorišta. Međutim, posle je bilo to što je bilo... Sa tom predstavom smo u junu te godine gostovali u Jajcu, na festivalu.

Kako je u aprilu devedeset prve delovala „Urnebesna tragedija“?

Dobro je delovala. Publika je jako lepo reagovala, svi su predstavu voleli...

Neki ludaci dolaze...

Jeste, neki ludaci se muvaju. Bivši heroj u ludnici sreće Nemicu s kojom ostvaruje idealnu harmoniju. Deca su mu potpuno šizoidna. Neki svet koji se raspada naizgled od neke sitosti, a u stvari od impakiranog zla... Ali, ljudi verovatno nisu hteli te stvari da vide. Mnogo toga je u svim našim predstavama već godinama bilo opominjuće. Slutili smo, nismo mogli znati, ali u srži od kostiju nosili smo sve naše tegobe koje će nam se desiti. Onda smo bili na festivalu u Jajcu. Tuzlaci su po mene poslali kola i šoferu, i ja sam prešao preko teritorije Hrvatske, naravno bez pasoša... A u Jajcu neka neprijatna atmosfera. Imam utisak da misle da sam došao da uzmem nagradu. A gostovala je negde na kraju festivala predstava Jugoslovenskog dramskog Narodni poslanik, Tragedija je bila u sredini, pa sam se dogovorio da odem malo u Jajce, da danem dušom, i prijalo mi je... Odjedared je bilo važno da li će u žiriju da bude čovek Durakovićev ili neki ne znam čiji. Pa i ljudi su se čudno ponašali. Nije bilo više one spontanosti. Sve je već bilo dobro poremećeno.

Kaže da je pozorište slutilo zlo koje će nam se desiti. Mislim da je vrlo indikativna, i u tom smislu, predstava „Ruženje naroda u dva dela“. Sećam se završne scene: devojčice koja nedužna strada na osunčanom srpskom proplanku četrdeset treće. Ali, prethodi scena božićnog praštanja u, rekao bih, iluziji pomirenja. Besmislena žrtva nije simbolički već sasvim konkretan ishod rituala ruženja u Seleničevoj drami.

Da, da... Tu scenu pomirenja radili smo tako da se odjedared razmaknu zidovi tog zatvora, da se ljudi preobraze, da postanu ono što jesu u nekoj svojoj krajnoj emanaciji. I, naravno, oni isključivi tipovi, četnik i partizan, oni su se ogolili u svojoj isključivosti, i počeli su da pucaju jedan u drugoga... To je predstava koja je pravičljiva na istrošenom jeziku. Bar sam ja mislio da je to jezik istrošenih ideja, koji u određenom trenutku proizvodi samo bes i buku, i mržnju, kao potencijal, kao gorivo u borbi za vlast, i to vlast koja ima vertikalno od kible do prozorčeta na plafonu: ko će gde da uhvati mesto u toj hijerarhiji koja je bukvalno stepenasto poredana. A pri tom se troše reči iz izanđalog vokabulara koji i tom klaustrofobičnom suženom prostoru dobija na paradoksalnosti, postaje paradoksalan. Neverovatno je šta se dešava: da oni, čisteći barake od izmeta i pretačući ga u neke kofe, razgovaraju o krajnjim idealima naroda, o nacionalnom programu... A u centru svega je nedužna žrtva jedne devojčice. I majka, koja je sve vreme pevala nežnu pesmicu „Kol'ko ima, Jamo kol'ko ima dušu, kol'ko ima odavde do mora...“, pita: A ko je nas ubio? Onda nastupi mrak, i jedan krik, i intelektualac koji je ušao u neku zabludu politike, shvata šta mu je činiti i pravi jedan naizgled nerazumni gest i blokejom kolje ubicu. Pred-

stava se završava rečima: „Profesor ubio onog gada.“

Jeste da se drama dešava u suženom prostoru, između kible i prozorčeta, ali se na istorijskom planu dešava u onome što Selenić naziva „agresivnom srpskom parohijalnom svešću“, svešću koja se možda ponajjače ispoljava u tvrdokornom odbijanju svake promene, u netrpeljivosti, u jalu, u zloći, u mržnji koja, u graničnim situacijama, vodi u katastrofu.

Vidiš, a to je u pozorištu pokazano kao jedan mogući način subverzivnog ponašanja, kao kad u filmovima, recimo, gledaš priču o nekoj bandi motociklista... Sve to može biti i poetično, i mistično, i opasno, i stupidno. Pa i ovo... Ne kažem da smo pravili predstavu upozorenja, ali smo slutili koliko je moćna ta negativna energija parohijalne svesti.

To sa „Ruženjem naroda“ dešava se krajem osamdeset sedme...

Dešava se uoči „novih dna“, što bi rekao Turgenjev – „na kanunje“.

Komad ništa ne skriva: zna se koji se narod ruži i ko ga ruži. Da li je zbog toga bilo nepravilno?

Nije. Publika je odlično razumela tu predstavu. Nije bilo otpora čak ni od nacionalistički opredeljenih ljudi u ono vreme. Više smo se bojali da li će predstava delovati nacionalistički na Pozorju. Međutim, nije. Gostovali smo s njom po Jugoslaviji ondašnjoj, i igrali je usred Zagreba, sa velikim uspehom. U Zagrebu je predstava trijumfalno dočekana i komentarisana bogzna kako. Odmah sam dobio pozive da režiram u Zagrebu. Sećam se da mi je Kosta Spaić kazao: „Ja se ne bavim ovim problemima. Ti se baviš, a odlično je što dirneš u osinjak i iz toga izvedeš jednu maksimalno nadpolitičku, pozorišnu misao.“ To mi je bio veliki kompliment... Uostalom, ja se tim temama i nisam bavio kao nekakvim vrućim temama da bih podilazio nekome. Nije dno od mojih predstava nije programski drukala za nešto što su bile partije u nastajanju, recimo, nego je samo problematizovala jedan živeći aspekt stvarnosti.

U stvarnosti su se događaji tih godina smenjivali, a predstava je igrana nepromenjena. Da li je publika drugačije reagovala?

Jeste... u početku je predstava doživljavana kao stvar koja dolazi iz neke zabranjene zone, pa je vremenom prešla tu granicu. Kao i *Rodoljupci*, imala je svoj trenutak i svoju publiku. Ali, to je ograničen krug publike, za tu vrstu pozorišta.

I za „Rodoljupce“?

Rodoljupci su se pojavili u trenutku kada sam ja shvatio da će publika jednostavno u njih učtavati svoju situaciju. I to je bilo neposredno pre „novih dana“, godinu dana pre *Ruženja*... Predstava je brzo izvela svoj vek, što je šteta. Kako su se zakuvali politički događaji, tako je, čini mi se, postajala malo neprijatna u odnosu na ono što se događalo sa svešću ljudi. Vrlo mi je žao što se predstava nije zadržala do ovih dana... Sećam se, recimo, kad skoroteča dođe i donese vest da je Sentomaš pao, iako „u buletini drugojače stoji“. Oni su konsternirani i stoje zabezeknuti, a ovaj siromah ih gleda tako zabezeknute, stane između njih, izjednače se s njima, kaže: „Samo da se nije toliko pljačkalo.“ I ode. U ono vreme kad je predstava igrana nije se znalo šta to znači, kad taj bezazleni čovek iz rova kaže: „Samo da se nije toliko pljačkalo.“ Hoće reći: šta sad da radimo kad moramo svi preći u Srbiju? A onda, *Rodoljupci* imaju i onaj četvrti čin, kada svi pređu u Srbiju i kad prebrojavaju svoju zdravu valutu koju u Srbiji vrlo nepovoljno menjaju, pa se žale da ih kao izbeglice slabo tretiraju, niko čašu vina da im ponudi, pa

kažu: Što su dolazili da nas bune? Što su počinjali ako nisu bili kadri? I ima jedna divna rečenica koju je Žutić govorio: „I taj Rus! Kada će već jednom, mili ko na pužovima.“ I dan-danas govorimo poneku repliku iz te predstave, prosto leže, k'o šamar ćelavom.

Tvoji rodoljupci su groteskni i u maski, i ustavu, i u ponašanju.

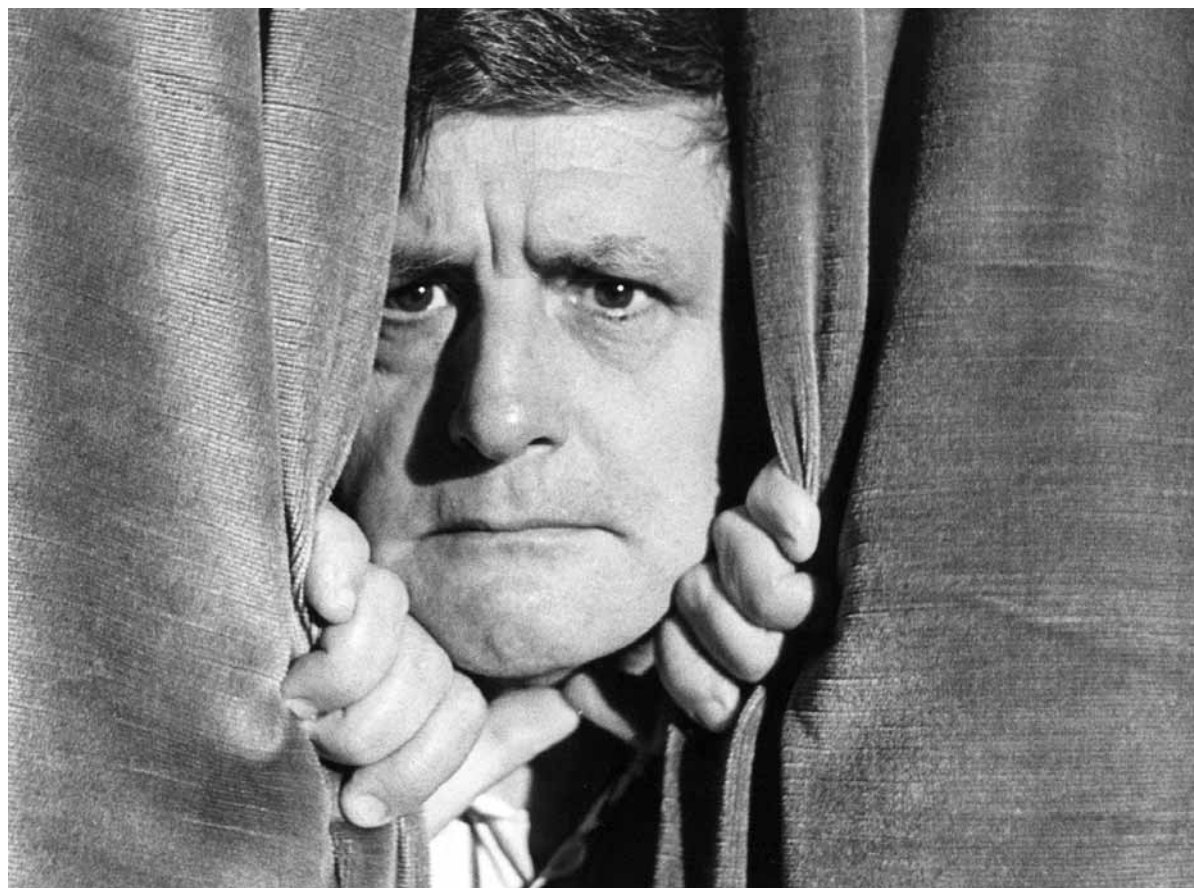
Oni su nestvarni. Iskombinovane su ličnosti, ne mogu ličiti ni na šta stvarno. Oni su deo jedne sulude igre koja svoj adekvat može naći jedino u groteski. Kao i ovo sa *Šćepanom Malim*... Postavlja se pitanje: koji je to narod koji može da

predstava tamo, ako joj dam neki pozorišni zamah, može izazvati otpor. Zbog toga sam težio nekoj vrsti jednostavnosti, nisam problematizovao neke stvari, što mislim da učinim u Beogradu. Ipak je publika u Beogradu nešto drugo... Sve je problem. Papagaj je problem. Papagaj je jedna opaka stvar. Da se pojavljuje kao *deus ex machina* jedna usrana ptica koja krešti jedinu naučenu rečenicu i vrti preokrete u radnji, to je ironično do boga. Neko će reći: Pa, koji smo mi ljudi da smo ticu poslušali! Ne radi se o tome. Mrkojević govori stalno: Izveo sam narod iz pameti. To je trenutak kad se narod izvede iz pameti. Ne izvede

nirvani kojoj žudi... Glumci su ljudi koji moraju biti omiljeni, oni vole da budu voljeni. A u ovom svetu mržnje biti voljen, vrlo je teško. I drukčije se vole umetnički idoli, a drukčije politički. Jedno je kako mladi vrište za svojim rok-grupama, drugo su zaraćeni navijači na fudbalskim utakmicama. To je već predvorje pakla.

A gde je pakao?

Pakao je ovo što imamo oko nas, ovo u čemu živimo. To je već jedan od krugova pakla, samo ja ne znam koji. Idemo ka devetom.

Dejan Mijač (Foto: Vesna Pavlović)

primi takvog histerika i takvu budalu? Pa, bilo koji narod koji prima bilo kog vođu. Uzmimo Hitlera, Musolinija... Kad čovek danas gleda filmove, pita se: pa je li moguće da jedan veliki nemački narod ide za takvom benom, za takvim pajacom!? Najmanje što možeš da mu komplimentiraš, to je da je smešan. A ceo jedan narod ide direktno u smrt za njim. Tako i za ovim *Šćepanom Malim*. Pitaju: pa, ko su bili ti Crnogorci? Pa, bili su ljudi kao i svaki drugi. U smutnim vremenima uvek se pojavi neko ko prihvati da ga pajaca na melodiju koja u tom trenutku odgovara. Naši unuci će se čuditi i krstiti: da li je moguće da su *ovo* vama bile vođe, i da ste vi pod njihovim barjakom ginuli... Ispitivao sam u nekoliko generacija, i ljude sam pitao. Koji su ljudi otišli u politiku? Sve sami paceri. Niko ozbiljan, pametan, dobar nije se bavio politikom. Političari, to je „š“ izbor svake generacije.

Da ostanemo kod „Šćepana Malog“. Ta predstava o Crnogorcima premijerno je prikazana u Crnoj Gori, a ironična je...

Hoćeš da pitaš: da li je bilo reakcija? One su izostale na samoj predstavi, a i to je moglo da se desi u ovakvim pregrejanim političkim situacijama kada se može pomisliti da se čak i Njegoš zloupotrebljava radi stranačkog nadvikivanja. Polazio sam od toga da, ako je ikako moguće, oslobodim Njegoša obaveze da bude obavezni pesnik svog naroda, da ga gledaju kao da gledaju Šekspira. Jednostavno, zaboravimo da je to Njegoš, gledajmo mehanizam istorije pretvoren u jednu vrstu pozorišne igre. Gledajmo herojsku komediju o *Šćepanu Malom*. Ako je nekome stalo do neke istorijske relevantnosti, neka ga gleda kao poučni komad koji nam dolazi iz daleke prošlosti i priča o još daljoj prošlosti... Znao sam

ga neko, nego sam sebe izvede iz pameti. I, kad sam sebe izvede iz pameti, sve je moguće. E, komedija nastaje tog trenutka kad ljudi kažu: zbog pameti, okrenusmo se ludosti!

Ibi bi rekao: Okrenuo se pozorištu!

Ja živim u pozorištu, od pozorišta, pa mogu da uobražavam, ali mislim da je ono značajnije od bilo kakve političke ujedurme. Recimo, ta predstava, takva kakva je, u Crnoj Gori objedini u gledalištu politički razjedinjene ljude. Svi oni na kraju shvate ono što kaže Njegoš: „Iznad cijele ove mješavine ipak umna sila toržestuje.“ Da iznad svega toga toržestuje Njegoš koji nam sa distance vekova govori o zabludama prolaznosti, o gorčini poraza, i da je vrhunska pobeda poznati sebe i očistiti sebe. Ne znam da li smo na pragu nečeg takvog, ali verujem u ono što je Dostojevski rekao: Lepota će preproditi svet. Ja mislim: umetnost je ideja budućnosti. Budući svet neće biti svet ideologije, nego svet umetničkih istina.

A šta da radimo sad, dok još stradamo u svetu ideologije?

Ja ne mogu ništa drugo nego da – ako je ikako moguće i dok je moguće – pravim poneku predstavu. Pa, ko vidi – vidi, ko shvati – shvati, ko razume – razume.

Živimo u vremenima kad smo svi na razne načine načeti, fizički i psihički, kad se prosto rušimo. Čini mi se da su glumci, kao osetljiva bića posebno pogođena.

Nije čudo da najosetljiviji glumci pucaju, jednostavno kao staklo. Sve češće se događa da glumci traže tajm aut, da se povlače izvesno vreme. To se dogodilo Mikiju Manojloviću, pa Gutoviću, pa Lečiću, pa... I, na kraju, Lauševićev gest koji ja ne mogu da tumačim nikako drugačije nego kao besmisleni korak ka

Možemo da zamislimo jednu hipotetičku situaciju kada glumac više neće biti u stanju da izađe na scenu. Tu prestaje pozorište.

Postoji jedan trenutak kada pozorište prestaje biti pozorište. Može da se lažno predstavlja da je pozorište. Uzmimo slučaj Kazališta narodnog oslobođenja za vreme Drugog svetskog rata, kada je pozorište služilo za održavanje borbenog morala... Čitao sam da Suzana Zontag u Sarajevu režira *Čekajući Godoa*. U iska-

sapljenom svetu tamo davati *Godoa* kao humanitarnu pomoć, to nije pozorišni čin. To je politički čin. To nema veze sa pozorištem. Ne vidim ni neku iskrenu potrebu ljudi kojima je ponuđena ta predstava da se zagledaju u nju i da nađu u njoj neku spasonosnu formulu za sebe. Potreba je kad u Sarajevu sami naprave pozorište.

I kad dođemo do devetog kruga pakla, sve će stati, pa i pozorište.

Mi stalno živimo u iluziji. Kao, puna su pozorišta. Nije tačno. Pozorište, kao i sve drugo, crkava, lipsava. Da će nam utuliti i duh, to je više nego jasno. Onog trenutka kad nestane struje, tog trenutka nestaje pozorište... A za glumce što me pitaš. Oni su i pre svega ovoga bili vrlo delikatni seizmični aparati. Već su emigrirali, pa se vraćali... Da su materijalno zbrinuti kao što nisu, verovatno ne bi ni igrali.

Od tvog poslednjeg aprila u Tuzli nisu prošle ni dve i po godine. Između je cela večnost...

Već je počeo uveliko rat u Hrvatskoj, a ljudi iz Tuzle su došli i razgovarali s nama. I onaj predsednik upravnog odbora mi je kazao: „Dodite, ako ne budemo imali para, daćemo vam jedan šleper deterđenta, pa prodajte to u Beogradu, to neka vam bude honorar.“ Dogovorili smo se da te jeseni, devedeset prve, radimo jednu predstavu. I verovali smo da ćemo da je napravimo, u Tuzli. Međutim, nije nam bilo suđeno... Bio je to tekst Dževada Karahasana, a govorio je o nekom franjevačkom samostanu i o nekim izbeglicama koje su u nekim zlim vremenima u tom samostanu pravili predstave. Vrlo zanimljiv komad. Celu ekipu je trebalo da povedem odavde. Sve je bilo dogovoreno, i datum početka proba. Nismo imali sreće... Kažu ljudi da, kad nekome amputiraš nogu ili neki ud, on ih oseća kao žive. Ja ne mogu još uvek da se priviknem... Kad mi je žena umrla, to je bilo devedeset prve godine, ja sam primio telegram saučesća iz cele Jugoslavije: iz Maribora, Kranja, Ljubljane, Rijeke, Splita, Zagreba, Sarajeva, Tuzle, Mostara, Skoplja, odsud. I ja sam njima, naravno, odgovorio sa zahvalnošću. Gledam neki dan te potpise... Neki ljudi koji su imali pravo da mi se tim povodom jave. To su bili prijatelji koji su znali i mene i moju familiju.

I više ti se niko ne javlja?

Ne. Ko da više ne postoje...

Eto!

Preplatite se na
LUDUS

Godišnja pretplata za Srbiju: 1000,00 din.

Dinarski tekući račun:
Savez dramskih umetnika Srbije
255-0012640101000-92
(Privredna banka Beograd A.D.)

Godišnja pretplata za inostranstvo: 30,00 EVRA

Devizni žiro račun:
5401-VA-1111502
(Privredna banka Beograd A.D.)

Instrukcije za uplate u evrima potražiti u
Savezu dramskih umetnika Srbije

O POZORIŠTU IZ SLIKARSKOG UGLA

„U svim vidovima umetnosti menja se najviše ono vidljivo, a ono za čim tragamo – suština, nije tako vidljiva. Ljudske vrednosti i mane nisu lako podložne promenama. Antičke tragedije su sve to iskazale. Promenama su podložniji likovi u životu, u pozorištu – na sceni. Kad slikar bira model – to je kao kad reditelj bira glumca za ulogu, dakle, svaki lik na platnu ima svoju ulogu. Često se modeli u procesu slikanja otvore pred umetnikom sa nekom pričom, pa utiču da promenite svoju početnu ideju, pa tako i sliku. Takođe i likovi u komadu prolaze kroz promene u procesu režije (kao u procesu slikanja likova). Dakle, slikar je kao pozorišni reditelj u odnosu na sliku uopšte, a reditelj vaju ili islikava likove u mizanscenu“, kaže Milan Tucović

Duška Čavić Žozi

Milan Tucović (1965), likovni umetnik ozbiljne reputacije, studirao je vajarstvo na Fakultetu primenjenih umetnosti, što ga na neki poseban način približava interesovanju za telo u pokretu.

U Milanovim slikama možete uvek uočiti nekoliko različitih planova. Umetnik napominje da je inspirisan starim majstorima renesanse i njihovom fascinacijom samim životom. Kao što se u prirodi prožimaju vatra, vazduh, voda i zemlja, tako on smatra da se prožimaju i različite umetnosti. „Pozorište je temporalni faktor samih slika – jer slika je sama po sebi scena, nekad aktivna, a ponekad pasivna... Kad u pozorištu posmatramo likove na sceni, prvo vidimo njihove figure, tek potom ih pratimo kao ličnosti“, veli Milan Tucović.

Naš slikar je inspirisan i pop-kulturom, pa je tako slikao slavnog Toma Vejtsa, koji na prvi pogled ljudima može izgledati samo kao neki „matori namčor“. Milan napominje: „Peške idem kroz istoriju umetnosti, od rane renesanse do Prvog svetskog rata, a trenutno me zanimaju kubizam, futurizam, dadaizam; takođe je moja fascinacija životom i onim

dnevnim, uličnim, kućnim zbivanjima, kulturom i subkulturom.“ Opčinjen je ikonografijom *Fashion TV*, srebrnim bljeskom modne piste, često su mu modeli manekenke iz *Voga*, jedan produhovljeni moler, Milosav, žene, deca koja podsećaju na Marsela Prusta, koji je rekao, kada je umirao: „Da li to idem ja ili ovi tapeti?“

„Živimo na tankoj pokorici, bukvalno jednakoj pozornici, ispod koje je masa arhetipova, dok se stalno ponavlja trošenje prirodnih i duhovnih resursa“, kaže slikar. On citira Bodrijara: „Živimo simuliranu stvarnost. Ne smatram da neko mora da odlazi u pozorište često, da bi bio ljubitelj teatra. Eto, moj atelje je toliko prometan, da se naslušam neverovatnih priča i doživim takve predstave, stvarnosti kao u pozorištu. Mogu da kažem da sam učio od Kiša. Kad bih mogao, voleo bih da režiram antičke mitove, postavljene u vanvremensku atmosferu. Voleo bih da radim priče Baševisa Singera. Dopadaju mi se i eseji kao forma, jer došao je kraj velikih romana. Mislimo u slikama, a pozorište jeste bezbroj slika i pokreta. Još su Egipćani znali za trodimenzionalno predstavljanje, ali mislili su da bi to

SIMBOLU oduzelo veličinu, donelo profanost i nisu ga koristili. Današnje pozorište ogoljeno je zbog brzine života, nemanja... Reditelj Nikita Milivojević i ja veliki smo prijatelji. Razgovarali smo o jednom pozorištu bez teksta, pa i bez glumaca. Rekoh mu da bi to moglo biti likovno fascinantno, ali subverzivno po pozorište. Po meni, to je larpurlartizam i isprazna estetika. Evo, slikarski atelje je scena, zavesa je podignuta, scena je ogoljena. U pozorištu epohu ne dočarava pukim kostim ili scenografijom, već stanje duha. Na primer, Nikita Milivojević je u okviru Grada teatra Budva režirao *Banović Strahinju*. Predstava se scenski nije bavila epohom – po Citadeli jurili su motori. A mi se i dalje pitamo koji su to Otomani, odnosno osvajači našeg doba? Pitanje je civilizacijsko.

„Kada se u pozorištu podigne zavesa, ulazimo u svet simbola. Ipak mislim da je film glavna umetnost našeg doba, volim Kšištofa Kješlovskog, Sergeja Paradžanova. Iz pozorišta sam imao pozive. Od Jagoša Markovića i Nikite Milivojevića, oni su želeli moju scenografiju, a od reditelja iz Slovenije Sama Streleca imao sam poziv za Čehova. Bio sam voljan, ali zauzet. Danilo Kiš je rekao da ogoljeni ljudi imaju ogoljeno pozorište. Poznato je da se pre Frojda o nekim stvarima u pozorištu nije eksplicitno govorilo ili režiralo, nije bilo te ogoljenosti.“

Milana Tucovića fasciniraju čuvene tapiserije iz muzeja srednjeg veka Klina u Parizu. Tako sceničan, ciklus tapiserija *Dama i jednorog* je do te mere nadahnua slikara da je poželeo da ih pošalje „u svemir kao poruku“. Jer tu kao da autor režira kompletne odnose simbola i to je Tucovića bacilo u razmišljanje i tim simbolima danas: „Pleni me umetnost neopтереćena vremenom, pa tako i pozorište. U svim vidovima umetnosti menja se najviše ono vidljivo, a ono za čim tragamo – suština, nije tako vidljiva. Ljudske vrednosti i mane nisu lako podložne promenama. Antičke tragedije su sve to iskazale. Promenama su podložniji likovi u životu, u pozorištu – na sceni. Kad slikar bira model – to je kao kad reditelj bira glumca za ulogu, dakle, svaki lik na platnu ima svoju ulogu. Često se modeli u procesu slikanja otvore pred umetnikom sa nekom pričom, pa utiču da promenite svoju početnu ideju, pa tako i sliku. Takođe i likovi u komadu prolaze kroz promene u procesu režije (kao u procesu slikanja likova). Dakle, slikar je kao pozorišni

Milan Tucović

reditelj u odnosu na sliku uopšte, a reditelj vaju ili islikava likove u mizanscenu! ... Kad sam bio mali gledao sam balet *Zaljubljen u tri narandže*, zaneli su me pokreti, igra. Volim atmosferu pozorišne scene i ono što čine glumci.“

Izgleda da slikar voli perfekciju i u pozorištu, jer on je fenomenalan crtač, minuciozan, strpljiv, nije daleko od pozorišnog izraza. Evo, pre nekoliko meseci u njegovoj galeriji „Uroboros“ odigrao se pred prepunim gledalištem svojevrsni performans u interpretaciji književnice, pesnikinje i prevodioca Kajoko Jamasaki. U galeriji je bila potpuna tišina, sa zidovima su nas posmatrale slike inspirisane Japanom, slušali smo haiku poeziju na srpskom i na japanskom. Pesnikinja je pokretima dočaravala atmosferu i služila se kao rekvizitima voćem, darivala je kruške, svojim knjigama, lepezom, a uz to se i presvlačila. Tako je slikar u galeriji bio domaćin jednog hepeninga. O umetnosti bi moglo da se govori beskrajno, a i da se piše. Treba umeti stati.

Koliko su slike Milana Tucovića scenične, može se u potpunosti doživeti bez

dodatnih objašnjenja – jednostavno gledate i gutate očima. Recimo, sliku *Remont* ili *Hesperide*. Samo neke od mnogih. Ali slikar sam stvara i scenski okvir – ramove, kutije, poličice uz raznovrsan sitan dekor – artefakte kao lepeze, školjke, kožne rukavice, dakle kreira scenu i u svoje portrete-likove dodaje rekvizite, što će reći režira fenomenalno jedan zastavljeni trenutak kao kada je čuveni reditelj Mata Milošević na probi *Kralja Lira* rekao velikom glumcu Milivoju Živanoviću: „Da ponovimo od onog mesta – gde su vrata uma moga?“ Um ostavljam pred velikom režijom tj. pred velikom slikom.

A pomenimo, na kraju, i nekoliko od brojnih izložbi ovog umetnika: izložba crteža u Etnografskom muzeju, izložba slika u „Modernij galeriji“ u Budvi (1995), u „Zadužbini Kralja Petra“ na Oplencu (1997), u Modernoj galeriji u Valjevu (2000, na poziv Ljube Popovića), u „Galerie D'Art Contemporain de Chamaillieres“ i u „Centre D'Art Contemporain“, Feurs (2002), u „Sesion House Garden“ u Tokiju (2007), u Galeriji Radio-televizije Srbije (2009)...

MEŠTAR OD POZORIŠNIH CIPELA

„Cipela je za mene skulptura, ona je postolje čoveka koje ga čini sigurnim, zahvaljujući kom čovek ide dalje, u svemu“, kaže Sarajlija Miloš Surutka, pozorišni obućar iz Zrenjanina

Snežana Miletić

Miloš Surutka živeo je nekad u Sarajevu, radio je kao mašinac ali se oduvek zanimao obućom, to mu je, naime, bio hobi. Kada je počeo rat, doselio se u Zrenjanin, gde mu je hobi postao posao od koga živi. Neobičnost i unikatnost njegovih, ručno rađenih cipela privukli su i ljude iz pozorišta za koje je vrlo brzo počeo da radi.

U njegovim cipelama hodali su i hodaju glumci Narodnog pozorišta „Toša Jovanović“ u Zrenjaninu, za koje je, između ostalog, izradio cipele za predstave *Gama kas*, *Bogojavljenka noć*, *Jelena Anžuska* za koju je napravio i kostime

ili delove kostima. I ne samo oni, njegove unikatne cipele nosili su glumci Bitez teatra, Pozorišta na Terazijama, „Puža“ za koji radi već skoro deset godina, pa onda „Pinokija“, Ateljea 212, kikindskog i subotičkog teatra. Jedan od velikih projekata za koji je radio u skorije vreme bio je i film *Sveti Georgije ubija azhdahu* Srđana Dragojevića.

Miloš pravi neverovatno lepe cipele, svaki par govori o čoveku koji ih nosi, najpre zato što je svaki napravljen baš po meri i željama onoga koji ih nosi, od vrste materijala do „mustre“.

„Cipela je za mene skulptura, ona je postolje čoveka koje ga čini sigurnim, zahvaljujući kom čovek ide dalje, u svemu. Cipela stvarno glavu čuva jer kad te ne žulja, možeš misliti na sve ostale važne stvari u životu, prionuti na suštinu života“, kaže Miloš dok „cvika“ jednu cipelu.

A cvikanje je zapravo zatezanje materijala na kalupu i od toga najviše zavisi udobnost buduće cipele jer, kako kaže naš sagovornik, za udobnu obuću potrebni su dobar kalup i dobar materijal a za dobru obuću – dobar materijal i majstor! Miloš isključivo koristi prirodne materijale jer njih može oblikovati kako hoće. Sve radi ručno. Mašine koje ima u radnju „neprskane su“, kaže šaljivo. To znači da nemaju motor. Jedino što se radi na motor, ali se ne nalazi u radnji, već to daje drugima da mu urade, jeste mašinsko tanjenje kože koje je potrebno, recimo, na mestima gde dolaze prevoji i štepovi. Pošto dobar par obuće zavisi od dobrog kalupa, u Miloševoj radnji na po-

Miloš Surutka, obućar (Foto: Jovan Njegović)

licama je naslagano dvesta pari kalupa koje, inače, nabavlja iz Vršca.

Na pitanje, kako saraduje sa reditelem kada dobije poziv da radi obuću za neku predstavu, kaže da prvo čuje rediteljeve želje, sugestije, prostudira ideju, naravno, uvek pročita tekst predstave koja se postavlja na scenu, potom uzima meru za cipelu i ostalo je u majstorskim rukama...

Miloš u radnji nema šegrta, sve sam radi, sa svojih deset prstiju, smireno i pribrano, i nema svoju prodavnicu u kojoj bi prodavao cipele, ne zato što to sebi ne može da priušti, već zato što neće. To bi ga, kaže, sputalo, oduzelo mu vreme za suštinske stvari u životu. Ovakvo je svoj čovek, radi tek toliko koliko je potrebno da plati svoju slobodu.

OD USAMLJENOSTI DO AGRESIJE

„Analogije“ Porodice bistrh potoka

Predstava *Analogije* – pod pokriviteljstvom Sekretarijata za kulturu Beograda – pripada pozorištu svojstva, što znači da zadire svojim konceptom i igrom u najdublji iskaz. Pozorište „Porodice bistrh potoka“ nije ni amatersko ni profesionalno, već posvećeno – ono za čije se pozorišne predstave garantuje životom. Zanat je tu manje važan, ali zato razvoj ličnosti i verodostojno ispoljavanje jeste. Predstava je dvaput odigrana kao ulično pozorište u Knez Mihailovoj ulici i na Trgu ispred konja, kao i na sceni „Kult“ Ustanove kulture „Vuk Karadžić“, te „Kamernoj“ sceni SNP-a. Ovakva vrsta raznolikog delovanja, izraz je nužnosti, u ionako suženom prostoru, da se alternativa ne uguši. Razna dovijanja i otvaranje mogućnosti za izvedbe

pronalaze se po raznim teatarskim toposima.

Tamo gde nema komunikacije, veli Sartre, nastaje agresija. Mi danas prepoznajemo jednu od najvećih pošasti savremenog sveta – usamljenost. To nije više obična alijenacija, već odvojenost i od samog sebe, agresija prema sopstvenom identitetu i zagubljenost u socijalnoj množini. Veliko je pitanje kako se snaći u sveopštem šljaštećem koloritu, a muka ti je. Slobode je mnogo, ali ona nije autorski izvojevana, već instruirana od strane institucija i establišmenta. U takvoj slobodi ne možeš ništa, pa se čini da je bolja nesloboda u kojoj, ipak, nešto možeš da učiniš. Čovek je postao izgubljen u izgubljenosti. Nužno je ponovo isprovocirati instinkt za „naspramnost“, potreban nam je neko drugi. Književni nobelovac

stava iz šume i apstraktne slike i alegorije savremene civilizacije postavlja u problematizovani teatarski okvir. Razgolićujući svoje ličnosti i scene teži se eksperimentu i riziku. Igor Stravinski je uveravao kritičare da njegova muzika liči na njegov nos. „Porodica bistrh potoka“ ispisuje sopstveni autoportret odgovornosti

naspram sveta koji juri u tačku bez značaja.

U predstavi igraju: Dragana Jovanović, Uroš Vukša, Predrag Mitrović, Nina Plavšić, Miroslav Jovanović, Božidar Mandić. Muzika: Sonja Kalajić.

Režija: Božidar Mandić.

Božidar Mandić

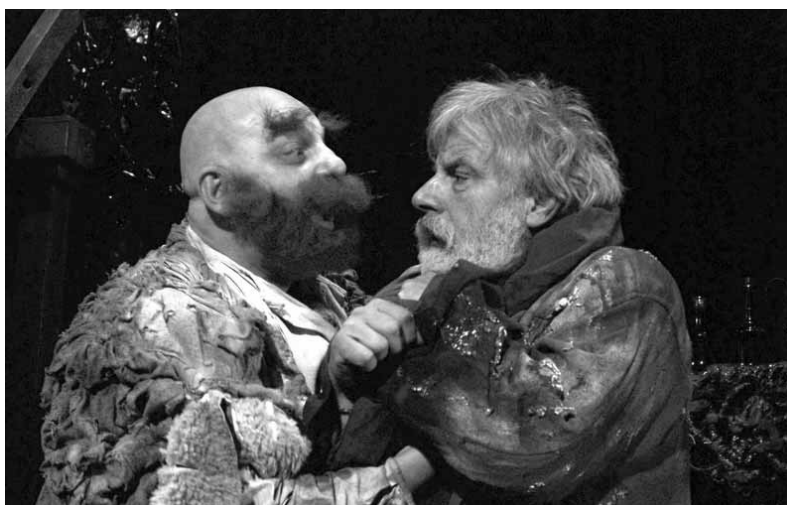
ČEKAJUĆI SKELU

Jedno viđenje predstave „Krčma“ A. P. Čehova u režiji Vlade Lazića

Narodno pozorište Pirot 15. maja otvorilo je ovogodišnje 46. susrete „Joakim Vujić“ u Šapcu predstavom *Krčma* A. P. Čehova u režiji Vlade Lazića. Scenograf je Dragoslav Nikolić, kostimograf Anđela Viktorov, scenski pokret potpisuje Ferid Karajica. Premijera ovog komada bila je 18. marta 2010, a 28. maja odigrana je na sceni Beogradskog dramskog pozorišta.

Na prvi pogled čini se da je od Čehova ostalo jako malo i da je Lazić potpuno promenio dramu. Međutim, ako malo dublje zademo u analizu rediteljskih i adaptacijskih postupaka, primetićemo da je Lazić vrlo spretno „isekao“ suvišno, (pre)naglasio delove koji predstavljaju suštinu Čehovljevog prikazivanja stvarnosti.

Reditelj je izolovao nekoliko promašenih sudbina na jednom mestu. Čeka-

Zoran Živković i Slobodan Aleksić u predstavi *Krčma*, Narodno pozorište Pirot

jući nešto što nikada neće doći, oni proživljavaju unutrašnje lomove i tragedije. Bore se sa sobom i svojim karakterima. Pokušavaju da pobegnu od svojih grehova i svoje sudbine, da se ukrcaju na skelu i odvezu se u neki drugi život ili makar u onaj koji su nekad živeli. Ali iz trenutka u trenutak njihovo ćutanje, smeh, plač, jecaj, gest ili pogled sve više ukazuju na to da je čekanje uzaludno, da su svesni problema, ali da izlaza nema i ostaju zarobljeni u svojoj zatravnoj egzistenciji. Čak i lik Tatjana koja na prvi pogled odudara od ostalih svojim stavom, mladošću i lepotom utapa se polako i tone u bezdan sa ostalima. Ali ne samo Tatjana, već i ostali, predstavljajući svoje biografije iskačući, slučajno ili namerno iz likova, naglašavaju jedan od

osnovnih motiva Čehovljeve drame: prolaznost i uzaludno propadanje i straćenje čovekovih vrednosti i vrlina.

U prikaz rediteljevog doživljaja Čehova, savršeno se uklapa izbor kostima i scenografije. Pretrpanost, naglašena simboličnost, spoj nespojivog, pomešanost različitih elemenata koja izaziva strah. Kajzerovsko tumačenje groteske kao izražavanje „otuđenog sveta“ gde su narušena osnovna načela i zakoni realnog sveta, pa je snalaženje u njemu otežano i to izaziva jezu.

Potpuni šok u gledalištu izazvan je krajem koji ruši načela psihološke drame. Mada se glumačka igra na kraju, koja ističe u prvi plan nastranost, razvrat i blud može tumačiti dvojako: kao kulminacija ljudske nemoći da se izbori

sa svojom sudbinom, ili se čak može porediti sa sličnim postupkom u drugim Čehovljevim dramama, npr. sa pucanjem Ujka Vanje u profesora u želji da nešto promeni, da poremeti mučno, ustaljeno i dosadno, ali se i nakon toga ništa ne menja. Time Čehov još jednom ističe svoj stav da su neki ljudi nemoćni pred svojim postojanjem.

Što se glumačke igre tiče, vrlo je bitno naglasiti da se oseća da pirotski ansambl zajedno diše na sceni, što je u poslednje vreme u srpskom pozorištu, nažalost, retko. Uspeli su da naslikaju karaktere, da se sažive sa njima i da prenesu emociju. Fascinantno je to što su glumci nasuprot prenaplašenosti kostima i scenografije uspeli da, potpuno prirodno, na jedan drugačiji način, prikažu tragediju.

Oni ne moraju da viču da bi pokazali da su besni, ne moraju da nadigravaju jedni druge da bi istakli svoje karaktere. To je ono što će možda publici zasmetati – prirodnost na koju nisu navikli i koju sve ređe vidamo na sceni.

Činjenica je da publika više voli komediju i da ljudi odlaze u pozorište da bi se rasteretili i nasmejali. Ali nam je ponekad potreban Čehov u kombinaciji sa Vladom Lazićem i njegovim brutalnim realizmom, da nas podsete da živimo u svetu u kome smo svi svesni problema, ali smo previše lenji ili nesposobni da nađemo rešenje, pa nam je lakše da čekamo skelu koja, verovatno,

nikada neće doći!
Milica Živković

In memoriam

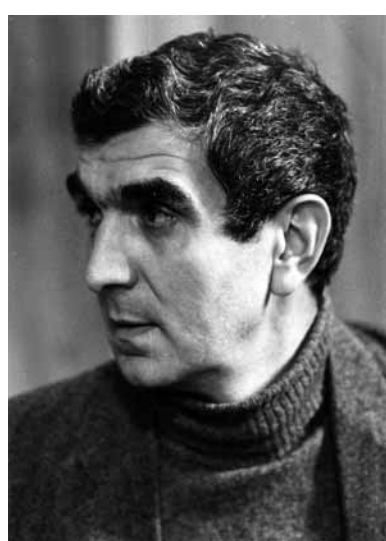
RADOSLAV ZLATAN DORIĆ (1940-2010)

Stvorio je preko 150 svetova

Naš Zlatan, kako je sam imao običaj da kaže, više je *živeo* pozorište nego što je u njemu *radio*. I tu, u svim pozorištima ondašnje, velike Jugoslavije, stvarao je *neki drugačiji, bolji i lepši život i svet* od onog u kom svakodnevno živimo. A napravio je, prema nekim podacima, više od 150 takvih svetova! Na radost svih koji su zajedno sa njim stvarali i živeli te svetove, često i po nekoliko godina, na radost svih koji su gledali i živeli te svetove po dva sata.

Živeo je Zlatan svoje pozorište i na radost onih koji su ove veselijske svetove samo slušali na talasima beogradskih, novosadskih i sarajevskih radio stanica, na radost onih koji su te svetove, čitajući Zlatanove drame, sami zamišljali i nadograđivali, na radost studenata solo pevanja koje je svesrdno podučavao kako da stvaraju sopstvene teatarske svetove. Živeo je svoje pozorište uz svoju Vesnu, koja je Zlatanov bolji i radosniji svet oblačila, bio je duboko potišten onih godina kad je ovaj svakodnevni život bio toliko ružan da njegova draga sestra Kaća nije mogla da živi svoje, lepše, pozorišne svetove... A živeo ga je nežno, blago, blagonaklono i blagorodno, posvećeno i prosvećeno, prisno i intimno, pomalo setno i melanholično.

U poslednje vreme je bio sklon svođenju računa: „Hteo – ne hteo, u ovim godinama i pri ovom zdravlju, moram da

Radoslav Dorić

se zamislim nad smislom i besmisлом svega što sam radio... Jesam li i ja, raspajući snagu, život, vreme, na sve što sam radio, bio nekakav Sizi? Mislim da jesam. Da, sigurno jesam! Ponekad me obuzme sumnja, ponekad pak kažem – nije bilo uzalud...“ Za nas koji smo ga poznavali, dileme nema – nije bilo uzalud.

Zlatan svoj kamen više neće gurati. Preuzeće ga neki drugi Sizi. Samo, mi koji smo ga poznavali pitamo se: hoće li još neko nekad biti tako zlatan kao što je bio naš Zlatan.

Jelica Stevanović

In memoriam

DINA NEDELJKOVIĆ, DRAMATURG (1981-2010)

Prerano prekinuta žudnja za životom

Uporedo sa školskim obrazovanjem, od mladih dana Dina čita svetske klasike. Balzak joj postaje miljenik, a i muzički je nadarena, Bah je njena muzička svetinja. Nekako odvojena od svoje generacije, ona odrasta s filmskim delima. Kinoteka je njena druga škola i kuća. Živi sa delima svetskih reditelja i glumaca. Žudela je i želela da stvori drame o životu velikih pisaca i stvaralaca pozorišta i filma. U poslednje vreme je obožavala dokumentarne filmove. Kao mlad član Udruženja dramskih pisaca dobila je visoke pohvale i priznanja za dramsko delo *Arto i njegov dvojničnik* koje je objavljeno u ediciji „Savremena srpska drama“ u 19. knjizi. Godine

2005. osnovala je „Dramsku radionicu DNK“ (Dina Nedeljković i Kuruzović) s namerom objedinjavanja ideja modernog i savremenog senzibiliteta i glumačkog iskustva. Stvorena su dela: Balzakova komedija, *Pasija po Bahu, Maksim, Golub, Intervju, Reprize neće biti, Molba, Jova, Nada i Nadica, Nadanje, Prozorovičija, Gospoda, Masakrarije, Anđeo* i filmski scenario *Suton*. Godine 2008. dobila je Andrićevu nagradu za delo *Žed i glad*. Njena dela prevedena su na rumunski, bugarski i francuski jezik. Nesrećnim i tragičnim slučajem prekinuo se život jedne talentovane pesnikinje i pisca koja nije doživela da vidi svoje delo u svetlosti pozornice.

Toma Kuruzović

Dina Nedeljković

KAZALIŠNI DOGAĐAJI U HRVATSKOJ

Aleksandra Jakšić

S pisateljica i rediteljka Irena Čurik u komadu *Disleksija*, novoj predstavi Teatra &TD, problematizuje aljkavost komunikacije, interakcije pojedinca i društva kroz formu stand-up šoua. Dramski materijal komada mešavina je krajnje banalnih stvari kao što su nekontrolisani izlivi besa na javni prevoz ili pak vicevi o zlatnoj ribici, te velikih misli filozofa koji se bave paradoksom istovremenog trajanja stvarnosti u nama i oko nas.

Zagrebačko kazalište mladih i nemačko Gradsko pozorište u Braunšvajgu sledeće dve godine saradivaće na neobičnom projektu. Tema dve predstave biće David Švarc, slabo poznati jevrejski istraživač sa zagrebačkom adresom, koji je zapravo pravi izumitelj vazdušnog broda. Igrom sudbine on svoju ideju nije uspeo da realizuje, a njegova supruga je posle njegove smrti nacerte predala Cipelinu.

Dolina ruža Ivana Vidića u režiji Krešimira Dolenčića premijerno je izvedena u zagrebačkoj Gaveli. Uspešni sredovečni bankar Petar nezadovoljan je i svojim poslom i svojim životom.

Nakon što je pola godine pripremao spajanje dveju banaka, on svu dokumentaciju, koja ionako lažno prikazuje stanje stvari, zakopava u šumi, a potom svojoj bahatoj i razmaženoj porodici uskraćuje sve materijalne i socijalne povlastice... Vidić mračnim i slojevitim dramskim pismom hirurški precizno secira tajkunski, skorojevički duh, stvarnost zemlje u kojoj novac vlada i siromašnima i bogatima, zemlje u kojoj se vlastite nevolje unovčuju jer na to ljude najčešće tera stanje na bankovnom računu ili pak čista gramzivost. „Autentičnost scena, odlično napisani dijalozi koji koncizno dočaravaju nas sada i ovde, živopisni i slojeviti likovi reditelju su pomogli da dojmljivo ilustruje svojevrsno postapokaliptično društvo u kome više ništa nije važno jer sve je svejedno, a jedino što je si-

gurno jeste ono što nosiš u sebi“, kaže kritika *Vjesnika*.

Na završenim 20. Marulićevim danima nagradu „Marul“ za najbolju predstavu u celini dobio je *Zagrebački pentagram* ZKM-a, kao i nagradu za režiju (Paolo Madeli), dok je „Marul“ za najbolji dramski tekst pripao Teni Štivičić za *Fragile* u izvedbi HNK iz Osijeka. Po sudu publike, najbolja predstava je *Balon*, u koprodukciji Teatra 2000 i Teatra EXIT.

Na jubilarnom 50. međunarodnom dečjem festivalu koji će se od 19. juna do 4. jula održati u Šibeniku, biće izvedeno više od 130 različitih programa. Što se tiče dramskog programa, gostovaće „Op-lasteatro“ iz Italije, Teatarska grupa Batida iz Danske, „Vaskakas Babszinhas“ iz Mađarske, Teatar animacije iz Poljske, Plesni forum iz Slovenije, Sirea film iz Albanije, plesna grupa „Inis Eagla School of Irish Dancing“ i pozorište „Sun Ergos“ iz Kanade. Od domaćih predstava igraće: *Ana i Mia* (Mala scena), *Mali princ* (Kazalište Virovitica), *Ne, prijatelji* (Trešnja), *Bilo jednom jedno vrijeme* (Žar ptica), te tri lutkarske: *Ježeva kućica* (ZKL), *Matovilka* (Kazalište lutaka Zadar) i *Petar Pan Zgubidan* (Gradsko kazalište lutaka Rijeka).

Predstavom *Derviš i smrt* Narodnog pozorišta iz Beograda otvoren je 17. međunarodni festival malih scena u Rijeci na temu „Život s traumom“. „Od one najskrivene, intimne, pa do velike socijalne traume društva i njegovih vrednosti Festival će okupiti predstave koje duboko zasjecu u tkivo tranzicionog društva i intimitu pojedinca u teškim trenucima“, rekao je selektor Jasen Boko, koji je izabrao deset predstava, od kojih tri iz Hrvatske (*Zagrebački pentagram* i *Oprostite mogu li vam ispričati* – ZKM, *Menažerija* – HKD Teatar Rijeka), tri iz Srbije (pored *Derviša*, *Sanjari* – JDP, *Zečja jama* – BDP), dve iz Slovenije (*Bliže* – SNG Maribor, *Proklet bio izdaj-*

ca svoje domovine – SMG), te po jedna iz Gruzije (*Magbet*, „Vaso Abašidze“) i BiH (*Žaba*, Kamerni teatar 55). Nagradu „Veljko Maričić“ za najbolju predstavu u celini dobila je gruzijska predstava *Magbet*. Takođe nagrađeni reditelj David Doiašvili krenuo je od pretpostavke šta bi s Magbetom i Ledi Magbet dogodilo u budućnosti da se priča nastavila, te ih je prikazao kao maldi par, tj. kao svojevrsni nastavak Romea i Julije. Svojom savremenom adaptacijom, reditelj je hteo pokazati da prolazimo kroz pakao, ali da se u isto vreme u tom paklu može pronaći tračak nade za budućnost.

Jedini neuspeli Adolfa H. u režiji Zlatka Boureka, premijerno izveden u Zagrebačkom kazalištu lutaka, kojim je otvorena Večernja scena na kojoj će se izvoditi lutkarske predstave za odrasle, upozorava da nije rasna ili verska pripadnost ta koja nas čini ljudima ili nakazama. Reditelj je preuzeo epizodu neuspelog upisa diktatora na likovnu akademiju iz dela „Majn Kampf“ mađarskog dramatičara Georga Taborija. Radnja počinje u trenu kada mladi Hitler pristigne u Beč, te sticajem okolnosti upoznaje prodavca Biblija Judu Šlomoa Herzla, koji se ne zove slučajno kao osnivač cionističkoga pokreta. Budući da Hitler nema prenoćište, Herzl s njim deli svoj ležaj u kom Hitler spava noću, a Herzl danju...

Eksplisitivni sadržaji Bacača sjenki, prvi deo trilogije *O zajedništvu* Borisa Bakala i Katarine Pejović, izvedeni su u Zagrebačkom kazalištu mladih. Nova pozorišna pustolovina beogradskoj publici poznatog autorskog tima počinje deljenjem publike u šest grupa na osnovu papirića koje gledaoci dobijaju na ulazu u teatar. Svaka grupa ima određeni dramski zadatak koji će na kraju međusobno jedni drugima prikazivati.

Buđenje proleća nova je predstava Zagrebačkog kazališta mladih koju je režirao Oliver Frlić. U teatralizaciji maštovit i holno direktan, koristeći dramu Franka Vedekinda samo kao okvir svoje predstave, Frlić hvata duh naših dana i pokušava ih pozorišno protumačiti. U takvoj dramaturškoj koncepciji svoje mesto pronalazi i skandal u Katoličkoj crkvi

vezan za pedofilske afere o kojima progovara i Sveti otac, što pojačavaju otvoreni prizori brutalnih svešteničkih silovanja, te upečatljivi video-radovi Ivana Marušića Klifa. No, značajniji je deo predstave gde Frlić ostaje na području dete-porodica-društvo, jer smo i danas svesni i roditeljskog nasilja, nesređenih porodica, dečjih samoubistava, društvene ravnodušnosti i zatvaranja očiju institucija. Reditelj je uznemirujućom muzikom i primerenim kostimima predstavu ispunio i efektnim prizorima, donevši na scenu različite simbole koji se pretvaraju u sprave za mučenje (sto za abortus),

vešala, krst, svastiku, spojivši pakao odrastanja sa spasenjem u smrti (niz kovčega).

U pozorištu Žar ptica insceniran je roman *Čudnovata istina* pisca Zlatka Krilića, koji je dramatisovala Marijana Nola a režirala Nina Kleflin. Rediteljka je uspešno spojila realistične trenutke i one nadrealne ponudivši maštovita rešenja, te stvorivši jasnu i zaokruženu predstavu koja prati priču o dečaku koga povreda u saobraćajnoj nesreći veže za krevet, no kome srce ne da mira u pokušavanju menjanja vlastite sudbine.

Dolina ruža u zagrebačkoj Gaveli

POZORIŠNE NOVOSTI IZ CRNE GORE

Više od terapije Gradskog pozorišta iz Podgorice

Predstava *Hot News* u režiji Džonija Hodžića i Sejfa Seferovića premijerno je izvedena u Velikoj sali KIC „Budo Tomović“ u Podgorici, u okviru proslave tri i po decenije postojanja pozorišta DODEST 35. Drama apsurdna, sastavljena iz više mini-drama stopljenih u jednu priču, žanrovski je spoj verbalnog i teatra pokreta. Tekst je zapravo kompilacija naslova iz crnogorskih dnevnih štampanih medija nastalih u kra-

ćem vremenskom periodu. Predstava je pobuna mlade generacije protiv medijske torture i manipulacije, ali i pokušaj buđenja uspavanih i onemogućenih ljudskih potreba i htenja.

Uoči prvomajskog praznika okončane su *Hercegovske aprilske pozorišne svečanosti*, popularni HAPS, manifestacija koja je pre deceniju i po utemeljena sa željom da se u ovom gradu učvrsti teatarska tradicija. Zijahu Sokoloviću i Branislavu Lečiću ravnopravno je ovaj put pripala tradicionalna plaketa „Miloš Šami“ za afirmaciju HAPS-a, koju od 2001. domaćini dodeljuju u znak sećanja na dugogodišnjeg reditelja koji je utemeljio i sadašnji ansambl Hercegovskog pozorišta. „Stopostotno smo i ovog aprila realizovali najavljeni program i ne krijem veliko zadovoljstvo nad tom činjenicom, kao i svojevrsnim fenomenom da su ulaznice za jednu od predstava, *Arsenik i stare čipke* recimo, razgrabljene čak četiri dana pre gostovanja ovog beogradskog ansambla“, rekla je Vitka Vujnović, upravnica pozorišta i PR HAPS-a.

Predstava Sarajevskog ratnog teatra *Aj, Karmela*, priča o glumačkom i ljubavnom paru u okolnostima španskog građanskog rata, koji pristaju i na poniženje, da bi igrajući bar na tren živeli

lepše i pobjegli od haotične stvarnosti, u režiji Roberta Raponje, gostovala je u Kolašinu, Bijelom Polju i Pljevljima.

Nova predstava tivatskog Centra za kulturu je *Novocento – Boka hotel* po tekstu Stevana Koprivice u režiji Đurđe Tešić. „Novocento – Boka hotel“ je bajka zbog toga što se u ovom komadu događaju stvari koje se u stvarnom životu ne mogu dogoditi, niti su se dogodile. U isto vreme, ovaj komad bavi se događajima koji su se zaista zbili, nekim ljudima koji su zaista postojali, pa nam se može učiniti da gledamo dramsku hroniku o jednom znamenitom hotelu, gradu, zalivu, državama koje su nastajale i urušavale se tokom dvadesetog veka nad ovim hotelom, gradom, zalivom. Naposljetku ili pre svega, ovo je priča o čežnji čoveka sličnog nama, da mu se dogodi nešto čuderno i važno, nešto što će promeniti njegovu i sudbine i živote njemu bliskih“, rekao je Stevan Koprivica.

Dva pozorišta iz Beograda gostovala su na severu Crne Gore. Na sceni Centra za kulturu Murino, zatim u Plužinama i Žablaku izvedena je predstava *Princeza i dva ljuta gusara* u produkciji Maksimus arta iz Beograda. Tekst i režiju potpisuje Željko Aleksić. A komad Vide Crnčević-Basare *Nek mu je laka crna zemlja* po-

zorišta Slavija igran je u Plužinama, Žablaku i Gusinju.

Teatar za mlade nikšićkog Kulturno-kreativnog centra „Akord“ premijerno je na Sceni 213, a u sklopu tradicionalne manifestacije Dani Akorda, izveo predstavu *Virus* Siniše Kovačevića, u adaptaciji i režiji Dragana Kneževića. Predstava je brojnu publiku „uzdrimala“ pričom o mladom popularnom rokeru zaraženom virusom side i o reagovanju najbližih na njegovu „tragičnu krivicu“, o dramatičnim reakcijama izazvanim neznanjem o strušnoj bolesti i paničnim strahom od nje.

Predstava *Više od terapije*, koju je po tekstu Kristofera Djuranga režirala Alisa Stojanović, premijerno je izvedena na sceni DODEST KIC „Budo Tomović“ u Podgorici. Reč je o novom projektu za Večernju scenu podgoričkog Gradskog pozorišta. „Komad kulturnog američkog dramskog pisca na izrazito duhovit način bavi se istraživanjem pravila ponašanja u savremenim muško-ženskim odnosima. Kristofer Djurang je otvorio mnoge socijalne teme koje se, od osamdesetih godina do danas, u mnogim zemljama civilizovanog sveta još uvek nisu razrešile, poput homoseksualizma, biseksualnosti itd... Bavi se, dakle, odnosom društva prema različitim tipovima ljudskih sloboda. Otvora i pitanja da li su ljudi, pa i oni obrazovani u građanskom društvu, spre-

mni da prihvate različitosti“, krekla je Alisa Stojanović. Junaci (novinarka, advokat, farmaceut, konobar i dva psihijatra) vrlo vešto ilustruju i šizoidnost savremenih društvenih okolnosti. Jer, predstava progovara o nasušnoj potrebi za uspostavljanjem bliskije komunikacije u eri sveopšte tehnologizacije i globalizacije, oslikavajući, sad već hroničan, problem „modernog“ čoveka, koji se zove odsustvo emotivne inteligencije...

Najavljen je i preliminarni program Grad teatra Budva. Dramski program 24. izdanja ovog festivala obuhvatiće dramske celine pod donekle promenjenim naslovima: Ciklus „Produkcije“ (podnaslova „Muzika klasika“) započinje „muzički pravac“ teatarskog programa, u kom će biti realizovan mjuzikl *Glorija* Ranka Marinkovića u režiji Ive Milošević, u koprodukciji s Pozorištem na Terazijama, te balet *Otelo* u koprodukciji s Bitef teatrom. Ciklus „(Re)produkcije“ obuhvatiće komad *Otelo* u režiji Veljka Mićunovića. Segment „Vreme danas – ex yu“ predstavice komade *Cigani lete u nebo* Pozorišta na Terazijama, *Kosa*, *Čekaonica* i *Pomorandžina kora* Ateleja 212, *Zvijezda je rođena* Narodnog pozorišta RS, *Projekcija* i *Kate Kapuralica* Narodnog pozorišta Sombor, *Dragi tata* i *Švabica* JDP-a, *Pokojnik* Narodnog pozorišta Beograd, *Hotel Boka* Centra za kulturu Tivat...

TEATARSKE VESTI IZ MAKEDONIJE

Prva ovogodišnja premijera u Prilepskom teatru je Brehtov komad *Kavkaski krug kredom* u režiji Martina Kočovskog. „Napravili smo predstavu-čudovište u pozitivnom smislu – ima 13 celina i 19 lica. Problematika kojom se Breht bavi, vlasništvo nad parcelom zemlje, izuzetno je aktuelna u današnjoj Makedoniji, u trenutku kada u zemlji prevladavaju nacionalna osećanja. Kome pripada ta zemlja, starosedecima ili novim stanarima. Bavimo se i time da li zemlja pripada onima koji su se borili za nju ili onima koji tu žive. Napravili smo političku ali ne političansku predstavu“, rekao je Kočovski.

Komedija *2012 – Poslednji Makedonci* bavi se smakom sveta, koji po kalendaru Maja treba da se desi 22. decembra 2012. Svet preživljava, ali svi Makedonci sa planete nestaju osim njih šestoro koji su i akteri drame. Tekst i režiju predstave koja je premijerno izvedena u Dra-

mskom teatru u Skoplju potpisuje Sašo Milenkovski.

Nova predstava Makedonskog narodnog teatra je monodrama *Srebrna svadba*, nastala po Markesovim motivima u režiji Zvezde Angelovske. Akterka na dan svoje 25-ogodišnjice braka pripoveda o svom životu s mužem.

Na sceni istog teatra premijeru je imao i Čehovljev *Višnjik* (mak. *Višnovata gradina*) u režiji glumca Trajča Georgieva. „Ideja za postavku ovog komada potiče od obeležavanja 150 godina od Čehovljevo rođenja, kao i da postoji odličan glumački potencijal u ovom pozorištu“, rekao je Georgiev.

Silvija Alberta Ramsdela Gurneja u režiji Dragane Mileševske-Popove premijerno je izvedena u Narodnom teatru Kumanovo. „Preko unutrašnjih konflikata likova drame govori se o krizi srednjih godina i smislu postojanja, a preko lika kučeta Silvije otkrivamo stremjenja i mogućnosti likova, ljubav i prijateljstvo.

Može biti da smo zaboravili našu prirodu i naše istinske potrebe, zarobljeni u opštem sistemu vrednosti“, rekla je rediteljka.

Posle Aleksandra Popovskog koji je *Per Ginta* postavio u Hrvatskoj, ovim Ibzenovim delom se pozabavio i Slobodan Unkovski. Drama je premijerno izvedena u Albanskom teatru u Skoplju, a nastala je kao koprodukcija s Kosovskim narodnim pozorištem. „Više od deset godina sanjam lik Per Ginta. Za mene je taj tekst u vrhu svetske dramaturgije, poredim ga s Šekspirovim Hamletom. Ovo višeslojno delo prikazuje patnju i život jednog čoveka, sa svim burama i očekivanjima, u mladosti i starosti, koji na kraju odlučuje da raskrsti sa svojim grehovima. Pred njim je enigma kako da ostane svoj kada je toliko grešan prema drugima“, izjavio je tumač glavne uloge Bajruš Mjaku.

Teatar „Jodan Hadži Konstantinov Džinot“ iz Velesa predstavio je tri svoje

Plakat za predstavu *Kavkaski krug kredom*, Prilep

produkcije skopskoj publici u Dramskom teatru – *Černodrinski se vraća kući*, *Žene* i *Bahanalije*. „Nadam se da će ove predstave postati deo repertoara ovog skopskog pozorišta“, rekao je Vasil

Zafirčev, umetnički direktor teatra iz Velesa.

Od 4. do 10. juna održan je 45. makedonski teatarski festival „Vojdan Černodrinski“ u Prilepu na kom su učestvovala predstave: *Pesnica puna ljubavi* (MNT), *Strindberg dosije* (Teatar Strumica), *Kavkaski krug kredom* (Teatar „Vojdan Černodrinski“), *Granica* (Mal dramski teatar, Bitolj), *Ne igraj na Engleze* (Teatar Kumanovo), *General mrtve vojske* i *www.norveska.denes.com.mk* (Albanski teatar), *Žena kao vojna polje* (Dramski teatar), *Bahanalije* (Teatar Veles), *Gospodica Julija* (Turski teatar), *Balkan nije mrtav* (Teatar Štip), *Kuća na granici* (Tetovski teatar) i *Braća Karamazovi* (NT Bitolj).

Novela *Razgovor sa Spinozom* Goce Smilevske, koja je pobedila na konkursu lista *Utrinski vesnik*, imaće i svoju scensku postavku, planiranu za kraj juna u okviru Skopskog leta, u režiji Zoje Buzaikovke. Predstava nastaje u koprodukciji Malog dramskog teatra iz Bitola, Dramskog teatra iz Skoplja i MNT-a.

ŠTA SE DOGAĐA U POZORIŠTIMA BIH

Osmi međunarodni festival pozorišne komedije *Mostarska liska* održan je od 20. do 27. aprila. Takmičilo se sedam predstava: *Gospođa ministarka* (NP Tuzla), *Nije čovek k'o ne umre* (NP Mostar), *Gradanin plemić* (NP Sarajevo), Vidimo se u Budimpešti (Teatar „Kabare“ Tuzla i Gradsko kazalište „Zorin dom“, Karlovci), *Sex, laži i divlje guske* (Bosansko narodno pozorište Zenica), *Ženidba i udadba* (NP RS) i *Shakespeare na EXIT* (Teatar EXIT). Po oceni stručnog žirija a i publike najbolja predstava Mostarske liske je zagrebački *Shakespeare na EXIT* u režiji Matka Raguža.

Premijera predstave *Don Kihot*, inspirisane istoimenim Servantesovim delom, održana je u Dječijem pozorištu RS u Banjaluci. Predstavu koja pokušava publici predočiti i snagu i krhkost i Kihotove i ljudske individualnosti režirao je Hartmut Lorenc. I Lorencov, kao i Servantesov Kihot, bori se s jedne strane sa divovima sopstvenih zabluda i biva raznesen vetrenjačama ljudske zlobe, ali i uz brojne slike surovog sveta u kakvom živimo ipak izražava veru u ljubav i saosećanje jer pored svih neprijatelja tu je verni Sančo Pansa.

Na Teatar festu „Petar Kočić 2010“, koji je održan početkom juna na Velikoj sceni Narodnog pozorišta RS u Banjaluci, izvedeno je osam ostvarenja iz Srbije, Hrvatske i BiH. Selektor i direktor NP RS Rade Simović rekao je da je komade birao u duhu podnaslova ovogodišnje

manifestacije „Festival različitih tendencija“. Teatar fest je otvorila predstava Kruševačkog pozorišta *Dundo Maroje* u režiji Kokana Mladenovića. U okviru takmičarskog programa odigrani su i: *Turbo folk* (HNK), *Svinjski otac* (Zvezdara teatar), *Pokojnik* (NP Beograd), *Zvijezda je rođena* (NP RS), *Žaba* (Kamerni teatar 55) i *Brod za lutke* (SNP).

Dječijem pozorištu RS pripala je nagrada „Zmajevih dečjih igara“ za izuzetan doprinos popularisanju književnosti za decu. „Ovu nagradu dobilo je samo nekoliko kulturnih ustanova iz Srbije. Čast nam je što je neko prepoznao naš rad i doprinos kada je u pitanju afirmisanje dečje književnosti“, rekao je upravnik Bjelošević. A *Folklorna magija*, jedna od novijih i najuspešnijih predstava ove kuće koja na originalan način predstavlja balkanski folklor služeći se pokretom, igrom, muzikom i lutkama sastavljenim od predmeta iz etnološkog blaga, gostovala je u maju u Linciu i Bratislavi, a predstavljala je BiH u Šangaju na međunarodnoj izložbi EXPO 2010.

Predstava *Dundo Maroje* koju je po tekstu Marina Držića režirao Kokan Mladenović, a izveli glumci Kruševačkog pozorišta pobednik je 12. teatarfesta „Doboj 2010“. „Svaki pokret ima svoje opravdanje, svaki upotrebljen rekvizit daje dodatnu zanimljivost i šarm svakom liku ponasob“, stoji u odluci žirija. Nagrađeni su i glumci Branimir Brstina (*Generalna proba samoubistva*, Zvezdara

teatar), Snježana Štikić (*Ženidba i udadba*, NP RS), Milan Vasić (*Pevaj, brate*, Favi teatar). Specijalnu nagradu žirija dobila je predstava *Pevaj, brate* Stevana Koprivice u režiji Slavenka Saletovića. Najvišu ocenu publike dobila je predstava *Generalna proba samoubistva*.

U sklopu glavnog programa „Singapore Arts Festivala“ održana je svetska premijera predstave *Football, Football* autora i reditelja Harisa Pašovića. Reč je o koproducentkom projektu u kom učestvuju umetnici iz sedam zemalja s četiri kontinenta (BiH, Italija, Kina, Singapur, Burkina Faso, Slovenija, Australija).

Mjuzikl za malu, malo veću i veliku decu pod nazivom *Plavi zec*, koji govori o ekologiji, ljubavi i poverenju, premijerno je izveden u Sarajevu, u Franjevačkom međunarodnom studentskom centru u Kovčevićima (Grbavica). Nastao je prema ideji koreografa i reditelja Slavka Pervana, a motive iz sabranih priča Dušice Seferagić „Dlakave, pernate i druge priče“ adaptirala je Ravijojla Jovančić-Lešić. „Neospornu vrednost i zanimljivost predstavi daje muzika lišena kičerskog pomodarstva i šunda, koji je već opasno zapljusnuo svet dece i omladine“, rekao je Pervan.

I još jedna premijera za decu. Na sceni Narodnog pozorišta Sarajevo izveden je komad *Meda Vini zvani Pu* u dramtizaciji i režiji Hasije Borić. Basna, čiji je tekst pun blagog humora, i sjajna

Najbolji na 12. teatarfestu „Doboj 2010“: *Dundo Maroje* iz Kruševca

glumačka ekipa bili su dobitna kombinacija.

Međunarodni teatarski festival autorskih projekta *Teatarfest* održan je u Sarajevu krajem maja. Učestvovalo je 11 predstava alternativnih teatarskih grupa iz Hrvatske, Finske, Irana, Kanade, Slovenije, Rusije, Mađarske, Italije, Norveške i Španije. Selektor Serdarević kazao je da je izabrao predstave koje su istraživačke, i čiji je cilj bio da prikažu „šta se dešava u alternativnom teatru u svetu“.

Zehra Kreho, selektorka ovogodišnjih, 29. pozorišnih/kazališnih igara BiH, koje se održavaju od 4. do 11. juna, odabrala je šest predstava: *Ženidba i udadba* (NP RS), *Grobnica za Borisa Davidovića* (Pozorište Prijedor), *U plamenu* (SARTR), *Svedsko srce moje majke* (BNP

Zenica), *Totovi* (Teatar Kabare Tuzla), *Gradanin plemić* (NP Sarajevo), *Iza kulisama* (NP Tuzla), (*Njegove*) *Tri sestre* (MTM Mostar), *Hanibal podzemni* (26. susreti pozorišta BiH Brčko i Teatar Kabare Tuzla), *Crvenkapica na tačke, naopačke* (Pozorište mladih Sarajevo).

Predstava *Do poslednjeg daha* Grad pozorišta iz Gradiške, prema komediji Alde Nikolaja i u režiji Željka Stjepanovića, premijerno je izvedena pred banjalučkom publikom na sceni Gradskog pozorišta „Jazavac“. Ovo je zanimljiva priča o ljubavnom trouglu – puna obrta i apsurdna. Mlada žena nezadovoljna brakom ulazi u paralelnu ljubavnu vezu, iz tog trougla ubrzo pokušava da se izvuče, na vrlo neočekivan način...

NOVITETI SLOVENAČKOG GLEDALIŠČA

Nova predstava Mesnog gledališta Ptuj, nastala u koprodukciji s Gledališćem Glej, jeste komedija Vala Torsdotira *Kuhinja po meri* u režiji Igora Samobora. Reč je o komadu montipajtonovskog humora koji je rađen u maniru komedije del arte.

U Mesnom gledalištu ljubljanskom za kraj sezone održane su dve premijere. Komad Simone Semenič *5lantkov.si*, koji bez romantike i ulepšavanja drži čas roditeljstva, režirao je Jure Novak. Kroz igru petorice desetogodišnjih dečaka, čiji je svet svet video-igara i televizije, odslikava se društveni život svakog od njih, tj. različite društvene uloge i odnosi (muško-ženski, odrasli-deca, homoseksualci-heteroseksualci, harekrišnovci-katolici...), u kojima se javlja bezrazložno

nasilje. *Pas, pizda i peder* dramski je prvenec Gregorja Fona koji je režirao Primož Ekart. Autor nam prikazuje susret trojice starih prijatelja, koji su izgubili životne iluzije, te sukob njihovih različitih pogleda na svet. U lokalnu izolovanom od spoljnog sveta, gde mobilni telefoni nemaju signal, odvija se dijaloški stampedo nabijen cinizmom, ironijom i zabavnim anegdota. Prikazani su ispraznost odnosa sredovečnih ljudi i površnost sveta u kom živimo.

Na 17. međunarodnom festivalu pozorišta za decu u Subotici predstavi *Grdim račak* u režiji Roberta Valtla, slovenačkog Mini teatra, pripala je nagrada za animatosko majstorstvo.

Na sceni Slovenskog ljudskog gledališta Celje reditelj Samo M. Strelec po-

stavio je novu verziju drame *Urok* Viktorije Benediktson, koju potpisuje Klara Bajlej. Spisateljica koja je živela u drugoj polovini 19. veka napustila je muža i decu, preselila se u Stokholm, a u literarnim krugovima upoznala je Ibzena i Strindberga kojima je poslužila kao inspiracija za Hedu Gabler odnosno Gospođicu Juliju. Posle skandala s ljubavnikom ubila se ubrzo pošto je napisala ovu klasičnu dramu, pod pseudonimom Erns Ahlgren (komad je prouzrokovao posthumno 1910). *Urok* opisuje njenu ljubavnu aferu, centralni lik je obrazovana i poštovana mlada žena Luiz koja živi slobodno u Parizu, gde će sresti atraktivnog i fatalnog umetnika Gustava Alanda, a veza sa njim će je dovesti do tragičnog kraja.

Tragična ljubav: *Vampir* na sceni SMG-a (Foto: Ziga Koritnik)

Po pesmi *Mladić* Marine Cvetajevae nastala je predstava *Vampir* u režiji Ivce Buljana na sceni Slovenskog mladinskog gledališta. To je priča o Marusji, devojci iz naroda, koja se toliko zaljubi u mladića vampira da se od njega neće odvojiti ni po cenu svoje niti smrti svojih bližnjih.

Ljubljanska Drama SNG-a najvila je predstave planirane za sledeću sezonu, među kojima će se naći dela Joneska, Fejdo, Sema Šeparda, Strindberga, Šekspira, Memeta, Oskara Vajlda, uz nekoliko savremenih slovenačkih tekstova.

UZ KASTELUČIJA I TESTO PLEŠE

Putujem, mislim, osećam

Piše: Jovan Ćirilov

Varna, 1. jun 2010.

Prvi put sam se odzvao direkciji Međunarodnog pozorišnog festivala „Varnsko leto“ da pratim njihov festival. Sofiji je bliži Beograd nego Varna u istoj državi na obali Crnog mora. Do Sofije odlazim spavaćim kolima unapred uveren da neću uhvatiti let za Varnu. Već decenijama znam da taj voz uvek kasni, pa ipak živeo sam u naivnom uverenju da se nešto na ovom našem Balkanu popravilo. Ali to nije. Naravno, na avion sam zakašnjo, iako me je sofijski taksista uveravao

S neverovatnim osećanjem za humor, zapravo apsurd, Rabi priča kako je javnost bila obeveštavana o najvećoj libanskoj aferi poslednjih godina. Nestali službenik je proneverio nekoliko desetina miliona dolara. Tokom predstave, Rabi se nekom vrstom mangupskog tona pita kako je moguće da o proneveri ništa ne znaju ni resorni ministar ni vlada. Posle niza prljavština finansijske prirode počinju politička ubistva, s tim da je poslednje žrtva sam proneveritelj. Jednog dana je pronađen iskasapljen, očigledno da bi

niji Kasteluči, za finansijski skromnije festivale, kao što je Varnsko leto sa za jednu trećinu smanjenim budžetom u odnosu na prošlu godinu. Moram da kažem da su se bugarske kolege sjajno snašle u tim otežalim okolnostima.

Varna, 2. jun 2010.

Doticanje pada potiljkom je danska plesna predstava. Iznenadjenje večeri je ples devojke kepeca. Njena zdušna igra, visoki profesionalizam, dirljivo partnerstvo naočitih muškaraca, koji se čak ljube sa njom, čine ovu predstavu ne činom korektnosti prema „osobama sa posebnim potrebama“, već pravom umetnošću u kojoj nije važno kakvog je rasta igračica. Ona je svakako umetnica. Koreografi Kaspas Ravnhej i Džekob Stejdž napravili su jedinu grešku što ansambl koji igra

Iz predstave *Hey, Girl!*

da ćemo uspeti da stignemo. Plaćam doplatu za popodnevni let do Varne. Provodim duge sate na aerodromu igrajući do iznemoglosti što teži sudoku, a srećom stižem na libansku predstavu *Potruga za nestalim službenikom* u 18 h, koju sam svakako želeo da vidim.

Negde u svetu gledao sam predstavu *Nansije je želela da je sve to bila samo aprilska šala* bejrutskog, veoma originalnog reditelja Rabija Mruea. Tema je građanski rat u Libanu. Opisao sam je negde kao stand-up tragikomediju. Nije mogao da dođe na prošlogodišnji Bitef. Bilo mi je krivo jer je ta predstava prepoznatljiva na osnovu iskustva sa našim ratovima u koji niko, a možda ni mi ne možemo do kraja da proniknemo, kao jedan veliki apsurdni metež. Predstavu je, pored njega, igralo još dvoje glumaca. Ovoga puta svoju novu predstavu igra sam. Rabi pred nama snimljen na ekranu prevrće stranice sa izlepljenim isečcima iz novina na temu velike korupcionaške aferi u Ministarstvu finansijske u Libanu.

se afera skinula sa dnevnog reda i zauslavila na njemu.

Neverovatna je kombinacija šarma, duhovitosti i hrabre nepoštednosti sa kojom Rabi iznosi pred publiku podatke u svojoj, do kraja politički angažovanoj predstavi. Očigledno je da ovaj originalni libanski umetnik koristi humor na novi način. Pomišljam da bi jedna od tema nekog budućeg Bitefa, recimo 2011, mogla da bude „Nova upotreba humora u teatru XXI veka“. Abi Mrue bi bio jedan od glavnih protagonista tog novog talasa.

Iste večeri gledam Kastelučijevu predstavu *Hey, Girl!*. To je povesnica o nastavku žene, nastavak priče o biblijskoj Evi, s tim da je glumica, naravno, na početku kao od majke rođena. Ženska nagota je zavladao ovih sezona svetskim eksperimentalnim pozorištem, dok je prethodne decenije bio u modi muški akt. U toj predstavi Romeo koristi testo koje curi sa velikog stola tako vešto da deluje kao da pod njegovom čarobnom rediteljskom palicom i testo pleše. Kod Kastelučija i testo igra. Ovo je vizuelno skrom-

pod nazivom „Mute company“ („Nema trupa“), progovara tokom predstave i to prilične trivijalnosti. Šta im je to trebalo.

Rana koja krvavi je tipičan istorijski komad kakve i mi imamo, a koji mogu do kraja da razumeju samo pripadnici nacije među kojima se događaj desio, a njihov dramatičar obradio. Reč je o oslobođenju Bugara od osmanlijskog iga, nešto kao naš Prvi ili Drugi ustanak. U programu piše da je drama bila zabranjena kad je negde krajem 70-ih napisana, jer je aprilski ustanak prikazan iz neke nove za istoričare i političare jeretičke vizure. Pored sveg mog upornog raspitivanja, između ostalog i samog Ivana Dobčeva, cenjenog bugarskog reditelja i ove predstave, saznao sam samo toliko da je u tom komadu tretiran kao glavni heroj ustanaka Benkovski, koji je neka vrsta rezigniranog pobunjenika koji shvata granice njihovog ustaničkog poduhvata. Kad se tako opiše i ne zvuči loše. Čak prometejski, hamletovski, mada brkati glumac nimalo ne liči na danskog princa. Dao sam za festivalski bilten malo grubu izja-

Varna, 4. jun 2010.

Bugarska predstava o čečenskim teroristima koji su oktobra 2002. godine upali na predstavu *Nordost* moskovskog Teatra na Dubrovki. Tri mlade glumice igraju sudbine dve zarobljenice i jedna čečenske teroristkinje. Tema s kojom se teško izlazi na kraj, čak i pored autentičnih snimaka iz toga dramatičnog zbivanja. Bugarski umetnici, nemački pisac i glumac Torsten Buhštajner i reditelj Vasilena Radeva trudili su se da donekle razumeju razloge koji su Čečence odveli na put terorizam, a pre svega udovice iz čečenskog rata. Nije neka velika umetnost, ali je vrlina predstave da se nešto čestito kaže na ovu osetljivu temu. Ne treba ni reći da su dramske umetnice na visini zadatka, što nije nikakvo iznenađenje za nekog ko prati bugarski teatar.

Venelin Šurelov, sjajan scenograf *Goluba*, zatvorio se u sanduk, sa fiokama nad njim koje publika otvara i po njemu švrlja neke gluposti.

Varna, 5. jun 2010.

Biografska drama *Nirvana* me je više nanervirala nego uzbudila, iako je i ona visoko profesionalna. Reč je o samouništenju bračnika, dve umetničke duše, pesnika Peja Javorova i njegove supersenzibilne žene Lore Karavelove. Tipična neostvariva potraga za apsolutnom ljubavlju, koja se završava tako što se supruga, u paroksizmu njenih nemogućih zahteva za ljubavlju, ubija, a onda i pesnik ubija sebe. Nešto mi ne prijaju biografske drame, čak i ako su dobro odigrane i vođene rukom reditelja Ivana Dobčeva (znali

vu da je komad o XIX veku prikazan ni u stilu XXI ni XX, već XIX veka. Bio sam malo pregrub.

Varna, 3. jun 2010.

Ređi razgovor u okviru festivala. Dva reditelja pričaju o konceptu ovdašnjih šoukejsova – domaćeg i prvu put na jednom festivalu – stranog! Na kraju sam pitao da li je metafora to što pričaju dva muškarca a sluša ih oko trideset isključivo mladih novinarki i kritičarki. Smeh. Odgovorio je vrlo duhovito direktor festivala teatrolog i kritičar Nikolaj Jordanov da to znači da će žene spasti bugarsko pozorište.

To očigledno već ide u tom pravcu, jer moj najveći doživljaj na Varnskom letu bila je predstava *Golub*, adaptacija novele nemačkog pisca Patrika Suskinda, pisca monodrame *Kontrabas*, o jednom muškom očajniku čuvaru banke. Mlada rediteljka Desislava Špatova je smislila da ovaj monolog zabludelog čoveka (igra ga ubedljivo Vladimir Penev), prati njegova supruga, koja sve vreme u koktel haljini (sve je staleški daleko iznad poznatih standarda čuvara banaka) sprema obrok uz kapriciozni nemar prema svemu što je okružuje ili upotrebljava, kao što su tanjiri i posuđe. Gluma Snežine Peterove je virtuozi sled neobičnih postupaka sa retkim duhom, maštom i smislom za bizarno a istinito. Još jedna predstava koja mi govori o novoj upotrebi humora u teatru XXI veka. Zaista nezaboravno. Narednih dana malo sam se družio sa Snežinom, zanimljivom, maštovitom i inteligentnom glumicom čudne lepote, koju nisam prestajao da hvalim. Predlagao sam joj da treba da odigra Martu u komadu *Ko se boji Virdžinije Vulf*. Njena mlada rediteljka će sa puno razloga da naredne sezone radi *Anđele u Americi*. Pričam joj o sjajnoj poljskoj predstavi istog komada Varlikovskog, koji je akcentovao antropološke teme umesto sižejskih i socioloških na temu gej-populacije.

Predstava studenata muzičke akademije Novog univerziteta u Sofiji *Car i vodoinstalater* (1971). Predstava je živ primer odličnog muzičkog teatra u Bugarskoj. Momci i devojke su sa tačnim osećanjem za stil odigrali su ovu bufo-operu Dimitra Valčeva. Prvi put da predstava na festivalu nije baš bila dobro posećena. A zasluživala je svaku pažnju.

Varna, 4. jun 2010.

Bugarska predstava o čečenskim teroristima koji su oktobra 2002. godine upali na predstavu *Nordost* moskovskog Teatra na Dubrovki. Tri mlade glumice igraju sudbine dve zarobljenice i jedna čečenske teroristkinje. Tema s kojom se teško izlazi na kraj, čak i pored autentičnih snimaka iz toga dramatičnog zbivanja. Bugarski umetnici, nemački pisac i glumac Torsten Buhštajner i reditelj Vasilena Radeva trudili su se da donekle razumeju razloge koji su Čečence odveli na put terorizam, a pre svega udovice iz čečenskog rata. Nije neka velika umetnost, ali je vrlina predstave da se nešto čestito kaže na ovu osetljivu temu. Ne treba ni reći da su dramske umetnice na visini zadatka, što nije nikakvo iznenađenje za nekog ko prati bugarski teatar.

Venelin Šurelov, sjajan scenograf *Goluba*, zatvorio se u sanduk, sa fiokama nad njim koje publika otvara i po njemu švrlja neke gluposti.

Varna, 5. jun 2010.

Biografska drama *Nirvana* me je više nanervirala nego uzbudila, iako je i ona visoko profesionalna. Reč je o samouništenju bračnika, dve umetničke duše, pesnika Peja Javorova i njegove supersenzibilne žene Lore Karavelove. Tipična neostvariva potraga za apsolutnom ljubavlju, koja se završava tako što se supruga, u paroksizmu njenih nemogućih zahteva za ljubavlju, ubija, a onda i pesnik ubija sebe. Nešto mi ne prijaju biografske drame, čak i ako su dobro odigrane i vođene rukom reditelja Ivana Dobčeva (znali

LUDUS
Pozorišne novine

YU ISSN 0354-3137
COBISS.SR-ID 54398983
Izlaze jednom mesečno
(osim u julu i avgustu)
Tiraž: 1500 primeraka

Izdaje

Savez dramskih umetnika Srbije
Beograd, Studentski trg 13/VI
Telefoni: 011/2631-522,
2631-592 i 2631-464; fax: 2629-873
http://www.sdus.org.rs
e-mail: sdus@sdus.org.rs
PIB 100040788
Tekući račun: 255-0012640101000-92
(Privredna banka a.d.)
Devizni račun: 5401-VA-1111502
(Privredna banka a.d.)

Predsednik

Ljiljana Đurić

Glavni i odgovorni urednik

Tatjana Nježić

Savet Ludusa

Svetlana Bojković, Jovan Ćirilov, Goran Marković, Dejan Mijač, Gorica Mojović, Ljubomir Simović

Redakcija

Branko Dimitrijević, Petar Grujičić, Željko Hubač, Aleksandra Jakšić, Aleksandar Milosavljević, Olivera Milošević, Miroslav – Miki Radonjić, Ana Tasić

Lektura i korektura

Aleksandra Jakšić

Sekretar redakcije

Radmila Sandić

Tekstove i fotografije slati na:

ludus@sdus.org.rs

Grafički dizajn i priprema za štampu

AXIS studio, Beograd
e-mail: office@axis.rs

Dizajn LUDUSA

Đorđe Ristić

Redizajn LUDUSA

AXIS studio

Štampa

Preduzeće za grafičko izdavačku delatnost i usluge d.o.o. BRANMIL, Beograd, Borisa Kidriča 24

smo ga već po predstavi *Rana koja krvavi*).

Provincijska predstava iz rumunske provincije *Lučija se kliza*. Nekakvi pseudomodernizam, tobož podsmeh klišeima, a zapravo banalni prikazi ljudskih odnosa sa nadrealističkim dodirima.

Varna–Sofija–Beograd,
6. jun 2010.

Vraćam se sa puta po stoti put osvedočenog utiska o velikoj sličnosti Bugara i nas. Sjajni glumci, a narod u nelagodnom haosu tranzicije. Na svakom koraku naše balkanske nedomašenosti, razrovane ploče po ulicama i daroviti ljudi po pesničkim zbirkama, galerijama i na sceni, kao i radoznali mladi gledaoci po salama.

Nešto razmišljam o prisustvu velike američke delegacije, sa Martom Koonje na čelu, počasne predsednice svetskog ITI-a, a nema nijedne američke predstave, kao uostalom ni ruske.

U hotelu me nije probudila dežurna u 5 i 15, nego sam se sam probudio, da bih krenuo u nimalo dobitnoj kombinaciji avion–železnica, najpre avionom do Sofije, a zatim nimalo udobnim vozom, dalekom od svake urednosti i čistoće.

Iz predstave *Golub*